

Vzgoja

Revija za učitelje,
vzgojitelje in starše

december 2017

letnik XIX/4 ■ številka **76**
cena 4,95 eur

V žarišču: Inkluzija – v dobro vseh

stran 21

Naš pogovor:

dr. Roman Globokar

stran 28

Etika v šoli: Etika

skrbi in etična vzgoja

stran 37

Uničujoči vplivi

elektronskih naprav II

V četrtek, 25. januarja 2018
vabljeni na 3. dobrodelni koncert

človek za druge

Koncert bo ob 19.30 v Antonovem domu na Viču v Ljubljani. Zbrana sredstva bodo namenjena za podporo delovanju prostovoljcev v programu Človek za druge.

Več o koncertu in nastopajočih:
clovekzadruge.blogspot.si

Advent je tu!

Čas priprave in pričakovanja

Poglobite vero in okrepite upanje tudi ob poslušanju našega programa. Naj vas nagovorijo naše rubrike in oddaje z duhovno vsebino.

Od delavnikih pa vabljeni, da prisluhnete tudi neposrednemu prenosu svete maše ob 19. uri.

radio ognjišče

POLNI ENERGIJE V NOV DAN!

IZDELKI S PROPOLISOM IN MATIČNI MLEČEK

IZDELKI S PROPOLISOM, KI IMAJO
OZNAKO **EKO**, SO IZDELANI V
SKLADU Z VELJAVNIMI PREDPISI
ZA EKOLOŠKO KMETIJSTVO.

Prehransko dopolnilo ni nadomestilo za uravnoteženo in
raznovrstno prehrano. Priporočene dnevne količine in
odmerka se ne sme prekoračiti.

Na voljo v vseh enotah Lekarne Ljubljana in v spletni lekarni Lekarna24ur.com. www.lekarnaljubljana.si

VZGOJA 76

Revija za učitelje, vzgojitelje in starše
december 2017, leto XIX/4

Ustanovitelj in izdajatelj
Društvo katoliških pedagogov Slovenije in
Družba Jezusova

Svet revije

mag. Ivan Bresciani
mag. Albert Bačar
dr. Viljem Lovše
Jože Mlakar
Marjan Peneš
dr. Andrej Perko
dr. Peter Svetina
Marija Šušteršič
Marija Žabjek

Odgovorni urednik

dr. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor

Erika Ašič
dr. Janez Gabrijelčič
dr. Dejan Hozjan
dr. Jana Kalin
dr. Vanja Kiswarday
mag. Marijana Kolenko
dr. Nives Ličen
dr. Franci M. Kolenc
prof. Bernarda Mal
dr. Anton Meden

Naslov uredništva

Vzgoja, Ulica Janeza Pavla II. 13, 1000
Ljubljana
01/43-83-983
revija.vzgoja@gmail.com
silvo.sinkovec@rkc.si
<http://www.revija-vzgoja.si>

ID za DDV

SI64231160

Transakcijski račun

SI56 6100 0000 9750 496
odprt pri Delavski hranilnici d.d.

Oblikovanje in prelom

Tiskarna Oman, Kranj

Tisk

Grafis trade d.o.o.

Lektoriranje

Barbara Rodošek

Revija *Vzgoja* izhaja štirikrat letno. Cena izvoda v letu 2017 je 4,95 €. Naročnina za naročnike v Sloveniji je 19,80 € (tujina 34 €). DDV in poštnina sta všteta v ceno. Odpoved naročnine sprejemamo samo pisno za naslednje obračunsko obdobje. Navodila za pisanje prispevkov lahko dobite na uredništvu ali na spletni strani. Nenaročenih prispevkov ne honoriramo. Natisnjenih 1700 izvodov.

ISSN

1580-0482

Revijo sofinancira Javna agencija
za raziskovalno dejavnost RS.

Nadarjeni

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Konec oktobra 2017 je bil v Portorožu mednarodni posvet o delu z nadarjenimi, na katerem je nastopilo 111 strokovnjakov; toliko je tudi pisnih prispevkov v zborniku posveta Talent education – izobraževanje talentov. Na to temo se vsako leto odvijajo mednarodni posveti (na primer ECHA, ki bo prihodnje leto v Dublinu), tudi pri nas jih je bilo že nekaj. Zanimalo me je, na kateri stopnji je trenutno pogovor o tej temi.

Dr. Mönks, vodilna avtoriteta v Evropi na tem področju, je tarnal, da je gibanje izgubilo zagon in da bi mu bilo treba dati novega vetra. Zato sem s posebnim zanimanjem čakal na njegovo predavanje in njegovo glavno misel. Naslonil se je na dr. Bettsa in predstavil model filozofije ALM (Autonomous Learner Model). Poleg nekaterih bistvenih poudarkov te filozofije, med katerimi je tudi pozitivna samopodoba, je predavanje zaključil z dvema točkama: odgovornost in *passion*. Slednja me je pritegnila. Besedo lahko prevedemo kot strast, zavzetost, to, kar imamo radi. Ko imam nekaj rad, se temu ves posvetim in naredim največ. Znanstvene discipline pedagogike torej ponovno odkrivajo vlogo ljubezni.

Dr. Niamh Stack iz Glasgowa je poudarila skupnost, v kateri rastejo otroci, tudi nadarjeni, zato je ključnega pomena za njihov optimalni razvoj dobro sodelovanje staršev, šole in širše skupnosti. Ob mnogih vodilih vzgoje je poudarila, da je najbolj pomembna komunikacija. Dr. Leanne Hoogeveen je poudarila pomen *implicit theories*, kar bi se lahko prevedlo kot 'predsodki'. Vnaprej izdelane predstave o sebi ali o drugih pomembno vplivajo na vedenje. Zato ne gre ob 'ne zmorem' in 'ne znam'. Šlo bo pri 'zmorem'. To potrjuje pomen samospoštovanja. Iz nizkega samospoštovanja izvira podcenjujoč samogovor. Če starši dvomijo o otrokovih sposobnostih, ga ne morejo ustrezno spodbujati k učenju in napredovanju.

Švicarski strokovnjak dr. Victor Müller-Opplinger je podal ekološki model razvoja na-

darjenih, izhajajoč iz izpolnitvenih teorij osebnosti. Tudi on ne prisega več na paradigmo IQ, zavzema se za celostni razvoj otroka. Pričakuje pa, da talenti ne bi služili le osebni koristi posameznikov, ampak v dobro skupnosti, vse družbe – nadarjeni morajo prispevati več za vse. Zato vključuje etično razsežnost vzgoje. Poudarja pomen samostojnega dela in osebne odgovornosti učencev, prebujanja interesa za učenje, pozitivne samopodobe, upoštevanja čustev, socialnega okolja, spodbujanja samorefleksije, prilagodljivih učnih pogojev, osebnega spremljanja učencev in taktne nagrajevanja napredovanja učencev.

Izhajajoč iz raziskave o vzgojnih načrtih, sem podal svoje sporočilo na posvetu. Če se je prvo obdobje dela z nadarjenimi sukalo predvsem okrog večje produktivnosti (nadarjeni morajo storiti več, opraviti več nalog), drugo okrog zgodnjega diagnosticiranja (čim prej jih odkrijmo, da bomo z njimi čim prej delali), se je v tretjem obdobju prenesel poudarek na osebnost, razvoj celostne osebnosti. To so potrdili mnogi prispevki na tem posvetu. Zato je pomembno, da šola goji kulturo spoštovanja, ki se prične s spodbujanjem samospoštovanja. Ta sloni na občutku, da sem kos nalogam in da sem vreden ljubezni. Za celostni razvoj osebnosti je pomembnih sedem področij: telo, čustva, razum, vedenje, socialna razsežnost, razvoj estetskega in duhovnega čuta; vsa pa naj se razvijajo ob jedru osebnosti.

Hvala organizatorjem za dragocen posvet. Veliko domačih in tujih avtorjev je predstavilo svoje delo. Vesel sem bil, da gre pogovor v smer celostnega razvoja, ne več samo kognitivnega. Neka avtorica je izpostavila primer mame, ki je bila vzgajana kot nadarjena, za svojega otroka pa ne želi, da ga tako 'izpostavlja' v šoli. V luči inkluzivne pedagogike nadarjenih verjetno ni treba ločevati od drugih, jim dati nalepko 'nadarjeni'. Treba pa jih je opaziti in spremljati, predvsem pa paziti, da razvijajo vse plasti osebnosti.

Dvojna izjemnost

... Pri mnogih otrocih starši, pa tudi učitelji, opažamo, da so na nekaterih področjih učena izrazito močni in presenetljivo ustvarjalni, motivirani za delo in izvirni, hkrati pa na nekaterih področjih povsem odpovejo in so presenetljivo neuspešni in neučinkoviti. Pri delu s temi otroki se zato pogosto pojavlja dihotomno razmišljanje, ali gre za nadarjenost ali za primanjkljaje. ...

Preprosto

... Moja šola je zares preprosta. Jasni cilji, pričakovanja, zahteve, začrtane poti, ki vodijo k uspešnosti, ker so označene nevarnosti, ki se jim je pametno izogniti. Jasno je izraženo povabilo k sodelovanju, izrekanju misli, idej, mnenj, tudi če se spreminjajo, tudi če so 'napačna', saj so pogosto le drugačna. Jasna je želja po spoznavanju in sprejemanju različnosti. ...

Samopoškodbe – pomoč mladostnikom

... Cilj pomoči mladostniku ni samo v tem, da preneha s samopoškodbenim vedenjem, ampak da se sooči sam s sabo, s svojimi čustvi, stiskami, da dobi nadzor nad svojim čustvenim doživljanjem; da bo znal svoja čustva primerno izraziti in z njimi ustrezno ravnati. Tukaj ni 'čarobne palčke' ali 'instant ukrepov'. ...

Spoštovanje je edina prava pot

... Kje je spoštovanje do učenk in učencev, dijakinj in dijakov, če z njimi usvajamo neko učno snov, preverjamo znanje, jim ves čas izobraževalnega procesa dajemo občutek, da zelo dobro znajo, nato pa tako ocenjujemo, da je v razredu samo ena odlična ocena? Kje je spoštovanje do otrok s posebnimi potrebami? ...

Upajoča svetloba v temini življenja

... Iz tega prostorsko neprepustnega plitvega okvira strmi deček v dogajanje pred sabo, ki gledalcu slike ni vidno, kolikor ne postane v očesnem stiku z dečkovim pogledom opazovanec gledalec sam. O pomenu njegove zazrtosti pa se lahko prepričamo le iz dečkovega izraza. Njegov obraz je vklejen v kovinsko čvrsto stilizacijo in v svoji shematičnosti ekspresivno usmerjen. ...

Uvodnik

3 Silvo Šinkovec: Nadarjeni

V žarišču: Inkluzija – v dobro vseh

- 5 Vanja Kiswarday: Dvojna izjemnost
- 9 Sanja Kelhar: Inkluzivni pedagog
- 11 Karmen Drljić: Izgrajevanje inkluzivnih kompetenc
- 12 Blaž Teršek: Biti študent inkluzivne pedagogike
- 13 Mateja Gregorčič: Inkluzivni pedagog in izboljšanje učenja
- 15 Monika Kuntner: Inkluzivno izvajanje dodatne strokovne pomoči
- 18 Karmen France Pavlin: Otrok s čustvenimi in vedenjskimi težavami v vrtcu
- 20 Patricija Lovišček: Inkluzija otrok z avtizmom

Naš pogovor

21 Marko Weilguny: Roman Globokar: Naš specifičen pedagoški pristop

Biti vzgojitelj

23 Tatjana Furjan: Preprosto

Duhovna izkušnja

26 Janez Poljanšek: Vaja kontemplacije

Etika v šoli

28 Mateja Centa: Etika skrbi in etična vzgoja

Razredništvo in vzgojni načrt

- 31 Lidija Balažic: Samopoškodbe – pomoč mladostnikom
- 33 Rihard Režek: Spoštovanje je edina prava pot

Starši

- 35 Neža Miklič: Otrok po spolni zlorabi ni več enak
- 37 Nastja Praprotnik: Uničujoči vplivi elektronskih naprav II

Vzgojna področja

40 Milček Komelj: Upajoča svetloba v temini življenja

Prostovoljno delo

42 Robin Schweiger: Služenje tujcem v centru za tujce

Izkušnje

- 43 Janja Vovko: Prvi dan prakse
- 45 Barbara Bednjički Rošer: Iz roda v rod

47 Prebrali smo

48 Iz življenja DKPS

50 Nova spoznanja

50 Napovedni koledar

52 Letno kazalo

54 Summary

54 Prejeli smo

Dvojna izjemnost

Ustvarjanje spodbudnega učnega okolja za učence, ki so dvojno izjemni

■ **Vanja Kiswarday**, dr. defektologije, je docentka na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem in nosilka predmetov s področja razvoja splošnih inkluzivnih kompetenc v okviru študijskih programov predšolska vzgoja, razredni pouk in inkluzivna pedagogika. Je mentorica številnim študentom pri izdelavi zaključnih del na vseh treh stopnjah bolonjskega študija in učitelj tutor za študente s posebnimi potrebami.

Pri mnogih otrocih starši, pa tudi učitelji, opažamo, da so na nekaterih področjih učenja izrazito močni in presenetljivo ustvarjalni, motivirani za delo in izvirni, hkrati pa na nekaterih področjih povsem odpovejo in so presenetljivo neuspešni in neučinkoviti. Pri delu s temi otroki se zato pogosto pojavlja dihotočno razmišljanje, ali gre za nadarjenost ali za primanjkljaje.

Da gre tako za nadarjenost kot za primanjkljaje in da otrok zaradi obojega potrebuje pozornost ter prilagoditve pri učnem delu, so raziskovalci začeli ugotavljati ob koncu 80. let prejšnjega stoletja. Pionirji, ki so pozornost posvetili raziskovanju značilnosti teh otrok, so to skupino prepoznali kot dvojno izjemno. Za otroke z dvojno izjemnostjo bo treba še veliko narediti, tako z vidika prepoznavnosti kot zagotavljanja prilagoditev, saj se v šolskem sistemu praviloma žal še vedno bolj usmerjamo v prepoznavanje primanjkljajev, ovir ali motenj in se posledično bolj posvečamo šibkim kot močnim področjem.

Učitelji te otroke opišejo kot bistre, a izjemno težavne, s pogostimi izbruhi jeze in z veliko potrebo po pozornosti. So neposredni, kritični in pronicljivi. Ti otroci ljubijo učenje in hkrati sovražijo šolo. Lahko so izredno verbalno spretni, imajo bogato besedišče, česar pa pri pisanju ne morejo prikazati, lahko izredno dobro razumejo nekatere kompleksne matematične koncepte, pri preprostih računskih operacijah pa jim ne gre ravno tekoče ... Njihov razvoj je zelo nesinhron, imajo izrazite darove in izrazite primanjkljaje.

Zaradi neravnovesja med zmožnostmi in pričakovanji ter zaradi nerazumevanja okolice, ki otroku posreduje tudi povsem napačne povratne informacije, otroci z dvojno izjemnostjo navadno doživljajo veliko frustracij, napetosti, nelagodja, jeze in strahu, zaradi česar razvijejo obrambne mehanizme, ki se kažejo kot brezbriznost, umik,

lahko pa tudi kot agresivna nastrojenost proti vsakemu, ki ne zazna sporočilnosti njihovih idej in prizadevanja (Beckley, 1998).

Skupine otrok, pri katerih opažamo dvojno izjemnost

Učence, pri katerih se kaže dvojna izjemnost, lahko razvrstimo v vsaj tri skupine, in sicer:

1. učenci, ki so bili prepoznani kot nadarjeni, vendar se pri njih presenetljivo kažejo tudi učne težave, a zaradi dobrih kompenzacijskih zmožnosti lahko ostajajo neopažene in neprepoznane, slabše učne dosežke ali celo učne neuspehe pa se največkrat pripiše nizki motivaciji, slabšim delovnim navadam ali kar lenobi;
2. učenci, ki so prepoznani kot učenci z učnimi težavami, zato se njihovim izjemnim zmožnostim in potencialom na določenih področjih sploh ni posvečalo pozornosti, ostali so prezrti in nespodbužani;
3. največja pa je gotovo skupina učencev, ki jih v šoli vidijo kot povprečne učence, ki s svojimi darovi uspejo kompenzirati šibkosti, a delujejo na bistveno nižji ravni od svojih zmožnosti – niso prepoznani niti kot učenci z učnimi težavami niti kot učenci z nadarjenostjo, zato niso bili deležni posebnih prilagoditev niti na račun svojih učnih težav niti na račun nadarjenosti (Baum, 1990; Brody in Mills, 1997; Beckley, 1998).

Za prepoznavanje dvojne izjemnosti v tej zelo heterogeni skupini učencev sta Mills in Brody (1999) izpostavila tri indikatorje: (1) prepoznavnost izrednih zmožnosti oziroma talenta, (2) ugotavljanje pomembnega razkoraka med pričakovanimi in dejanskimi učnimi dosežki in (3) izkazovanje pomembnih težav na področju procesiranja informacij.

Pojmovanja dvojne izjemnosti pa nikakor ne smemo omejiti zgolj na učence z učnimi težavami, ampak moramo nadarjenost oz. talentiranost, ki se lahko pojavlja na enem ali več področjih, odprto prepoznavati in spodbujati tudi pri otrocih, ki imajo motnje na področju učnega, čustvenega, gibalnega, senzornega (čutnega) ali kognitivnega (duševnega) razvoja (Yewchuk in Lupart, 1988). Ravno področje nadarjenosti jim bo omogočalo možnosti za uveljavljanje in aktivno prispevanje k družbi. Izpostavimo lahko nekaj svetovno znanih ljudi, ki so dvojno izjemni in so ne glede na določene svoje omejitve uspeli pustiti sled in družbo obogatiti: Helen Keller, ki je kljub slepoti in gluhoti nagovorila ameriške senatorje in dosegla več pravic na področju zaposlovanja slepih; Evelyn Glenie, ki je kljub gluhoti uspela na področju glasbe in je kot tolkalistka članica londonskega simfoničnega orkestra; Stephen Hawking, ki je kljub napredujoči bolezni gibalnih nevronov, ki povzroča ohromelost in zaradi katere skoraj ne more več govoriti, eden največjih raziskovalcev teorije črnih lukenj in nastanka vesolja in se sporazumeva s pomočjo sintetičnega govo-

ra; Temple Grandin, ameriška znanstvenica in izumiteljica, ki so jo sprva zaradi avtizma opredelili kot manj zmožno za učenje, je danes zagovornica oseb z avtizmom; Salvador Dali, izjemen umetnik, ki je imel bipolarno motnjo; Albert Einstein, fizik in matematik, ki je imel težave na področju branja, pisanja in računanja, in še mnogi drugi, ki dokazujejo, da je primanjkljaj ali motnja le ena od dimenzij njihovega življenja, ki pa nikakor ne sme prekriti ostalih.

Učitelji te otroke opišejo kot bistre, a izjemno težavne, s pogostimi izbruhi jeze in z veliko potrebo po pozornosti. So neposredni, kritični in pronicljivi.

Ti otroci ljubijo učenje in hkrati sovražijo šolo.

Vloga učiteljev in šolske svetovalne službe

Učitelji in šolski svetovalni delavci imajo pomembno vlogo tudi kot zagovorniki učencev z dvojno izjemnostjo, saj je lahko šolski prostor zanje zelo stresen in poln frustracij. Pomoč in podporo potrebujejo tako

pri spoznavanju samega sebe, pri razvoju ustreznih teženj, asertivnosti ter ustreznih samopodobe kot pri razvoju učinkovitih socialnih, učnih in izvršilnih strategij. Postopoma se morajo naučiti tudi samozagovornišva, da lahko uveljavljajo svoj način učenja v novem okolju.

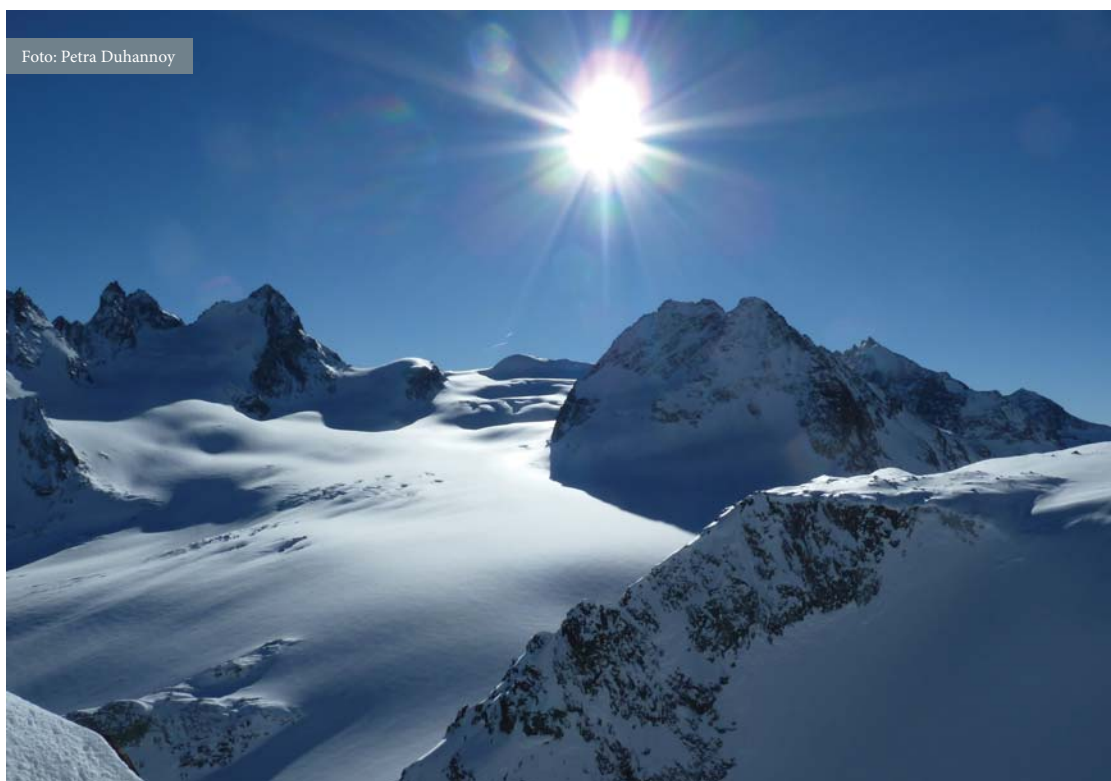
Dvojne zmožnosti se lahko zelo izražajo že ob všolanju in na razredni stopnji, vendar imajo razredni učitelji več možnosti za celostno spremljanje otrokovega delovanja, saj ga spremljajo tako na področjih potencialov kot šibkosti. Če je klima sprejemajoča in učno okolje predstavlja varen prostor preizkušanja lastnih zmožnosti, učenci ne doživljajo toliko stresa in so bolj usmerjeni v raziskovanje. Kot najbolj kritično se navadno izkaže obdobje prehoda na predmetno stopnjo. Stiske učencev se stopnjujejo, saj učitelji, ki poučujejo na posameznih predmetnih področjih, nimajo priložnosti, da bi si sami ustvarili celostno podobo o učencu, ki ga lahko poučujejo bodisi na področju njegovih potencialov ali pa šibkosti – sodelovanje in izmenjava informacij sta zato na predmetni stopnji še bolj pomembna, tako z vidika spoznavanja in razumevanja otrokovih posebnosti kot tudi z vidika načrtovanja ustreznih prilagoditev učnega okolja. Predvsem pa morajo vsi (svetovalni delavci,

učitelji in starši) sprejeti in razumeti, da otrok funkcionira dvojno, da je zmožen blesteti in takoj zatem povsem odpovedati – prav to je namreč osnovna značilnost, ki opredeljuje skupino otrok, ki so dvojno izjemni.

Pri načrtovanju ustreznega učnega okolja za učence z dvojno izjemnostjo je treba z enako skrbjo upoštevati obe skrajnosti, iskati in spodbujati potenciale in močna področja ter glede na te značilnosti ustrezno poiskati tudi možnosti za kompenzacijo šibkosti ali primanjkljajev, zaradi katerih imajo težave na različnih področjih učenja in ustvarjanja. Predvsem je treba ohraniti visoka pričakovanja in ne poenostavljati nalog; nasprotno, izzivi morajo ostati kompleksni, zahtevni in zanimivi, glede na individualne karakteristike otroka pa je treba prilagoditi pot za realizacijo le-teh.

Preverjanje znanja je v funkciji ugotavljanja predznanja, ki ga ima učenec, in je zelo pomembna faza v procesu poučevanja, saj služi strnitvi izhodišč, ki so podlaga za navezovanje in nadgradnjo novih znanj. To je pomembno za učence, učitelju pa dá izhodišče za diferenciacijo učnih dejavnosti. Učencem, ki so dvojno izjemni, lahko naredimo medvedjo uslugo, če jih z odličnimi ocenami nagrajujemo za naloge, ki jim ne predstavljajo intelektualnega izziva. Spodbudimo jih k utrjevanju vzorca, da se do odličnosti lahko pride na zelo enostaven način, za katerega se jim pravzaprav sploh ni treba truditi. Pirova zmagica, ki ne obeta dolgoročnega napredka. Ti učenci potrebujejo priložnosti za raziskovanje – to pomeni priložnosti za delanje napak in prepoznavanje le-teh kot indikatorjev za pot k rešitvi problema. Ob tem pa potrebujejo varno oporo, ob kateri lahko vodijo svoje raziskovalno učenje. Največkrat se izkaže, da te varovalke postavljajo prav strategije na področju izvršilnih spretnosti, ki učencu podajajo smernice, kako predstaviti zamisel, oz. korake, kako idejo pripeljati od zamisli do rešitve.

Foto: Petra Duhannoy

Inkluzivni model strategij, ki ustvarjajo spodbudno učno okolje

Strokovnjaki na področju učenja nadarjenih in na specialpedagoškem področju so v sodelovanju izdelali okvir učnih strategij, ki dvojno izjemnim učencem pomagajo kompenzirati šibkosti in hkrati omogočajo učne priložnosti, ki spodbujajo uporabo njihovih potencialov. Ugotavljajo, da potrebujejo predvsem pomoč pri izgradnji strategij učenja.

Winebrenner (2003) predlaga povsem inkluzivni model strategij, ki ustvarjajo spodbudno učno okolje za vse učence, hkrati pa so učinkovita podpora specifičnim potrebam učencev z dvojno izjemnostjo.

1. *Učitelj naj s svojim zgledom in delovanjem učence uči ceniti individualne posebnosti in razlike med učenci v oddelku in na šoli.* To je potrebno predvsem zato, da učenci razumejo normalnost različnosti, ki se kaže tudi v načinih učenja in izkazovanja znanja, zaradi česar sta pomembna diferenciacija in zagotavljanje občasne individualne pomoči učencem, ki to v določenih okoliščinah potrebujejo. Med drugim mora biti učitelj pozoren tudi na razlike v senzorni občutljivosti, saj je lahko prav to ključna ovira za uspešno sodelovanje učenca pri skupinskih ali samostojnih učnih dejavnostih. Nekateri učenci imajo lahko zelo različen prag občutljivosti za dražljaje – hipersenzibilni potrebujejo učno okolje, ki ne sme biti prenasršeno z različnimi čutnimi dražljaji (zvočnimi, vizualnimi, vonjalnimi, okušalnimi, kinestetičnimi), drugi (hiposenzibilni) pa ravno obratno: potrebujejo močne senzorne dražljaje, da prebudijo njihov interes za učenje. Glede na te značilnosti učitelj načrtuje ustrezno uravnoteženo učno okolje, ki vključuje tudi učne medsebojnega sodelovanja učencev ob sprejemanju in spoštovanju teh razlik.
2. *Večina učencev z učnimi težavami je nagnjena k celostnemu učenju in se učinkovito uči predvsem po vidni in taktilno-kinestetični poti, zato potrebujejo veliko vizualnih ponazoritev in opor ter priložnosti za dejavno (taktilno-kinestetično) učenje.* Ti učenci potrebujejo bogato in raznoliko učno okolje ter priložnosti za izbiro različnih pristopov k učenju. Po-

membno je ozaveščanje metakognitivnih procesov, ki naj bodo tudi čim bolj vizualno podprti (npr. procesne vidne opore), saj to učencu omogoča bolj samostojno učenje. Pri samostojnih, skupinskih ali sodelovalnih oblikah dela naj učitelj jasno opredeli pričakovanja glede dela. Glavno vodilo pri zagotavljanju reda pri izvajanju diferenciranih učnih dejavnosti je, da se drugih ne moti pri učenju, da se pozornosti ne skuša osredotočiti nase in na specifičnost in zanimivost nalog, s katerimi se učenec ukvarja, ampak da se osredotoča na dejavnosti, ki so načrtovane. Tisti, ki se uspejo držati teh dogovorov, lahko izbirajo dodatne oz. diferencirane naloge, v nasprotnem primeru pa morajo slediti večinskemu pouku.

Pri načrtovanju ustreznega učnega okolja za učence z dvojno izjemnostjo je treba z enako skrbjo upoštevati obe skrajnosti, iskati in spodbujati potenciale in močna področja ter glede na te značilnosti ustrezno poiskati tudi možnosti za kompenzacijo šibkosti ali primanjkljajev, zaradi katerih imajo težave na različnih področjih učenja in ustvarjanja.

3. *Didaktično načelo postopnosti in poučevanja od splošnega k specifičnemu je za učence z dvojno izjemnostjo zelo pomembno, saj jim omogoča obvladovanje in organizacijo vsebin.* Najprej namreč potrebujejo širok pregled nad obravnavano vsebino, da lahko nato z detajli, ki jih obravnavajo v posameznih delih, uspešno dograjujejo in izpopolnjujejo celoto. Strategije, ki jih lahko uporabljamo, so na primer: glasno prebrane zgodbe, preden jih po delih berejo učenci; ogled izobraževalnih filmov pred obravnavo konkretnih učnih vsebin; zastavljanje raziskovalnih vprašanj pri učenju; vzpostavitev in postopno dopolnjevanje miselnih shem ipd.
4. *Učence je treba naučiti načrtovanja učenja, predvsem v smislu zastavljanja realnih kratkoročnih ciljev.* Najbolj učinkovito je, če jim doseganje teh ciljev prinaša tudi vmesne ocene, čeprav le-te predstavljajo le manjši del celotne naloge. Razgraditev

naloge na manjše zaporedne korake oz. cilje učencem pomaga razumeti zaporedje postopkov, ki jih morajo postoriti, da bi dosegli cilj – prav to je velikokrat ovira, ki jim preprečuje, da bi uspešno dosegli cilj. Učencem je v veliko pomoč, če je celotna procedura postopkov vidno ponazorjena, da jo lahko samostojno uporabljajo kot vodilo pri delu. Učitelji pa morajo poskrbeti, da učence za vsak korak opremijo s kompetencami, ki jih potrebujejo za realizacijo ciljev v okviru posameznega koraka.

5. *Učencem je treba dati možnost, da prepoznajo in povežejo pretekle izkušnje in znanje z novimi vsebinami.* Če želimo, da učenci generalizirajo nova spoznanja, jim moramo omogočiti, da novo znanje in spretnosti povežejo z vsebinami, ki jih že obvladajo. Miselne sheme učencem z dvojno izjemnostjo navadno najboljše pomagajo organizirati vsebine, saj se osredotočajo na bistvo in tako omogočajo pregled nad obravnavano snovjo. Najbolje je, če se lahko ključne pojme organizira v strukturni diagram, ki se ga lahko predstavi na eni strani, kasneje pa se ta diagram dopolnjuje s podrejenimi zaključenimi strukturnimi diagrami.
6. *Učenje naj bo multisenzorno in naj spodbuja ustvarjalnost na različnih področjih.* Dejansko stremimo k vključevanju vseh senzornih poti, ne le sluha in vida, temveč tudi tipa, vonja, okusa in kinestetičnih občutkov. Učenje bi moralo biti izkustveno naravnano, načrtovano čim bolj dinamično, potekati bi moralo v različnih okoljih in spodbujati različne asociacije. Gardnerjev sistem multiplih inteligentnosti lahko učitelju služi kot izziv za ustvarjanje raznolikih učnih situacij. Pri utrjevanju učne snovi bi morali učenci čim bolj slediti svojim potrebam, si izbrati položaj in načine za utrjevanje. Nekateri potrebujejo veliko vaj, da obvladajo določeno spretnost, drugim gre bolje, če metakognitivne spretnosti razvijejo s poglobljeno analizo posameznih izbranih (kompleksnih) primerov, preko katerih lahko dobijo uvid v zakonitosti.
7. *V proces učenja je pomembno vključiti tudi učenje organizacijskih spretnosti, saj imajo učenci z dvojno izjemnostjo pogosto primanjkljaje prav na tem področju.* Učence se lahko pomembno razbremenijo

že v fazi priprave na učenje, npr. z barvnimi oznakami zvezkov in učbenikov po predmetih, z vizualnimi urniki, ki vključujejo tudi pripravo konkretnih učnih pripomočkov, ki jih učenec pri določenem predmetu potrebuje. Naučiti jih je treba tudi ustrezne organizacije delovnega prostora (pri tem so uporabne vizualne opore, s katerimi lahko na mizi zarišemo prostor za zvezke, pisala in druge pripomočke), pa tudi garderobne omarice, kjer lahko storimo podobno. Učenci imajo lahko težave tudi z orientacijo in se ne znajdejo pri iskanju različnih učilnic, kar je lahko precejšnja ovira na predmetni stopnji, zato imajo lahko ob urniku tudi tloris šole z razporedom učilnic, vrata predmetnih učilnic pa naj bodo že od daleč prepoznavna bodisi po barvi ali po simbolih (enako oznako naj imajo tudi v urniku).

8. *Za večjo učno učinkovitost potrebujejo sistematično učenje izvršilnih spretnosti, saj so na teh področjih lahko izrazito šibki.* Ta vidik njihovih potreb se navezuje na sistematično učenje samoregulacijskih in metakognitivnih strategij. Izvršilne spretnosti uporabljamo za organiziranje in izvajanje informacij, zato učencem pomagamo vzpostaviti kontrolo impulzivnosti (premisli, preden storiš), kontrolo čustev (npr. pri sprejemanju kritike), spodbujamo fleksibilnost mišljenja (prilagajanje na spremembe, nove pogoje), pomagamo jim razvijati strategije za podporo delovnemu spominu (ustvarjanje opor in pripomočkov), strategije za ohranjanje pozornosti, za vzpostavljanje samonadzora in regulacijo vedenja, učimo jih načrtovanja in določanja prioritet ter upravljanja s časom, učimo jih strategij za začenjanje nalog, za podaljševanje vztrajnosti ter metakognitivnih strategij.
9. *V proces učenja je treba vključevati najrazličnejšo sodobno tehnologijo, ki lahko vpliva na povečanje produktivnosti in učinkovitosti.* Učence učimo uporabe urejevalnikov besedil ter črkovalnika in slovarja sopomenk v različnih jezikih, programov za risanje, pripravo predstavitev, tabel za urejanje in preračunavanje

Foto: Peter Prebil

podatkov, kadar je smiselno, dovolimo uporabo kalkulatorja, bralnikov besedil, videopredstavitev. To jim pomaga, da se osredotočijo na raziskovanje vsebine in oblikovanje sporočila, ki ga želijo o naučenem predati naprej, ne da bi čas in energijo izgubljali npr. z oblikovanjem zapisa in slovnično pravilnostjo. Slednje bi lahko tudi povsem zatrla njihovo ustvarjalnost in voljo do učenja, z možnostjo uporabe sodobne tehnologije pa jim omogočimo, da to presežejo in se hkrati naučijo še pomembnih življenjskih spretnosti.

10. *Omogočena naj jim bo možnost za individualno preverjanje in ocenjevanje znanja.* Ta prilagoditev je v odločbah, ki jih imajo učenci s posebnimi potrebami (predvsem učenci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja), precej pogosta, saj jih ima veliko težave z odkrenljivo ali kratkotrajno pozornostjo ali s kratkotrajnim delovnim spominom, zaradi česar je pomembno, da se jim prilagodi okoliščine ocenjevanja znanja. V individualni situaciji se omeji prisotnost motečih dražljajev v okolju, ki bi odvrčali pozornost učenca od bistva, učenec si lahko besedilo prebere na glas ali pa mu naloge prebere učitelj (lahko uporabi tudi

posnetek). To prispeva k boljšemu razumevanju in k usmerjanju pozornosti na nalogo. Učenec lahko tudi sam sebi polglasno daje navodila oz. glasovno spremlja potek reševanja naloge. Kadar ni možno zagotoviti individualne situacije, lahko učencem, ki to potrebujejo, omogočimo uporabo slušalk za izolacijo zvokov in s stranicami ogradimo prostor, da zastremo vidne dražljaje iz okolice.

Naj zaključek strnem v simpatičen izziv Winebrennerjeve (2003: 132), ki pravi: »Če se učenec ne zmore naučiti na način, kot vi poučujete, spremenite strategijo in ga poučujte na tak način, kot se on uči.«

Literatura

- Assouline, Susan G.; Nicpon, Megan Foley; Huber, Dawn H. (2006): The impact of vulnerabilities and strengths on the academic experiences of twice-exceptional students: A message to school counselors. *Professional School Counseling*, 10(1), 14–24.
- Baum, Susan (1990): Gifted but learning disabled: A puzzling paradox. *ERIC Digest #E479*.
- Beckley, Dawn (1998): Gifted and Learning Disabled: Twice Exceptional Students. *NRC/GT Spring Newsletter*.
- Brody, Linda E.; Mills, Carol J. (1997): Gifted children with learning disabilities: A review of the issues. *Journal of learning disabilities*, 30(3), 282–296.
- Mills, Carol J.; Brody, Linda E. (1999): Overlooked and under-challenged: Gifted students with learning disabilities. *Knowledge Quest*, 27, 36–40.
- Winebrenner, Susan (2003): Teaching strategies for twice-exceptional students. *Intervention in school and clinic*, 38(3), 131–137.

Inkluzivni pedagog

■ **Sanja Kelhar**, profesorica edukacijskih ved, abs. inkluzivne pedagogike in abs. socialne pedagogike, je mobilna učiteljica v izobraževalnem programu z nižjim izobrazbenim standardom na OŠ Ane Gale Sevnica. Ima izkušnje s spremljanjem različnih oseb s posebnimi potrebami.

V zadnjih letih se v polju vzgoje in izobraževanja veliko govori o inkluziji, inkluzivni pedagogiki in inkluzivni kulturi. Inkluzija je koncept, ki teži k optimalnemu delovanju in razvoju posameznika v naravno heterogeni (vzgojno-izobraževalni) skupnosti, pri čemer se upoštevajo njegove zmožnosti, potrebe, interesi, njegova močna področja, motivi, cilji, želje in percepcija.

Inkluzija je v slovenskem prostoru najbolj zasidrana na področju vzgoje in izobraževanja, vendar jo lahko apliciramo tudi na ostala področja, kot so sociala, zdravstvo, menedžment, zaposlovanje, kultura in gospodarstvo. Gre za koncept, ki sloni na naslednjih vrednotah: popolno sprejemanje posameznika, različnost, sožitje, heterogenost, podpora, spoštovanje, participacija, razumevanje, pluralizem, pravičnost, sodelovanje, sobivanje, edinstvenost.

S konceptom inkluzije se je v slovenskem vzgojno-izobraževalnem prostoru oblikoval tudi magistrski študijski program inkluzivne pedagogike¹, ki daje posamezniku kompetence za uresničevanje inkluzije v praksi. Inkluzivni pedagog je opremljen s temeljnim znanjem za delo z vsemi skupinami otrok s posebnimi potrebami, kot jih opredeljuje trenutna zakonodaja², z nadarjenimi, s socialno, ekonomsko oz. kulturno prikrajšanimi, z otroki priseljenci, Romi ... ter tudi z normativno populacijo. Ima torej splošno znanje za delo z vsemi učenci, ki potrebujejo dodatno podporo v šoli oz. vrtcu. Njegov smoter je usmerjen v učinkovito upravljanje z vso 'različnostjo' posameznikov, ki jo prinaša t. i. skupna šola (šola za vse).

Naloga inkluzivnega pedagoga je v prvi vrsti spoznati otroka oz. mladostnika ter pre-

poznati njegove vzgojno-izobraževalne potrebe. Slednje lahko doseže s pomočjo kontinuiranega in celostnega procesnega spremljanja otroka. Inkluzivni pedagog pri posamezniku spremlja naslednje pomembne razvojne elemente: kognitivno delovanje, čustveno-socialni razvoj, zaznavanje, govorno-jezikovno področje, motoriko (gibalno področje), učno področje, vedenje, izvršilne funkcije. Poleg tega spozna otrokova močna področja, interese, motive, cilje, želje in pričakovanja. Pri delu upošteva tudi okoljske vplive na posameznika. Razume ga celostno ter deluje v skladu z njegovim referenčnim okvirom. V naslednjem koraku oblikuje načrt podpore za posameznika (npr. kot član strokovne skupine sooblikuje individualizirani program pomoči) ter ga v zadnjem delu procesa pomoči uresničuje. V vseh fazah procesa sproti evalvira in reflektira svoje delo.

Profil inkluzivnega pedagoga je zelo širok. Primerjamo ga lahko npr. s splošnim zdravnikom, ki ima temeljno znanje z vseh področij, ni pa specialist za posamezne veje medicine. Inkluzivni pedagog je torej 'splošni' strokovnjak za delo z vsemi otroki, ki potrebujejo dodatno pomoč in podporo, ni pa specialist za posamezno ozko usmerjeno področje, kot so npr. logopedija, surdopedagogika, tiflopedagogika, specialna in rehabilitacijska pedagogika, čeprav je med študijem pridobil temeljne kompetence z vseh naštetih področij.

Inkluzivni pedagog pri svojem delu uporablja in razvija različne metode, strategije, prilagoditve, podporne oblike in pripomočke, ki posamezniku pomagajo, da je v vzgojno-izobraževalnem procesu kar najbolj uspešen, pri čemer upošteva njegovo celo-

stno osebnost. Inkluzivna pedagogika torej deluje v smeri zagotavljanja kakovostne izobrazbe vsem učencem, upoštevajoč njihovo različnost. Inkluzivni pedagogi pri svojem delu poudarjajo posameznikova močna področja, njegove interese, notranje vire moči in ne toliko primanjkljajev, ovir oz. motenj. Njihova želja je, da se posameznik v čim večji meri opolnomoči in osamosvoji. Za doseg tega cilja se inkluzivni pedagogi poslužujejo bogate metodike dela, ki jo udeležajo in razvijajo glede na individualne potrebe posameznika v stalni interakciji z otrokom, starši, učitelji in širšim okoljem. Inkluzivni pedagog v okviru svojih delovnih nalog ustvarja univerzalno vzgojno-izobraževalno okolje. Slednje razumemo kot okolje, ki je že v osnovi zasnovano tako, da upošteva kar največ potreb različnih učencev. V praksi se univerzalno (inkluzivno) okolje kaže npr. kot opremljenost šole z vidnimi oznakami za slabovidne, klančinami za otroke z motnjami v gibanju, učnimi gradivi, prilagojenimi za otroke z disleksijo in/ali slabovidne otroke, z urejenimi 'mirnimi kotički' za sproščanje, kamor se lahko zatečejo otroci z motnjo avtističnega spektra (MAS), opremljenostjo učilnic s taktilnimi pripomočki itd.

Inkluzivni pedagog med študijem pridobi tudi veliko kompetenc s področja prilagajanja šolskega okolja otrokom, ki potrebujejo dodatno pomoč in podporo. Tako zna posamezniku glede na njegove potrebe prilagoditi prostor, učna gradiva in pripomočke ter preverjanje in ocenjevanje znanja. Mnoga gradiva in pripomočke lahko izdelata tudi sam, in sicer glede na posameznikove individualne potrebe. Ker pa inkluzija ni zgolj enosmerni proces, kjer se okolje v polni

Inkluzija je koncept, ki teži k optimalnemu delovanju in razvoju posameznika v naravno heterogeni (vzgojno-izobraževalni) skupnosti, pri čemer se upoštevajo njegove zmožnosti, potrebe, interesi, njegova močna področja, motivi, cilji, želje in percepcija.

meri prilagaja otroku, inkluzivni pedagog nudi otroku tudi podporo, da se ta lažje prilagodi šolskemu okolju. Otroku pomaga, da se sooča s seboj (npr. razume lastne stiske, primanjkljaje) in okoljem (z zahtevami, pričakovanji okolja, npr. sošolcev, staršev). Inkluzivni pedagog je strokovnjak za inkluzijo, za delo z različnimi otroki, ki v vzgojno-izobraževalnem procesu potrebujejo dodatno pomoč. Ni kompetenten za poučevanje posameznih predmetov (npr. matematike, slovenščine, tujega jezika ...), kar je v skladu z zakonodajo. Ne glede na to lahko inkluzivni pedagog opravlja t. i. učno pomoč, pri kateri pomaga otroku organizirati učenje, najti najbolj optimalen način učenja (glede na njegov učni stil), ga nauči ustreznih učnih strategij,

Foto: Peter Prebil

tehnik (lažjega) pomnjenja, mu predstavi različne možnosti učenja (sodelovalno, vrstniško učenje, multisenzorno učenje, učenje z IKT ...) itd. Veliko sodeluje z ostalimi delavci šole (vrtca), in sicer predvsem v vlogi svetovalca in podpornika. Učiteljem oz. vzgojiteljem predlaga ter

Inkluzivni pedagog je torej 'splošni' strokovnjak za delo z vsemi otroki, ki potrebujejo dodatno pomoč in podporo, ni pa specialist za posamezno ozko usmerjeno področje, čeprav je med študijem pridobil temeljne kompetence z vseh področij.

skupaj z njimi preizkuša in razvija uspešne strategije pomoči in podpore otroku. Aktivno torej sodeluje z otrokom, učitelji, s sodelavci, starši in širšim okoljem. Inkluzivni pedagog je učitelj (vzgojitelj) vseh otrok oz. mladostnikov. Inkluzivna pedagogika namreč zagovarja tezo, da so učitelji v skupni šoli učitelji za vse otroke, ne zgolj za normativne, «normalne» otroke. Vsi otroci so otroci vseh učiteljev. Inkluzivni pedagog otroka nikoli ne identificira z mo-

tnjo, npr. avtist, temveč uporablja dikcijo 'otrok z ... motnjami avtističnega spektra'. Inkluzivni pedagog teži k aktivnemu vključevanju vseh otrok v skupini. Ugotavlja in raziskuje, kakšno pomoč (metode, prilagoditve okolja, strategije, načine dela, tehnike ...) potrebuje otrok oz. mladostnik, da bo uspešen v šoli (vrtcu). Ko razmišlja o uspehu, se ne omeji le na učni uspeh, temveč si prizadeva za omogočanje uspeha tudi na ostalih področjih, npr. socialnem, emocionalnem, motoričnem itd.

Inkluzivni pedagogi se lahko v skladu s trenutno veljavnimi pravilniki zaposlijo kot vzgojitelji za dodatno strokovno pomoč (DSP), kot učitelji DSP pri premagovanju primanjkljajev, ovir oziroma motenj oz. kot učitelji DSP kot učne pomoči, kot svetovalni delavci v vrtcu, osnovni šoli (s prilagojenim programom) in srednji šoli, kot svetovalni delavci v vzgojnem programu za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami ter vzgojnem programu domov za učence s posebnimi potrebami. Prav tako so lahko v izobraževalnem programu osnovne šole učitelji individualne ali skupinske pomoči za učence z učnimi težavami, učitelji jutranjega varstva ter učitelji v oddelkih podaljšanega bivanja. V prilagoje-

nih izobraževalnih programih osnovne šole z enakovrednim izobraževalnim standardom ter v prilagojenih izobraževalnih programih osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom lahko inkluzivni pedagog prevzame tudi delovno mesto svetovalnega delavca, drugega učitelja v 1. razredu, učitelja v jutranjem varstvu ter učitelja v oddelkih podaljšanega bivanja. V posebnem programu vzgoje in izobraževanja lahko zasede delovna mesta svetovalnega delavca, učitelja v jutranjem varstvu, učitelja v oddelkih podaljšanega bivanja, kot vzgojitelj ter svetovalni delavec pa lahko dela v vzgojnem programu domov za učence s posebnimi potrebami in vzgojnem programu za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami. ◀

Opombe

¹ Na podiplomski študijski program inkluzivne pedagogike se v veliki večini vpisujejo diplomanti prvostopenjskega ali drugostopenjskega študija pedagoških smeri pedagogike (edukacijskih ved), predšolske vzgoje, (bio)psihologije ipd., kar pomeni, da imajo že v osnovi pridobljene temelje pedagoškega znanja.

² Otroci z motnjami v duševnem razvoju (1), slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije (2), gluhi in naglušni otroci (3), otroci z govorno-jezikovnimi motnjami (4), gibalno ovirani otroci (5), dolgotrajno bolni otroci (6), otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (7), otroci z avtističnimi motnjami (8) ter otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami (9) (ZUOP-1, Ur. l. RS, št. 58/2011).

Izgrajevanje inkluzivnih kompetenc

■ **Karmen Drljić** je inkluzivna pedagoginja, asistentka na *Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem*. Posveča se inkluziji in inkluzivnim strategijam, raziskuje pomen rezilientnosti bodočih pedagoških delavcev pri izgrajevanju njihovih inkluzivnih kompetenc ter sooblikuje učečo se skupnost.

V začetnem izobraževanju bodoči vzgojitelji in učitelji spoznavaajo temeljna načela inkluzije. Običajno so te vsebine obravnavane v okviru specifičnega predmeta, ki predstavlja inkluzijo z vidika vključevanja otrok s posebnimi potrebami, ni pa tako osredotočen tudi na vse druge skupine potencialno marginaliziranih otrok.

Inkluzivnih vsebin, ki so povsem ločeno obravnavane od drugih predmetov, študenti zaradi pomanjkanja konkretnih pedagoških izkušenj še ne zmorejo integrirati v neko smiselno celoto. Tako lahko inkluzijo razumejo kot vključevanje otroka s posebnimi potrebami, ki potrebuje veliko individualne obravnave, da bi napredoval, kar od posameznega pedagoškega delavca zahteva dodaten napor in povsem nova znanja. Zgodi se lahko, da spregledajo, da inkluzija pravzaprav izhaja iz potrebe po zagotavljanju socialno pravične družbe, za kar ni odgovoren le en učitelj ali vzgojitelj, temveč učitelji oz. vzgojitelji kot skupnost. Večina študentov, čeprav mnogi med njimi delajo kot prostovoljci, nima izkušenj z otroki, ki imajo različne vzgojno-izobraževalne potrebe. Zaradi pomanjkanja (tudi) povsem neformalnih in sproščenih socialnih interakcij z njimi lahko izoblikujejo stališča, ki temeljijo na predsodkih in v njih ustvarjajo občutke nelagodja. Zato je pomembno, da je izobraževanje za inkluzijo usmerjeno v razvijanje ne le inkluzivnih kompetenc, temveč tudi v razvijanje profesionalne vztrajnosti, proaktivnosti, avtonomnosti in v doživljanje, da je lahko vsak posameznik skupaj z drugimi akter sprememb.

V okviru vseživljenjskega izobraževanja učiteljev že relativno dolgo poznamo pojem učeče se skupnosti, njen pomen pri zagotavljanju kakovostne vzgoje in izobraževanja pa poudarja tudi OECD v publikaciji *Teachers Matter*. Učeča se skupnost pomeni oblikovanje skupnosti, ki jo tvorijo pedagoški strokovni delavci, v začetnem izobraževanju učiteljev pa študenti, visokošolski učitelji in mentorji na praksi. V učeči se

skupnosti študenti lahko izgrajujejo različne kompetence, ki se nanašajo bodisi na (ne)posredno pedagoško delo ali na socio-emocionalne veščine, ki jih potrebujejo oz. jih bodo potrebovali v svojem poklicu. Učeča se skupnost temelji na medsebojni podpori in pomoči. Omogoča učenje o tem, kako drugega slišati in se nanj odzvati, kako drugemu ponuditi drugačen pogled na konkreten problem in ga skupaj preoblikovati v izziv ter poiskati rešitve zanj.

Izgrajevanje kompetenc v učeči se skupnosti je lahko za študente še posebej koristno takrat, ko se morajo soočiti s povsem novimi in zahtevnimi pedagoškimi vsebinami. Zato sva se z dr. Vanjo Kiswarday v preteklem in predpreteklem študijskem letu odločili, da bodo študenti, bodoči učitelji oz. vzgojitelji, izvedli veččutne delavnice za otroke z različnimi potrebami in iz različnih socialno-kulturnih okolij. Ugotovili smo, da je ena izmed prednosti delavnic ta, da tako študentom kot otrokom omogočajo manj formalno in bolj sproščeno obliko druženja ter učenja, kjer so vse 'napake' dovoljene. Študenti so morali pri pripravi delavnic svoje novo inkluzivno znanje integrirati v znanje, ki so ga med študijem pridobili pri drugih predmetih. S tem so dobili občutek, da že veliko vedo, kar pa so morali nadgraditi z inkluzivnimi strategijami. Med sodelovanjem v manjših skupinah so se učili sopoučevanja, kar jih je do neke mere razbremenilo pritiska, ki so ga doživljali zaradi povsem nove izkušnje. Čeprav je bila naloga zanje zahtevna, so se v učeči se skupnosti lahko počutili dovolj varne, da so si upali preizkušati zanje nove stvari. Razvi-

jali so empatijo do stiske kolegov študentov, ki so se v novi situaciji počutili še negotove. Učili so se poslušati drug drugega ter drug drugemu utemeljevati inkluzivna stališča. V interakciji z otroki pa so pogosto spoznali, da se njihova konkretna izkušnja z otroki z različnimi potrebami ne ujema s predhodnimi pričakovanji o zmožnostih, sposobnostih in vedenju otrok. Velikokrat se je celo izkazalo, da so bile nekatere dejavnosti za otroke prelahke, seveda pa se je zgodilo tudi obratno. Pomemben sestavni del učeče se skupnosti je tudi refleksija. V skupni refleksiji so študenti delili lastno doživljanje učenja in vedenja otrok, ob tem pa so lahko na različne situacije z otroki pogledali z različnih zornih kotov.

Študenti, bodoči učitelji oz. vzgojitelji, med študijem spoznavaajo različne inkluzivne strategije, ki jih literatura navaja kot učinkovite. Problem teh strategij pa je, da jih pogosto ni mogoče povsem prenesti v obstoječi (ne)inkluzivni vzgojno-izobraževalni sistem. Prav zaradi tega je pomembno, da študentom med izobraževanjem zagotovimo različne avtentične izkušnje, kjer jih lahko preizkušajo in o njih reflektirajo v učeči se skupnosti. V njenem varnem in spodbudnem okolju lahko razvijajo zavedanje, da so spremembe možne, čeprav niso takojšnje. S tem krepijo lastno profesionalno vzdržljivost, proaktivnost in avtonomnost, kar jim omogoča, da so lahko aktivni pobudniki in akterji sprememb. Učeča se skupnost pa je dragocena tudi za visokošolske učitelje, ki se ukvarjajo z inkluzijo, saj jim ponuja vpogled v nekoherentnost inkluzije, v katero je še močno vpet segregativni diskurz. ◀

Biti študent inkluzivne pedagogike

In kaj si predstavljam pod 'biti inkluzivni pedagog'

■ **Blaž Teršek**, študent podiplomskega študijskega programa inkluzivne pedagogike na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem, sodeluje v inovacijskem projektu *Multisenzorno učenje*.

Ker ravno zaključujem magistrski študij inkluzivne pedagogike, sem se odločil za razmislek o tem, kako je biti študent inkluzivne pedagogike in kaj si predstavljam pod 'biti inkluzivni pedagog'. Enako vprašanje se mi je porajalo tik pred vpisom in po zaključku študija predšolske vzgoje.

Inkluzivna pedagogika je študij, v katerega mora biti študent čustveno vpleten. Študijski predmeti dajo široko paleto znanja, ki ga lahko uporabimo na različnih področjih – tako pri delu z mladimi kot tudi z odraslimi in starejšimi. Med študijem smo spoznavali načine vključevanja otrok s posebnimi potrebami v svet in metode, načine ter oblike dela z otroki, ki imajo različne potrebe. Spoznavali smo značilnosti nadarjenih otrok ter slepih in slabovidnih otrok, otrok z govorno-jezikovnimi motnjami, gluhih in naglušnih, otrok s čustvenimi in vedenjskimi težavami, z znižanimi sposobnostmi za učenje, z učnimi težavami. Veliko teh pristopov lahko uporabimo pri delu z vsemi, saj so otrokom vsebine dostopne po različnih zaznavnih poteh in tako lažje in učinkoviteje zapomnljive. Poleg predmetov, ki nas seznanjajo z načini dela z otroki z različnimi primanjkljaji, ovirami in motnjami, med študijem spoznamo tudi zgodovinsko pot, ki je družbo pripeljala do bolj inkluzivne naravnosti in razvoja inkluzivne pedagogike. Spoznamo in naučimo se osnov poklicnega in kariernega svetovanja, načrtovanja individualiziranega programa ter pridobimo osnovno znanje o podporni in nadomestni komunikaciji in znakovnem jeziku.

Da bi lažje razumeli svet oseb s primanjkljaji, motnjami in ovirami, smo se pri predmetih vživeli v njihov svet. To smo storili tudi pri predmetu Metode dela s slepimi in slabovidnimi, kjer smo se s prevezami in belo palico sprehodili po Kopru. Izdelali smo tu-

di didaktične pripomočke in igrače za otroke s specifičnimi primanjkljaji, motnjami in ovirami, ki so primerni za vse otroke. To je npr. stonoga Bibi, ki je namenjena slepim in slabovidnim otrokom. Pri predmetu Učenje likovne vzgoje v heterogenih skupinah sem izdelal pripomoček po navdihu umetniškega dela *Kompozicija C (No. 3) z rdečo, rumeno in modro*, ki ga je naslikal Piet Mondrian. Izdelek predstavlja zaboj s predalom, v katerem so barvne ploskve različnih velikosti. Izdelek je primeren za vse otroke, manj primeren je le za slabovidne in slepe otroke.

Seveda pa je le od nas odvisno, kako bomo pridobljeno znanje unovčili in uporabili ter se zavedali dejstva, da se je treba za kakovostno delo vseskozi izobraževati in izpopolnjevati. Študij bi lahko primerjal z rekom pedagoga Pestalozzija, ki je dejal, je treba pri študiju uporabljati glavo, srce in roke, saj tako pridobimo veliko znanja in spretnosti, ki jih lahko uporabimo v različnih situacijah v vrtcu, šoli oz. kjer koli. Roke potrebujemo za izdelavo različnih didaktičnih pripomočkov, igrač, ponazoril, prilagoditev, ki so v pomoč in podpora otrokom s specifičnimi potrebami, hkrati pa so primerni in zanimivi tudi za ostale. Navsezadnje pa je v Pestalozzijevem reku izpostavljeno tudi srce in menim, da je za kvalitetnejše in uspešnejše delo z ljudmi treba imeti sprejemajoče, inkluzivne vrednote ter srce na pravem mestu.

V okviru študija sem imel priložnost sodelovati v inovacijskem projektu, ki se je izvajal na Osnovni šoli Lucija, kjer smo timsko so-

delovali z učiteljicami razrednega pouka. Kot inkluzivni pedagogi smo bili vključeni v razrede prve triade osnovne šole in smo bili štirinajst dni del teh skupnosti, v katerih smo sodelovali kot drugi strokovni delavec/učitelj. Glavni namen inovacijskega projekta je bil prav sodelovanje dveh različnih strokovnjakov, ki skupaj načrtujeta veččutni pouk, pri katerem učenec izbere njemu lastno pot oziroma način učenja, ki mu predstavlja najlažje pomnjenje znanja. Sodelovanje je potekalo v vseh fazah pouka, začelo se je s skupnim vsakodnevnim timskim načrtovanjem pouka v skladu z učnim načrtom, ki pa se je izvajal nekoliko drugače, predvsem bolj konkretno in izkustveno ter raziskovalno.

Prvi dan sem imel pozitivno tremo, saj nisem vedel, kaj naj pričakujem in kakšna pričakovanja imajo do mene učenci in šola ter njeni strokovni delavci. Že prvi vtis, ko sem stopil v šolo in zbornico, me je pomiril, saj je šola v barvah, ki delujejo pomirjajoče. Učenci so me dobro sprejeli in tako smo se lahko v štirinajstih dneh dobro spoznali in tudi spoprijateljili. V času inovacijskega projekta smo vsi skupaj rasli, tako učenci, učiteljica, pa tudi sam kot študent, bodoči inkluzivni pedagog.

Biti inkluzivni pedagog ne pomeni samo načrtovati prilagoditve vsebin za učence s posebnimi potrebami, ampak pomeni načrtovati pouk po meri vsakega učenca.

Ob koncu inovacijskega projekta sem prejel tudi risbe otrok in učiteljice z lepimi pozdravi in željami. Z risbe neke učenke se lepo pokaže temeljni namen projekta: timsko sodelovanje dveh učiteljev pri spoznavanju literarnega dela.

Veliko znanja, ki sem ga pridobil med študijem predšolske vzgoje in inkluzivne pedagogike, sem tako lahko prenesel v inovacijski projekt, s čimer sem povezal teoretično znanje, pridobljeno na fakulteti, in prakso.

Lahko rečem, da mi je študij inkluzivne pedagogike veliko dal – to sem imel priložnost ugotoviti v samem inovacijskem projektu. V avtentičnih okoliščinah sem lahko spoznal pomen in vlogo inkluzivnega pedagoga, ki v razredu sodeluje z učiteljem; menim, da bi morala biti zaradi heterogenosti učencev to pogostejša praksa. Delo inkluzivnega pedagoga namreč ni bilo usmerjeno le v pomoč in podporo učencem s posebnimi potrebami, ampak v pomoč in podporo vsem učencem, ki so raziskovali, da bi se naučili čim več, pri tem pa so si želeli tudi pozornost učitelja.

Menim, da je prav to glavni namen študija

inkluzivne pedagogike – biti inkluzivni pedagog ne pomeni samo načrtovati prilagoditve vsebin za učence s posebnimi potrebami, ampak pomeni načrtovati pouk po meri vsakega učenca. Za takšno načrtovanje pa je nujno poznavanje učenca v celoti, tako njegovih osebnostnih značilnosti kot učnega stila in strategij za podporo prepoznanim potrebam. Vse to pa učitelj težko zmore sam, zato se je sodelovalno poučevanje, ki ga v razredu skupaj izvajata učitelj in inkluzivni pedagog, pokazalo kot poučevalni pristop, ki zelo pripomore k izboljšanju učne učinkovitosti, kar so že ugotovili z empiričnimi raziskavami (Scruggs, Mastropieri in McDuffie, 2007), enako izkušnjo pa smo imeli tudi mi.

Da se vrnemo k vprašanju, ki smo si ga zastavili na začetku. Kako je biti inkluzivni pedagog? Vsekakor se moramo zavedati, da biti inkluzivni pedagog ni samo obveza, ki jo opravljaš samo osem ur in potem lahko 'odložiš' stvari. Inkluzivni pedagog je mnogo več – je vrednota, način življenja, poslanstvo. Inkluzija je vsekakor način življenja. Biti inkluziven ne pomeni le, da prilagajaš vsebine

otrokom s posebnimi potrebami. Pomeni biti spoštljiv do vseh, demokratičen do vseh, zagotoviti vsem enake možnosti za uspeh – ne le v šoli, tudi v življenju. Biti inkluziven pomeni zavedati se razlik med ljudmi in jih spoštovati.

Tudi inkluzivni pedagogi smo različni. Imamo različne svetovne nazore, poslušamo različno glasbo, beremo različne knjige – vsak kroji življenje po svoje. Toda nekaj nam je, vsaj večini 'inkluzivcem', skupno. To so naša prepričanja, vrednote in zavedanje o dragocenosti vsakega življenja in pravic vsakega do uspeha; zato naše poslanstvo ni omejeno le na pomoč in prilagajanje vsebin, temveč stremi k opolnomočenju posameznika za kakovostno življenje v skupni družbi, ki je ena za vse.

Literatura

- Austin, Vance L. (2001): Teachers' beliefs about co-teaching. *Remedial and Special Education*, 22, 245–256.
- Cook, Lynne; Friend, Marilyn (1995): Co-teaching: Guidelines for creating effective practices. *Focus on Exceptional Children*, 28, 1–16.
- Scruggs, Thomas E.; Mastropieri, Margo A.; McDuffie, Kimberly A. (2007): Co-teaching in inclusive classrooms: A meta-synthesis of qualitative research. *Exceptional Children*, 73(4), 392–416.

Inkluzivni pedagog in izboljšanje učenja

Ko skupaj poučujeta učitelj razrednega pouka in inkluzivni pedagog

■ **Mateja Gregorčič**, dipl. vzgojiteljica predšolskih otrok in prof. edukacijskih ved, abs. mag. študija inkluzivne pedagogike, je različne izkušnje pridobila med praktičnim usposabljanjem v vrtcu in šoli ter na poletnih letovanjih z otroki.

Inkluzijo razumemo kot proces, ki se pojavlja tako na vzgojno-izobraževalnem polju kot tudi v vsakdanjem življenju. Naloga inkluzivnega pedagoga je, da širi inkluzivno paradigmo v vseh plasteh družbe in išče optimalne pogoje za napredek vsakega otroka. V inkluzivnem okolju se otroci preko izkušenj učijo spoštovati različnost, kar predstavlja pomembno kompetenco v življenju. Ljudje smo zelo različni in ta raznolikost nas bogati. Ne glede na vse razlike si vsakdo zasluži biti sprejet in spoštovan.

Inkluzivni pedagog

Inkluzivna miselnost temelji na človekovih pravicah. Ena izmed teh je pravica do izobraževanja, ki je ustavna pravica vsakega posameznika. Pri tem mislimo na izobraže-

vanje, ki je kakovostno in spodbuja posameznikov celostni razvoj. Zagovarjamo, da morajo imeti tudi otroci s posebnimi potrebami enake možnosti, zato je treba upoštevati njihove pravice v enakovredni meri, kot

jih imajo in uživajo njihovi vrstniki. Pojavlja se vprašanje, kako naj vzgojitelj ali učitelj, ki izvaja vzgojno-izobraževalni program z normativnimi otroki, hkrati prilagaja svoje delo tudi otrokom s posebnimi po-

Inkluzivni pedagog lahko dopolni strokovni prostor pri obravnavi otrok s posebnimi potrebami tako, da prilagaja učni prostor, izdeluje didaktične pripomočke, je vključen v timsko obravnavo otrok s posebnimi potrebami in oblikuje ter izvaja individualizirani program.

trebami. V praksi se pogosto zgodi, da zmanjka časa, saj otroci s posebnimi potrebami potrebujejo individualni pristop, ker delajo počasneje, nekateri učitelji pa zase tudi pravijo, da se ne čutijo dovolj usposobljene, da nimajo znanja in izkušenj za delo z otroki s posebnimi potrebami.

Ko v oddelek vstopi otrok s posebnimi potrebami, se dinamika in delo v oddelku spremenita, saj ena oseba težko zagotavlja vsem otrokom hkrati kakovostno vzgojo in izobraževanje. Načelo kakovosti pa je poudarjeno v Beli knjigi (2011) in opozarja, da ima posameznik pravico do kakovostne izvedbe vzgojno-izobraževalnega procesa (pouka), pri tem pa je treba upoštevati temeljne potrebe otrok: potrebo po varnosti, sprejetosti, sodelovanju in spoštovanju.

Menimo, da je delo v oddelku s pomočjo inkluzivnega pedagoga bistveno bolj kakovostno. Pri tem je ključno, da učitelj in inkluzivni pedagog pri svojem delu sodelujeta, se dopolnjujeta. Učitelj ima didaktično znanje in učni načrt, ki ga vodi, inkluzivni pedagog pa s svojim specifičnim znanjem in ustvarjalnostjo prilagaja delo otrokom s posebnimi potrebami. Inkluzivni pedagog lahko dopolni strokovni prostor pri obravnavi otrok s posebnimi potrebami tako, da prilagaja učni prostor, izdeluje didaktične pripomočke, je vključen v timsko obravnavo otrok s posebnimi potrebami in oblikuje ter izvaja individualizirani program. Pri svojem

delu tudi informira učitelje, skrbi za opolno-močenje otrok in staršev. Pogosto je tudi v vlogi podpore otroku in staršem, v okolju odpravlja stereotipe, hkrati pa skrbi za aktivno participacijo in skupaj z učiteljem skrbi za razvoj samostojnosti otrok. Pomaga oblikovati učečo se skupnost in ustvarja pogoje za pozitivno razredno klimo. Pri svojem delu je empatičen in fleksibilen.

V vlogi drugega učitelja

V sklopu inovacijskega projekta *Multisenzorno* učenje, ki poteka na osnovni šoli v Luciji, sem imela možnost opravljati delo inkluzivnega pedagoga v vlogi drugega učitelja v razredu. Delo je temeljilo na sodelovalnem poučevanju in veččutnem učenju. V prvem tednu je šlo predvsem za poizkus sodelovalnega poučevanja med učiteljem in inkluzivnim pedagogom. Spoznavala sem učence, njihove značilnosti, zaznala sem razredno klimo, način učiteljičinega poučevanja. V nadaljevanju projekta sva z učiteljico pouk in dejavnosti predhodno skupaj načrtovali, se dogovarjali in jih nato usklajeno izvajali. Delo je bilo aktivno in dinamično, z učiteljico sva zelo dobro sodelovali. Skupaj sva, glede na opažanja potreb otrok z različnih strokovnih vidikov, načrtovali potek učne ure ter iskali načine, kako bi vsako učno uro čim bolj veččutno obogatili. Poudarek sva dali tudi skupinskemu delu, tako da so se morali učenci precej poslušati in dogovarjati med seboj (v določenih situacijah so se pravzaprav učili sodelovati; sprva so bili malo manj uspešni, nato pa vedno bolj).

Skrbeli sva, da je bila učna snov predstavljena čim bolj konkretno, spodbujali sva jih k opazovanju in občutenju (poudarek sva namenili predvsem tipnemu zaznavanju in učenju). V ta namen sem, obogatena z znanjem, ki sem ga pridobila med študijem, iz-

delala didaktični material in igre. Šolsko delo je bilo individualizirano in diferencirano, s ciljem, da je bil lahko vsak učenec uspešen in da je lahko ob doseganju uspehov napredoval.

Projekt je omogočil, da je bil pouk obogaten z didaktičnimi materiali in pripomočki, ki so podpirali učni proces po vseh senzornih poteh. Učenci so bili lahko bolj slišani in so bili v procesu učenja deležni več pozornosti, saj sva se jim z učiteljico lahko bolj individualno posvetili, ker sva delovali v timu.

Opazila sem, da na vsakega učenca znotraj pouka, učnega načrta in zastavljenih ciljev vplivajo tudi drugi dejavniki (predvsem družina – mikrosistem), in če ima otrok stisko, konflikte znotraj tega mikrosistema, to pomembno vpliva na njegovo trenutno šolsko delo. To je bilo opaziti pri učencih ločenih staršev, ki pogosteje niso želeli sodelovati. V takšnih trenutkih si lahko inkluzivni pedagog vzame čas za motivacijski pogovor z učencem, ki ima težave, učitelj pa lahko z ostalimi v razredu brez prekinitve dokonča učno uro po načrtih.

Delo učitelja je izredno zahtevno, saj so v razredu zelo različni učenci, vsak izmed njih ima drugačen učni tempo, težave in dejavnike, ki vplivajo nanj. V tej raznolikosti so tudi učenci s specifičnimi učnimi težavami in nadarjeni učenci, ki od učitelja zahtevajo kompleksnejše izzive; naloga učitelja pa je, da vse učence optimalno spodbuja pri njihovem celostnem razvoju. Realizacija te naloge je v primeru sopusočenega pedagoga zagotovila bolj uspešna. ◀

Literatura

- Krek, Janez; Globokar, Roman; Kalin, Jana; Kodelja, Zdenko; Pribac, Igor; Šimenc Marjan (2011): Uvod. V: Janez Krek; Mira Metljak (ur.) (2011): *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011*. Ljubljana: Pedagoški inštitut, str. 13–16.

Tipanje didaktične kartice, kjer sta zapisani pisani črki 'i' in 'u' (foto: arhiv Mateje Gregorčič)

Pisanje pisane črke 'u' po zdrobu (foto: arhiv Mateje Gregorčič)

Inkluzivno izvajanje dodatne strokovne pomoči

Prehod z individualnega na inkluzivno izvajanje ur DSP

■ **Monika Kuntner**, mag. prof. inkl. pedagogike, je asistentka na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem, smer Inkluzivna pedagogika, in izvajalka dodatne strokovne pomoči na OŠ Jožeta Moškriča v Ljubljani.

Cilj dodatne strokovne pomoči (v nadaljevanju DSP) je odpravljanje, korekcija oz. kompenzacija otrokovih ovir, motenj in/ali primanjkljajev. V 6. členu Pravilnika o izvajanju DSP je zapisano, da DSP lahko poteka individualno izven oddelka ali v oddelku. V nadaljevanju se bom osredotočila na pomen in prednosti izvajanja DSP v razredu, ki se je v našem primeru izkazala za pozitivno rešitev.

Spremljanje dečka z avtizmom

Deček z avtizmom je bil kot otrok s posebnimi potrebami prepoznani že v vrtcu. Všolal se je z že izdano odločbo, ki mu je zagotavljala prilagojeno izvajanje pouka in 5 ur DSP na teden. Učnih težav ni imel. Bil je zelo razgledan, imel je dober spomin, veliko si je zapomnil, saj je bil kljub igranju med poukom osredotočen na razlago. Imel je bogato besedišče, zelo dobre številске predstave, razvito logično mišljenje in transfer učenja. Dosegal je načrtovane učne cilje in jih ponekod presejal.

Čeprav je bilo v razredu precej otrok iz vrtca, je imel v začetku šolanja težave pri prilagajanju na spremembe: na nove prostore, učitelje, sošolce, pravila, hrup ... Težko se je vživel v čustva in občutja drugih, težje je prevzemal odgovornost za lastne odločitve, vedenje in svoja dejanja. Potrebno je bilo delo na področju razvijanja socialnih veščin, učenja ustreznega vzpostavljanja stikov in odnosa z vrstniki.

Kot izvajalka DSP sem ves čas timsko sodelovala z razredničarko in se vključevala v delo v razredu. To je bilo koristno za vse: za dečka, vrstnike, učiteljico in zame. Delo je bilo bolj kakovostno, individualizirano, prilagojeno tudi drugim učencem, ki so bili tako deležni več spodbude, podpore in pomoči.

Pogosto smo izvajali različne socialne igre, ki so pripomogle k vključevanju in sprejemanju drugačnosti ter spoštljivemu odnosu do vseh udeležencev.

Z dečkom sva se srečevala dnevno, pred začetkom pouka, da sva naredila urnik dejavnosti za posamezen dan. Analizirala sva dogodke prejšnjega dne, se o njih pogovorila in iskala rešitve, ki so bile v tistem trenutku zanj najbolj sprejemljive. Pomembno je bilo, da je bil ob vstopu v razred umirjen in ni imel 'nerazčiščenih računov' preteklih dni.

Prva triada

V začetku sva v okviru DSP socialne veščine najprej urila v kabinetu, izven razreda, z vsakim sošolcem/-ko posebej, nato v manjših skupinah. Začela sva z otroki, ki so ga razumeli, podpirali, sprejemali in so mu bili pripravljene pomagati. Ob koncu prvega razreda je kljub motečim dejavnikom (hrup, nemir, nepredvidljivi dogodki ...) večino že precej uspešno izvajal tudi v razredu in se učil posameznih spretnosti v večji skupini. Socialne zgodbe in igre vlog, v katerih se je uril v parih in v manjših skupinah izven razreda, je imel možnost vsakodnevno prenesti in preizkusiti v konkretnih situacijah v razredu.

V prvi triadi so se pogosto pojavljala obdo-

bja glasnega protesta, trme, joka, kljubovanja, frustracije, če se stvari niso iztekle po njegovih željah. Bila so obdobja, ko ni zmožgel ubesediti težav, ki so mu povzročale stisko in zaradi katerih so se neprimerni vedenjski vzorci in njegov nemir v razredu še

Za dečka je bilo zelo pomembno zavedanje, da ima vsak trenutek na voljo nekoga, ki mu bo prisluhnil in mu pomagal, tudi v odnosih in komunikaciji z učitelji.

povečali. Takrat sem ga v individualni situaciji prosila, naj mi to nariše oz. napiše. Risanje je bilo zanj zelo dober način sproščanja, preko katerega je izrazil svoje razmišljanje in občutke o določeni temi. S pomočjo risbic in zapisov sva potem vsebine lažje ubesedila in analizirala kritične trenutke (Priloga 1). Za uspešnost dela je bilo ključno tudi dobro sodelovanje z učiteljicami in starši. Dnevno smo si izmenjevali informacije, analizirali in vrednotili tekoče dogajanje in tako lažje in uspešneje sledili dečkovemu napredku in mu dajali poenotena sporočila glede sprejemljivosti posameznih vedenjskih odzivov. Hkrati smo ga podpirali, kjer je bilo potrebno. Uvedli smo zvezek za komunikacijo

PRILOGA 1 PRILOGA 2

Vaja, s katero otroka spodbujamo k novim, nenavadnim idejam (foto: arhiv Monike Kuntner)

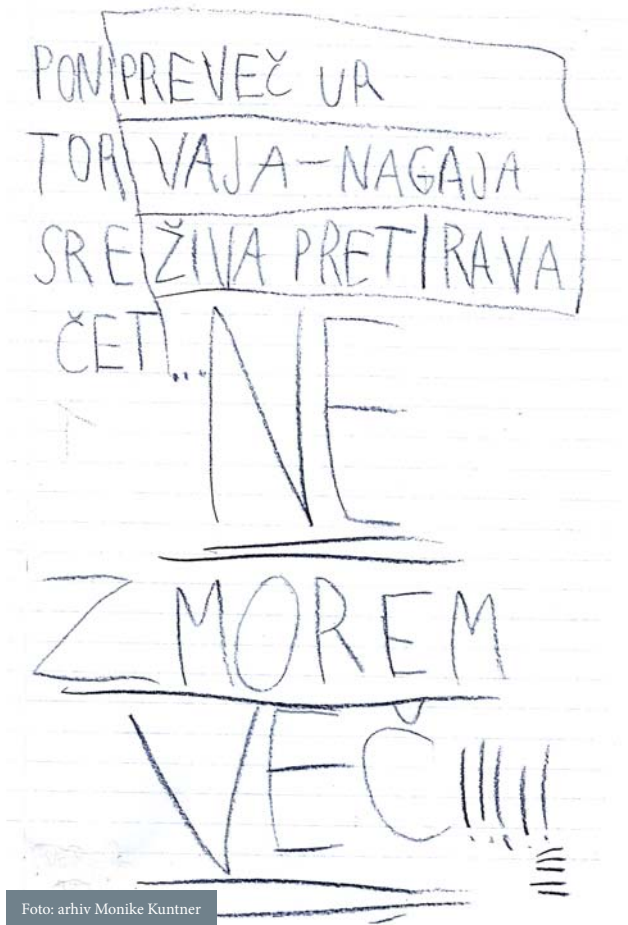
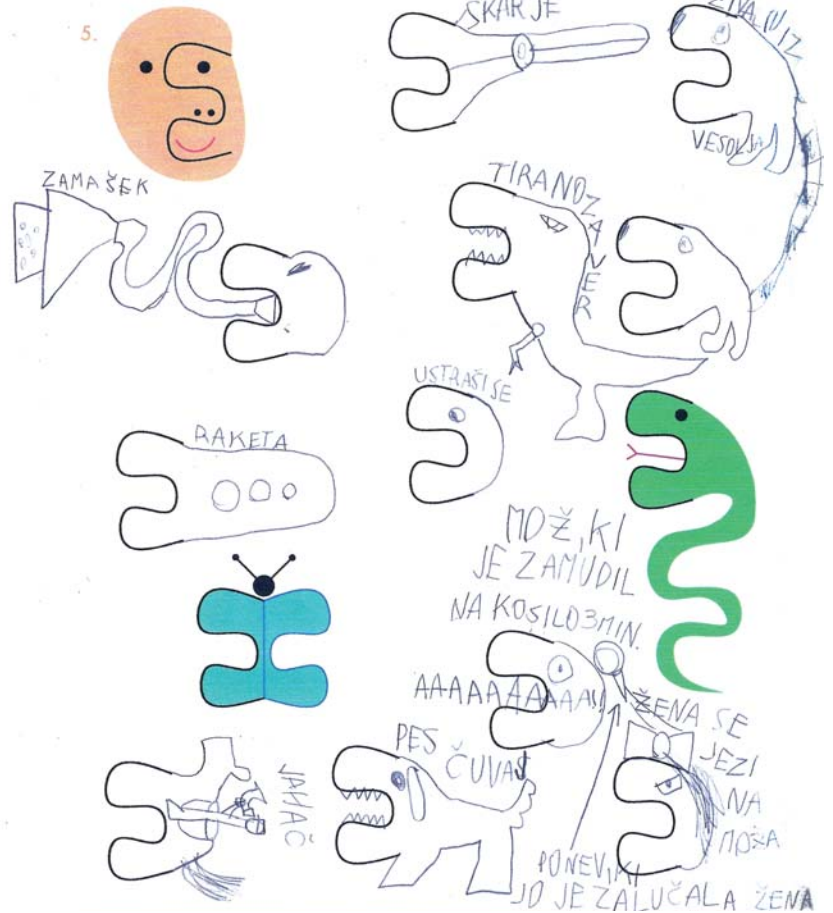

Foto: arhiv Monike Kuntner

med starši in šolo, s čimer smo si prihranili nemalo časa in težav ter pripomogli k hitrejšemu in ustrežnejšemu odzivanju na dečkove težave. Le-te so se pogosto pojavile že doma, pred prihodom v šolo. O njih nas je mati lahko pravočasno obvestila, kar je pogosto služilo tudi za iztočnico vsakodnevne jutranjega pogovora.

V drugem razredu je imel učenec 3 ure namenjene individualni obravnavi, 2 uri pa je bil združen z vrstnikom s podobnimi težavami. Še vedno je imel nekaj posebnosti v vedenju: pri razlagi oz. frontalnem razgovoru pogosto ni sodeloval – treba ga je bilo opozoriti, sicer je odtaval v svoj svet, se pogovarjal sam s seboj ali pa spuščal cvileče glasove; obdobja joka so bila le še občasna, pojavljalo pa se je kljubovanje, če se nekaj ni zgodilo, kot si je zamislil. Ko ni bil zbran, je zašel v svoje misli, v jutranjem krogu je bil pogosto nemiren, glasen, težko je počakal, da je prišel na vrsto, motil je sošolce, glasno komentiral, dajal občutek, da ne posluša, vendar navadno prav odgovoril, ko je bil na

vrsti. Nemiren je bil tudi med poslušanjem govornih vaj: ropotal je s puščico, se vrtel, gugal na stolu. Težave so se pojavljale pri pouku športne vzgoje, ko ni poslušal navodil in se je medtem igral, oddaljil od skupine, počel druge stvari (se npr. ulegel na blazino, tapkal žogo ...), motil učiteljico pri razlagi, potem pa je bil jezen in užaljen, če ga je okregala, planil v jok in ni bil več dozveten za pogovor in analizo dogodka. Jokal je, trmaril in ves čas ponavljal: »Nikoli mi ne bo uspelo.« Pogosto med igrami ni upošteval pravil in je težko prenesel poraz; ni maral hrupa in se je v takem primeru neustrezno vedel: nagajal je sošolkam, delal obrazne grimase, bilo mu je neprijetno, ni želel sodelovati v igri; imel je težave z empatijo; ni znal prevzemati odgovornosti za svoje neustrezno vedenje. Težave je imel tudi pri hranjenju, hrano je ločeval in jokal, da ne bo jedel.

V tretjem razredu so opisane težave še vztrajale, vendar v omiljeni obliki. Viden je bil napredek, saj se je s sošolci bolj ra-

Izvajalec DSP mora biti strokovno usposobljen, znati mora ustvariti ustrezne pogoje in spodbudno okolje za učenje in razvoj ter za uspešno delo z vsakim otrokom s posebnimi potrebami. Biti mora empatičen, timski, fleksibilen, prilagodljiv, saj bo le tako lahko sledil potrebam posameznih otrok s težavami v razvoju.

zumel, čeprav je bil najraje sam. Občutljiv je bil, če se je kdo pošalil na njegov račun. Zaradi nesporazumov je občasno še jokal, vendar se je po pogovoru umiril in nadaljeval z delom. Pogovor je moral biti umirjen, dovoliti mu je bilo treba, da je povedal svoje mnenje, ki ga je bilo potem možno popraviti. Ni prenesel vpitja, saj je takrat tudi sam povzdignil glas in se ob tem še bolj razjezil. V individualni situaciji se je lažje in prej umiril ter bil bolj dojemljiv za pogovor.

PRILOGA 3

Foto: arhiv Monike Kuntner

Druga triada

Pred začetkom četrtega razreda je bilo treba učiteljico, ki je prevzemala razred, seznaniti s posebnostmi učenca. Zato smo imeli pred začetkom šolskega leta timski sestanek: učiteljica, ki je poučevala v prvi triadi, bodoča učiteljica, učiteljica iz oddelka podaljšanega bivanja in jaz. Z (novo) razredničarko sva dobro sodelovali, si dnevno izmenjevali informacije, se dogovarjali, analizirali, evalvirali in prilagajali delo ter večino ur DSP izvajali v razredu. Nadaljevali sva s strategijo, ki se je izkazala za uspešno. Pri učencu se je začela pojavljati stiska, če je presodil, da je nalog zanj količinsko preveč. Ko ni imel aktivne vloge, se je težko zbral, postal je nemiren, zašel v svoj svet in spuščal glasove ali pa govoril in ropotal. Zelo je bil užaljen in vznemirjen, če ga učiteljica ni vedno, ko je dvignil roko, poklicala, da bi odgovoril na zastavljeno vprašanje. Tudi na opozorila o motečem vedenju med uro se je vedno odzval neprimerno (jok, kljubovanje, včasih izraz nemoči). Še vedno ni znal samostojno rešiti težav (sporov) s sošolci in je potreboval pomoč odrasle osebe. Pogovori so potekali v razredu ali izven njega, z vsakim učencem posebej. Na koncu smo skupaj poiskali rešitev, ki je bila dobra in sprejemljiva za vse. V individualni situaciji sva analizirala, kaj se je zgodilo, in iskala rešitve za nastalo situacijo. Če se o tem nisva pogovarjala sproti, so se

njegova občutja vznemirjenosti ali užaljenosti stopnjevala tudi v podaljšanem bivanju, včasih celo naslednji dan. S pomočjo te strategije je napredoval na področju socialnih odnosov (ni več nagajal vrstnikom). Tudi v analizah situacij je aktivno sodeloval in občasno že sprejel nekatere spremembe v odzivih, ki jih še ni zmožal ponotranjiti, zato ga je bilo treba nanje večkrat opozoriti.

Za dečka je bilo zelo pomembno zavedanje, da ima vsak trenutek na voljo nekoga, ki mu bo prisluhnil in mu pomagal, tudi v odnosih in komunikaciji z učitelji. Še vedno sva nadaljevala z neformalnimi pogovori, saj je bilo nujno, da je stvari 'predelal' sproti, da se ne niso kopičile, sicer je trajalo veliko dlje, da se je znova umiril (predvsem notranje). Nepredelane, nakopičene stvari so se v njem stopnjevale (sam jim še ni bil kos) in takrat si je bilo ne glede na urnik treba zanj vzeti čas, mu prisluhniti, pomagati, da se umiri, saj je le tako lahko nadaljeval s šolskim delom.

Učenec je imel odlične risarske sposobnosti (njegove risbe so natančne, bogate, pogosto nenavadne, z veliko podrobnostmi). Rad je risal tudi različne načrte, 'izume'. Deček je v postopku odkrivanja nadarjenih dosegel zahtevani kriterij na testu ustvarjalnosti (dvojno izjemen učenec).

V petem razredu so mu dodelili 4 ure DSP in 1 uro svetovalnih storitev. Ure DSP so bile še vedno namenjene urjenju socialnih veščin in razvijanju talentov. Težave z empati-

jo so se pojavljale redkeje. Ocena je zanj postala zelo pomembna, pomenila mu je merilo uspešnosti. Dvakrat mesečno sva DSP namenjala urjenju socialnih veščin v skupini, ob prisotnosti terapevtskega psa. Pri urah je bil nasmehjan, sproščen, igriv, z veseljem je sodeloval, užival, zbrano poslušal navodila, upošteval pravila in dogovore. Veliko je vedel o psih in znal ustrezno prilagajati svoje vedenje njegovi prisotnosti.

Dvakrat tedensko so bile ure DSP namenjene razvijanju talentov. Do izraza je prišla njegova ustvarjalnost pri dopolnjevanju vzorcev, poln je bil izvirnih idej. Slike je dodatno samoiniciativno obogatil z besedilom – zgodbicami. Imel je zelo dobro prostorsko predstavo (Priloga 2). Bil je dobro osredotočen na delo. Imel je dober jezikovni spomin, zapomnil si je tudi težje, manj pogosto rabljene besede. Zaznali smo napredek na področju življenja v druge (empatija). Tudi v analizah situacij je aktivneje sodeloval in že sprejemal nekatere spremembe v odzivih. Uspelo mu jih je ponotranjiti.

V šestem razredu sva ure DSP pogosto namenjala njegovim močnim področjem, npr. risanju, predvsem risanju živali. Za tovrsten izziv sem se odločila v sodelovanju z učiteljico likovne umetnosti, ki me je pri delu usmerjala in mi svetovala izboljšave. Njegove risbe so bile natančne, polne podrobnosti, z ustreznimi velikostnimi razmerji. Med prerisovanjem je bil osredotočen na fotografijo, njegovo opazovanje je bilo poglobljeno, pri delu je bil skoncentriran, sproščen, ustvarjalen, natančen in je vidno užival (primer: Priloga 3).

Zelo je bil motiviran tudi za delo na področju 3D-oblikovanja s pomočjo IKT. Rad je ustvarjal v programu *Tinkercad*. Med delom je bil umirjen, osredotočen na nalogo. Njegove rešitve so bile drugačne, izvirne.

Ustvariti pogoje

Izvajalec DSP mora biti strokovno usposobljen, znati mora ustvariti ustrezne pogoje in spodbudno okolje za učenje in razvoj ter za uspešno delo z vsakim otrokom s posebnimi potrebami. Biti mora empatičen, timski, fleksibilen, prilagodljiv, saj bo le tako lahko sledil potrebam posameznih otrok s težavami v razvoju. Kompetenten strokovni delavec mora znati tudi vzpostaviti primeren dialog s starši. ◀

Otrok s čustvenimi in vedenjskimi težavami v vrtcu

■ **Karmen France Pavlin**, mag. prof. inkluzivne pedagogike, je zadnjih 10 let vzgojiteljica predšolskih otrok v vrtcu *Zelena jama* v Ljubljani.

V okviru priprave magistrske naloge (France Pavlin, 2014) ob zaključku študija inkluzivne pedagogike sem se posvetila študiji primera deklice, ki je izkazovala čustvene in vedenjske težave že od rojstva dalje. Starša sta ob vstopu takrat enoletne deklice v vrtec priznavala, da ne zmoreta več.

Dekličine težave so ob vključitvi v vrtec postale še bolj intenzivne. Imela je težave tako z rutino (prehranjevanjem, spanjem) kot tudi z odzivi v stresnih situacijah. Težave je reševala z vpitjem in jokom, zavračanjem telesnega stika, umikanjem. V stikih z otroki je bila groba, agresivna. V igri in govoru je zaostajala za vrstniki. Pogosto je uporabljala telesne tike in samozadovoljevanje.

Kako vzgojiteljica s svojim znanjem in izkušnjami pristopi k delu s takšnim otrokom in seveda z njegovimi starši? Ali je za delo s takšnim otrokom sploh usposobljena, ima dovolj strokovnega znanja?

Predšolsko obdobje (Globačnik, 2012) je v otrokovem razvoju še posebej občutljivo. Dokazano je, da so najučinkovitejši intervencijski programi v predšolskem obdobju tisti, ki se izvajajo takoj po odkritju primanjkljajev ali odklonskega vedenja pri otroku in so usmerjeni na družino z otrokom s posebnimi potrebami, vrtec pa ima pri tem ključno vlogo.

Odnos med otrokom in vzgojiteljico je izjemnega pomena, še posebej pri otrocih, ki izkazujejo čustvene in vedenjske težave. Vzgojiteljica otroku (Sroufe, 1993 v Cugmas, 2003) ne nudi le spodbudnega okolja za govorni in spoznavni razvoj, ampak mu preko vloge skrbnice in tiste, ki socializira otroka, pomaga oblikovati zaupljive odnose z odraslimi zunaj družine in uživati pozitivne interakcije z vrstniki. V predšolskem obdobju je vloga vzgojiteljice kot mediatorke zelo pomembna za kasnejše socialno prilagajanje v šoli (Howels idr., 2000 v Klarin, 2006).

Vloga vzgojiteljice je ključna v fazi prepoznavanja in identifikacije otroka s posebni-

mi potrebami (Stritih, 2010), ko je otrok že vključen v vrtčevsko skupino, vendar še nima odločbe o usmeritvi oz. se proces usmerjanja sploh še ni začel. Njena naloga je predvsem:

- opazovanje otroka, spremljanje in dokumentiranje njegovega razvoja, napredka, razvojnih težav oz. primanjkljajev;
- izmenjava strokovnih opažanj o otroku s svetovalno delavko vrtca oz. starši;
- načrtovanje, izvajanje in evalvacija prvih 'prilagoditev' rednega programa oddelka glede na opažene otrokove posebnosti;
- sodelovanje s svetovalno delavko pri pripravi prvega poročila o otroku, ki je del strokovne dokumentacije o otroku v postopku usmerjanja.

Žnidaršič (2004) pravi, da je razumevanje otroka, ki kaže posebnosti v svojem vedenju že tedaj, ko prvič pride v vrtec, nadvse pomembno za njegovo uspešno vključevanje v skupino. Meni, da lahko vzgojiteljica v vrtcu otroku s čustvenimi in vedenjskimi težavami pomaga na dva načina, in sicer z individualnim delom z njim ter z delom z družino/starši. Vzgojiteljica naj bi v individualnem delu (Myschker, 1993 v Žnidaršič, 2004) z otrokom predvsem:

- navezovala stike preko igre,
- zagotavljala sproščujoče vzdušje, v kate-

rem se bo otrok počutil varnega,

- spodbujala otrokovo sproščanje čustev,
- dobila vpogled v otrokovo odzivanje,
- povzemala opažanja in jih skušala prenašati v realne situacije,
- izgrajevala temelje za navezovanje zaupnega stika,
- previdno postavljala meje in sproti reševala konflikte.

Hkrati naj bi s pomočjo dela s starši (Žnidaršič, 2004) vzpostavila osnovni stik in soočila starše z otrokovimi težavami ter hkrati navezala razgovor na situacijo doma. Metljak (2010) pa poudarja, da ključni elementi odnosa do otroka s težavami (Metljak tu govori o šolskem otroku, op. a.) ne smejo temeljiti na njegovih težavah, temveč na enakih elementih, kot veljajo za vse otroke. Po njegovem mnenju prevelika usmerjenost na težave in na njihovo odpravljanje prinaša dodatno stigmatizacijo. Otroku se ne posvečamo celostno in smo pretirano usmerjeni le na težave, pozabimo pa pou-

darjati njegove potencialne, s katerimi lahko pravzaprav reši izziv pozitivnega vključevanja v okolje.

Za malčka, ki s svojim odzivanjem že od prvih mesecev svojega življenja napoveduje, da bo v njegovo vzgojo treba vložiti več energije kot pri kom drugem, je izjemnega pomena urejeno okolje z ustaljenimi navadami. Tak otrok želi vedeti, kdaj naj pričakuje malico in kdaj naj bi šel spat, kdaj naj bi se okopal in kdaj šel v vrtec (Campbell, 2002). Zalokar Divjak (1998) navaja ključne faktorje za težko oblikovanje ustaljenega reda: starši so zaposleni in cele dneve delajo, starši starši ponavadi živijo daleč stran, ni časa za redne skupne obrede, pri katerih bi se zbrala družina, starši pridejo domov utrujeni, otroci zaspijo pred televizijo. Vse to je bilo prisotno tudi v deklincinem vsakdanjku. Določen red otroku daje občutek varnosti. Zato so navade, pravila in obredi pomembni sestavni del življenja. Otroku nudijo varnost in oporo; bolj ko se otrok čuti varnega, bolj se razvija. Na tem področju je vrtec pri deklici odigral ključno vlogo. Deklica je imela ob prihodu v vrtec neurejene prehranjevalne in spalne navade, zato je bilo za vzpostavitev rutine potrebnih več mesecev. Vrtec otrokom zagotavlja dnevno rutino, ki je za otroke s čustvenimi in vedenjskimi težavami še posebej pomembna, saj je pogoj za občutek varnosti. Šele ko se otrok počuti varnega, začne zaupati in lahko napreduje tudi na drugih področjih.

Poleg vseh uporabnih stvari, ki se jih otrok nauči, se mora naučiti tudi, kje so pri vedenju meje, ki so jih pomembni odrasli še pripravljeno tolerirati. Ko so meje določene, je ključnega pomena doslednost, in to ne glede na to, kako močno si želi otrok te meje razrahljati (Mackonochie, 2006). Dekličina starša deklici nista zmožna postaviti meja, saj se je na vsako neugodje odzivala zelo burno. Strokovnim delavcem vrtca je morda te meje lažje postaviti, saj je pri delu z večjo skupino otrok to razmeroma bolj pomembno kot pri delu s posameznim otrokom. Otroku sprva pravil ne sprejema (Zalokar Divjak, 1998), vse hoče doseči takoj in zdaj, vendar pa sčasoma spozna, da ne gre vse tako, kot hoče. Največkrat se otroci na pravila, ki jim jih postavljajo star-

Foto: Matej Hozjan

ši, odzovejo z jokom, vendar pa s tem pogosto le preizkušajo meje potrpežljivosti in

Ne vzgojiteljica in ne vrtec kot ustanova ne moreta reševati neugodne družinske situacije, lahko pa prispevata k izgrajevanju otrokove psihosocialne odpornosti, k oblikovanju njegove pozitivne samopodobe in k vsestranskemu razvijanju njegovih sposobnosti.

popustljivosti svojih staršev. Otrokov jok je sprva prošnja, ki pa se lahko ob nekajkratni ugoditvi spremeni v zahtevo. Odrasli tako postanejo orodje za zadovoljevanje njihovih želja, otroke pa prepoznamo kot sitne, ukazovalne in zamerljive. Tak vzorec se je verjetno vzpostavil tudi v odnosu med deklico in njenima staršema.

Ena od težav, ki je pri deklici prisotna predvsem v stresnih situacijah, je njen neprimeren odziv na nalogo, ki od nje zahteva nekaj napora, pa čeprav tisti hip še niti ne ve, ali jo zmore opraviti ali ne. Zato je pomembno, da se otroku omogoči čim več takšnih aktivnosti, ki jih zlahka opravi, ob njih doživlja uspeh in ohranja motivacijo. Nasprotno ga dejavnosti, ki jih otrok ne zmore, jezijo, dobi občutek neuspeha, kar je lahko povezano tudi z izbruhom agresije. Ko otrok preraste dobo malčka, torej okoli tretjega leta, so njegove izkušnje, doživljanje, izražanje in razumevanje čustev bogatejši. Kavčič in Fekonja (2004) pravita, da se v tem obdobju glavni razvojni napredek kaže na po-

dročju nadzora nad čustvenim doživljanjem in izražanjem, ki postaja vse bolj uravnoteženo in socialno sprejemljivo.

Ne vzgojiteljica in ne vrtec kot ustanova ne moreta reševati neugodne družinske situacije, lahko pa prispevata k izgrajevanju otrokove psihosocialne odpornosti, k oblikovanju njegove pozitivne samopodobe in k vsestranskemu razvijanju njegovih sposobnosti (Žnidaršič, 2004).

Za uspešno odpravljanje čustvenih in vedenjskih težav predšolskega otroka so torej ključni zgodnje odkrivanje ter spremljanje težav, so-

delovanje s starši in ustrezen pristop k delu z otrokom, ki te težave izkazuje. Kljub temu, da je za današnji čas to strokovno neustrezno, je v zgodnjem predšolskem obdobju še vedno prisotno čakanje, da otrok težave 'preraste'. Velikokrat je odločitev o tem prepuščena staršem ali dovolj ozaveščenim (kompetentnim?) vzgojiteljicam. Študij inkluzivne pedagogike je ena od možnosti za dodatno strokovno usposobljenost vzgojiteljev ali učiteljev in drugih pedagoških delavcev, ki se v svoji praksi vse pogosteje srečujejo s tovrstnimi otroki. ◀

Literatura

- Campbell, B. Susan (2002): *Behavioral Problems in Preschool Children. Clinical and Development Issues*. New York: The Guilford Press.
- Cugmas, Zlatka (2003): *Narisa sem sonce zate*. Ljubljana: Center za psihodiagnostična sredstva.
- France Pavlin, Karmen (2014): *Prepoznavanje in spremljanje čustvenih in vedenjskih težav predšolskih otrok*. Magistrsko delo. Koper: UP PEF.
- Globačnik, Bojana (2012): *Zgodnja obravnava*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Kavčič, Tina; Fekonja Peklaj, Urška (2004): Čustveni razvoj v zgodnjem otroštvu. V: Ljubica Marjanovič - Umek, Maja Zupančič (ur.): *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, str. 334–349.
- Klarin, Mira (2006): *Razvoj djece u socialnom kontekstu: roditelji, vršnjaci, učitelji – kontekst razvoja djeteta*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Mackonochie, Alison (2004): *Izbruhi togote in druge oblike otroškega vedenja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Metljak, Uroš (2010): Inkluzivni pristop k čustvenim, vedenjskim in socialnim težavam v osnovni šoli z vidika svetovalnih delavcev. V: Alenka Kobolt (ur.): *Izstopajoče vedenje in pedagoški odzivi*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, str. 209–240.
- Stritih, Božena (2010): Razvijanje inkluzivnega modela vključevanja otrok s posebnimi potrebami v redne – večinske oddelke vrtca s prilagojenim izvajanjem programa in dodatno strokovno pomočjo. V: Maruška Željeznov - Seničar, Edita Šelih (ur.): *Otroci s posebnimi potrebami v vrtcu*. Zbornik. Ljubljana: MiB, str. 46–54.
- Zalokar Divjak, Zdenka (1998): *Vzgoja za smisel življenja*. Ljubljana: Educy.
- Žnidaršič, Darja (2004): Socialnopedagoško diagnosticiranje v predšolskem obdobju: delo z otrokom s težavami v socialni integraciji. *Socialna pedagogika*, 8(3), 315–330.

Inkluzija otrok z avtizmom

■ **Patricija Lovišček**, univ. prof. defektologinja, je zaposlena v *Športnem in mladinskem centru Piran*. Več kot 20 let dela z ljudmi, v zadnjem desetletju tudi z otroki s posebnimi potrebami. Ustanovila je zavod *Modri december, Zavod za spodbujanje zavedanja avtizma in Aspergerjevega sindroma Koper*.

Inkluzija pomeni živeti z drugim, ne le sprejeti drug(ačn)ega. Pomeni družiti se, ne le ves čas dajati drugemu možnost, da se lahko pridruži.

O inkluziji je v zadnjem času veliko govora. Nekako se trudimo s prilagajanjem okolja otroku s posebnimi potrebami. Inkluzija namreč pomeni, da ne 'prilagajamo' otroka danemu okolju, temveč okolje prilagodimo njemu. Preverjamo, kako poskrbeti za formo, obliko. Kako zagotoviti pripomočke, opremiti prostor, da nam bo vsem lažje: otroku s posebnimi potrebami, ostalim nevtroptičnim otrokom, učiteljem in staršem. Inkluzija v prvi vrsti pomeni, da se najprej sami naučimo in s tem zavedanjem učimo druge otroke, da je treba posebno potrebo vrstnikov preprosto sprejeti in z njo zaživeti, se ne preveč ukvarjati s posebnostjo, razen kolikor je to potrebno za boljše, bolj kakovostno sobivanje. Seveda; posebnost je treba spoznati, ker nam lahko ponudi možnost razumevanja in posledično sprejemanja. Vendar ne preveč, saj se sicer ne ukvarjamo z otrokom, temveč z njegovo posebnostjo. Pa vendar – kako nam gre v življenju? Kako zmoremo ponuditi inkluzijo otroku s posebnimi potrebami?

Avtizem, njegova prepoznavna, diagnostika in obravnava slonijo pretežno na delu nevladnih organizacij. Ne poznamo sistemskega in sistematičnega spremljanja otrok z avtizmom. Prepoznavna je pogosto prepoznana ali pa je avtizem spregledan oziroma neprepoznan in umeščen v drugo 'kategorijo', poimenovan kot drugačna motnja. To velja za vsa področja našega življenja; predšolsko in šolsko obdobje, mlajšo odraslost in odraslost; šolsko, delovno in domače okolje, kot so prijatelji, družina. Zgodnja obravnava, za katero vsi vemo, kako zelo je pomembna, nam gre zlahka le na papir, od rok pa bolj slabo. Slednja je odvisna le od večšega očesa vzgojitelja v vrtcu ali učitelja v šoli – v zadnjem primeru že težko govori o zgodnji obravnavi. Kar nekaj vrtcev, šol je takih, ki se ciljno iz-

obražujejo in se trudijo otrokom z avtizmom oz. spektroavtistično motnjo (SAM) ponuditi primerno in varno okolje, v katerem se lahko učijo in napredujejo. Strokovni delavci se trudijo pri učenju prepoznavanja avtizma, učenju strategij dela z otroki s SAM. Inkluzijo poskušajo ponuditi tudi tako, da druge otroke učijo sprejemanja in prilagajanja. Te organizacije same poskrbijo za izobraževanje strokovnega kadra, saj le-to ocenjujejo kot smiselno in potrebno. Pripravljene so na partnersko sodelovanje s starši in skupaj gradijo most zaupanja, po katerem otrok z avtizmom lahko dnevno prehaja iz svojega sveta v 'naš' svet in nazaj. Nekatere od teh organizacij otroku z avtizmom zagotovijo tudi spremljevalca, ki mu nudi podporo, mu je v pomoč v kritičnih situacijah in je predvsem 'prevajalec jezika' med otrokom in ostalimi, ki delamo z njim. Dobro jim gre.

Veliko več pa je vrtcev in šol, ki ne poznajo takih zgodb. Ki jim je avtizem zagonetna uganka. Kjer avtizem ruši rutino vsakdana, ki je ni moč spremeniti, prilagoditi, opustiti. Kjer je otrok z avtizmom član skupine le na papirju, v resnici pa je zaradi svojskega vedenja izločen iz nje, pogosto odrinjen, torej nerazumljen in nesprejet. Ker ga večinski otroci ne razumejo in ga ne znajo sprejeti. Ker jih tega nismo naučili odrasli, starši in učitelji, vzgojitelji. Take skupine se pogosto ne odločajo za nekatere skupinske ali večdnevne aktivnosti, za katere bi sicer se, ali pa otrok z avtizmom ni vključen v to dogajanje. Tako ostaja doma ali v vrtcu oz. šoli z drugimi otroki. Nekatere od teh organizacij sicer poskrbijo, da ima otrok z avtizmom spremljevalca, v dobri veri, da bo le-ta kos nalogi, ki mu je bila zaupana. Vendar se pogosto zgodi, da temu ni tako. Ker spremljevalec ne pozna

avtizma, ni posebej usposobljen za to delo, nalogi seveda ni kos. Iz spremljevalca, ki naj bi otroku z avtizmom ponudil podporo in pomoč, se čez noč prelevi v nadzornika in čuvaja, ki pazi, da otrok z avtizmom ne bi kdaj poškodoval ali da se ne bi zgodilo kaj podobnega. Spremljevalec torej ne opravlja svojega poslanstva, temveč delo, ki otroka z avtizmom dodatno zmede in mu povzroča dodatno nelagodje. Zato je stanje otroka z avtizmom ob takem spremljevalcu še slabše, kot bi bilo sicer.

Avtizem je velik izziv za otroke, učitelje in vzgojitelje. In seveda starše. Naj se vrnem k inkluziji. Ta se ne bo začela v vrtcu ali v šoli. Ne bo se začela nikjer drugje kot v družbi, na najvišji ravni – pri tistih, ki lahko vplivajo nanjo. Začela se bo tudi v domovih vseh nas, kjer se lahko o inkluziji otrok ali odraslih oseb s posebnimi potrebami, z avtizmom, pogovarjamo prav vsak dan. Ni potrebno natančno poznavanje posebnih potreb, avtizma. Pomembno je vedeti le, da otroci z avtizmom živijo z nami, hodijo v iste vrtce in šole kot drugi nevtroptični otroci. Obiskujejo iste trgovine, igrišča in plaže. Pomembno je le zavedanje, da imajo tako kot oni, torej nevtroptični otroci, tudi otroci z avtizmom pravico do izobraževanja, igre, ljubezni in spoštovanja. Za začetek bo to dovolj.

Risba 14-letne deklice z Aspergerjevim sindromom (foto: arhiv Patricije Lovišček)

Naš specifičen pedagoški pristop

Naš pogovor: dr. Roman Globokar

■ **Marko Weilguny** je raziskovalec na *Inštitutu za raziskovanje in evalvacijo šolstva* ter koordinator dejavnosti v *Zavodu sv. Stanislava*. Po izobrazbi je filozof in sociolog kulture, trenutno se ukvarja s spremljanjem kakovosti katoliških šol, njihovo medsebojno povezanostjo in promocijo.

Ob prejemu odlikovanja srebrni red za zasluge, ki ga je 23. 6. 2017 Zavodu sv. Stanislava ob 25-letnici delovanja podelil predsednik republike Borut Pahor, je nastal pogovor z direktorjem dr. Romanom Globokarjem.

V obrazložitvi podeljenega odlikovanja lahko preberemo, da ga Zavod sv. Stanislava prejema za svoje delo od ponovne ustanovitve v letu 1992 in za svojo vlogo v naši domovini na začetku 20. stoletja.

Veseli me, da je predlagatelj v priznanju zapisal, da gre za nadaljevanje bogatega izročila in da je izrecno omenjeno tudi prvo obdobje delovanja Zavoda sv. Stanislava od leta 1905 do 1945. Škofijska klasična gimnazija je bila prva gimnazija, v kateri so se vsi predmeti poučevali v slovenskem jeziku. Ob ustanovitvi slovenske univerze leta 1919 je bila posebej poudarjena vloga našega zavoda pri oblikovanju slovenskega znanstvenega jezika, saj so profesorji na Škofijski klasični gimnaziji napisali učbenike za naravoslovne predmete in s tem oblikovali slovensko izrazoslovje tudi na tem področju. Na naši gimnaziji je leta 1913 potekala prva matura v slovenskem jeziku, kar brez dvoma kaže na državotvoren značaj naše ustanove. Prav vzgoja za ponosne Slovence je bila poleg vzgoje za zavedne katoličane temeljni namen škofa Jegliča ob ustanovitvi zavoda. Po nasilni, skoraj polstoletni prekinitvi delovanja zavoda so bili prav nekdanji »zavodarji« tisti, ki so vztrajno pritiskali na nadškofa Alojzija Šuštarja, tudi nekdanjega gojenca, naj obnovi delovanje Zavoda sv. Stanislava.

Kateri dogodki, dosežki, uspehi so po vašem mnenju prepričali predsednika republike g. Boruta Pahorja, da srebrni red za zasluge podeli Zavodu sv. Stanislava?

Težko rečem, saj ne poznam ozadja tega, kako je prišlo do tega odlikovanja. Iz obrazložitve lahko razberemo, da zavod z vsemi svojimi enotami, od vrtca, osnovne in glasbene šole do gimnazije, dijaškega in študentskega doma, izrazito bogati slovenski šolski in kulturni prostor. V marsičem smo spodbuda tudi za javne šole. V obrazložitvi je poudarjeno, da smo edina srednješolska ustanova v Sloveniji, »ki skladno s tradicijo zavoda goji celovito klasično izobrazbo ter izvaja pouk latinskega in starogrškega jezika s književnostma, s čimer pomembno prispeva k ohranjanju evropskih obzorij slovenske kulture«. Zelo pohvaljen je obšolski program, ki spodbuja razvijanje osebnih talentov in pridobivanje življenjskih veščin. Izpostavljena je edinstvenost naše zborovske piramide, ki jo sestavlja kar devet zborov, ki delujejo znotraj našega zavoda. Opažene pa so bile tudi ostale obšolske dejavnosti, še posebej likovna šola, dramsko in literarno ustvarjanje, šport in pa vzgoja za aktivno državljanstvo in kritično mišljenje. Izpostavljeno je bilo tudi leto spomina ob obletnici obeh svetovnih vojn, v katerem smo močno poudarjali spomin na žrtve ter prizadevanje za spravo in mir.

Je mogoče v celotni zavodski zgodbi koga posebej izpostaviti?

Iskreno mislim, da je pomemben prispevek prav vsakega. Si lahko predstavljate ustvarjalni zavodski utrip brez predanih čistilk in prizadevnih kuharic? Pomembno je, da vsakdo z veseljem in odgovorno opravi svoj del naloge. Gotovo je treba izpostaviti ljudi, ki so z jasno vizijo, izrednim pogumom in vero po slovenski osamosvojitvi ponovno vzpostavili delovanje Zavoda sv. Stanislava. V prvi vrsti gre priznanje tedanjemu nadškofu dr. Alojziju Šuštarju, ki je na začetku sicer omahoval, potem pa se odločil, da bo obnovil zelo poškodovano zavodsko stavbo in spet začel s katoliško šolo na obrobju Ljubljane. Nadškof Šuštar je z velikim ponosom spremljal razvoj življenja v zavodu in ves čas podpiral naše delovanje. Pomembne zasluge ima prvi direktor dr. Borut Košir, ki je z veliko skrbnostjo in modrostjo postavil pravne in vsebinske temelje vsega nadaljnjega razvoja. Prvi ravnatelj Škofijske klasične gimnazije, prof. Jože Mlakar, pa ima izredne zasluge, saj je oblikoval zelo pester in vsebinsko bogat program gimnazije, v katerem so enakovredno zastopane naravoslovne in humanistične vsebine, ter vzpostavil bogato paleto obšolskih dejavnosti, s poudarkom na glasbi, petju, likovni in dramski dejavnosti ter mednarodnih izmenjavah. Neprecenljiv delež ima tudi drugi direktor dr. Anton Jamnik, ki je poskrbel za dokončno obnovo celotne zavodske stavbe in kot ljubljanski pomožni škof tudi spodbudil nastanek prve katoliške osnovne šole. Naj omenim še dolgoletnega zavodskega

ekonoma g. Toneta Homarja, ki je operativno vodil projekt obnove stare zavodske stavbe, gradnjo novih prostorov za osnovno šolo in vrtec ter očetovsko skrbel za materialne pogoje. Pomembni so vsi, ki so dodali svoj kamenček v mozaik zavodske zgodbe.

Poslanstvo zavoda: »Iz vere, upanja in ljubezni v dialogu s svetom ustvarjati pogoje za celovito osebno rast posameznika v skupnosti, da bi živel v polnosti in sooblikoval boljši svet.«

Kakšno mesto ima podeljeno odlikovanje v zavodu?

Gre za najvišje priznanje, ki ga je zavod prejel v vsej zgodovini. Škof Jeglič je imel težave, da so zavod priznale oblasti na Dunaju, kasneje se je moral spet pogajati z oblastmi v Beogradu, ob začetku 2. svetovne vojne so nemške okupatorske oblasti šolo nasilno zaprle, po vojni pa jo je totalitarni komunistični sistem prepovedal. Po 112 letih od začetka delovanja pa nam je najvišja državna oblast podelila odlikovanje za zasluge za naš narod in našo državo. Gotovo bi bil škof Jeglič na to ponosen. V teh dneh sem prejel zelo veliko čestitk, predvsem od nekdanjih dijakov, kar mi dejansko največ pomeni. Vesel sem bil, da so se tudi sami prepoznali v odlikovancih in da so delili to veselje z vsemi, ki sedaj delujemo v zavodu. Odlikovanje je tako priložnost, da še okrepimo medsebojno povezanost in še kaj prispevamo k skupnemu dobremu na slovenskem šolskem in kulturnem področju. Vsekakor pa sem vesel, da je javnost opazila naše delovanje in naše uspehe ter da vidi pomen letih za skupno dobro naše države.

Kako je biti direktor te ustanove?

Osebnostno sem bil zelo vesel, ko me je tedanji direktor Anton Jamnik pred 16 leti povabil, da pridem za kaplana in učitelja v zavod. Takrat nisem veliko vedel o zavodu, saj sem leta 1993, ko se je spet začel pouk na Škofijski klasični gimnaziji, odšel študirat v Rim. Sem pa že poznal nekatere nekdanje škofijce, ki so prišli kot študentje v Rim in so se mi zdeli nekaj posebnega. Moja mladostna želja je bila, da bi učil v srednji šoli, zato sem bil vesel, ko sem imel po koncu študija mo-

žnost, da se mi uresniči sanjska kombinacija: biti duhovnik in biti učitelj. Prva štiri leta, ko sem poučeval na gimnaziji in imel duhovne obnove, sem zelo užival. Težko mi je bilo, da sem moral to delo v veliki meri opustiti, ko sem po odhodu g. Jamnika postal direktor zavoda. Z veseljem opravljam to službo, saj čutim zaupanje in podporo vseh svojih sodelavcev. Prav ta skupinski duh, pristni medosebni odnosi in pripadnost skupnemu poslanstvu delajo naš zavod poseben. Trudim se, da bi imel z vsakim zaposlenim osebno odnos, da bi vsakemu dal vedeti, da je dragocen in pomemben. Prav tako pa si prizadevam za to, da bi tudi vsi otroci in mladi spoznali, da je šola njihova, da so oni glavni akterji pri oblikovanju šolskega utripa. Zavod sv. Stanislava je danes to, kar je, v veliki meri zaradi idej, pobud in dejanj naših nekdanjih učencev in dijakov. Ponosen sem na vsakega posameznika, ki se je že v preteklosti in se še danes trudi, da bi razvijal svoje sposobnosti in prispeval nekaj k dobremu vzdušju v skupnosti. Ponosen sem na kulturo dobrih medosebnih odnosov, na zaupanje, na ustvarjalno energijo, na številne uspehe, ki jih dosegajo posamezniki, skupine in celotna zavodska skupnost. Vedno se počutim obdarovanega, da lahko živim sredi tako ustvarjalnih in navdušenih ljudi. Želim si, da bi se tako počutili tudi vsi naši otroci, mladi in zaposleni.

Kako konkretno si želite s svojim delom dijake, učence in otroke spodbujati k temu, da sooblikujejo boljši svet?

Pomembni se mi zdita dve stvari: kritično razmišljanje in družbena angažiranost. Pri mladih velikokrat doživljam, da zelo dobro analizirajo, kaj vse je v družbi narobe in kako bi moralo biti, premalokrat pa zberejo pogum, da bi se lotili izboljšav. Seveda sam ne morem premakniti prav veliko, zato si želim, da bi škofijci ostali povezani med seboj in se spodbujali pri sooblikovanju boljšega sveta. Upam, da bo tudi Klub alumni ŠKG, ki povezuje naše nekdanje dijake, ponudil možnost za določene družbene iniciative, da bi skupaj ustvarjalno iskali načine za izboljšave na mikro- in na makroravni. Želim si, da bi bili naši nekdanji dijaki kvas družbe, ki bi vnašal v ta svet dobroto, vese-

lje do življenja, spoštovanje vsakega človeka in poštenost. To pa bo možno, če bodo tako kulturo izkusili v času svojega šolanja. Zato moramo zaposleni še več narediti za ustvarjanje dobrega ozračja, v katerem se vsak čuti spoštovan in cenjen ter lahko dá svoj prispevek k skupnemu dobremu.

Kakšna je prihodnost Zavoda sv. Stanislava?

Zadnja leta smo širili dejavnosti, v prihodnje pa naj bi se bolj posvečali poglobitvi našega delovanja. Predvsem naj bi še bolj izostrili naš specifičen pedagoški pristop, ki teži k celostni vzgoji in izobraževanju. Izboljšali naj bi celovito spremljanje vsakega posameznega učenca in spodbujali razvoj njegovih talentov. Želim si, da bi bil znotraj pedagoškega procesa vsak učenec lahko uspešen in da bi prepoznal vrednost svojega življenja. To pa zahteva predvsem temeljni premik v glavah nas, učiteljev in vzgojiteljev, da se ne bomo ustavljali samo pri zahtevanih ciljih svojega predmeta, ampak se bomo zavedali, da smo soodgovorni za to, da mlade pripravimo na življenje in da jim poleg znanja s svojega predmetnega področja lahko damo še druge življenjske modrosti in veščine. Ker opažamo, da sodobni virtualni svet otroke in mlade čedalje bolj srka vase, si bomo v zavodu v prihodnje še bolj prizadevali za izkustveno pedagoško, za pouk v naravi, za razvijanje čustvene in socialne inteligence ter za timsko delo. Namesto tekmovalnosti naj bi bolj poudarjali sodelovalno vzdušje, seveda pa to ne pomeni zniževanja standardov znanja. Težiti moramo k odličnosti in si postavljati visoke ideale, vendar ne na račun izrivljanja drugih, ampak v duhu medsebojnega sodelovanja in pomoči. Eden od glavnih izzivov katoliške šole danes je tudi, kako predstaviti življenjskost krščanskega sporočila. Ne gre zgolj za ponavljanje in ohranjanje izročila iz preteklosti, ampak za posredovanje evangelijskega sporočila, ki osmišlja življenje in naj bi bilo vir navdiha tudi za sodobne generacije. Zato iščemo načine, kako pristno predstaviti temeljne elemente krščanske duhovnosti, ki bodo nagovarjali prihodnje intelektualce. Vsekakor si želimo, da bi naše ideje spodbudile tudi ostale, da bi ustanovili še kakšno podobno šolo ali pa v svoje vzgojno-izobraževalno delovanje vključili nekatere naše izkušnje. ◀

Preprosto

■ **Tatjana Furjan** je učiteljica razrednega pouka na OŠ *Valentina Vodnika* v Ljubljani. Pri poučevanju si pomaga z različnimi projekti, objavila je nekaj člankov v strokovnih revijah.

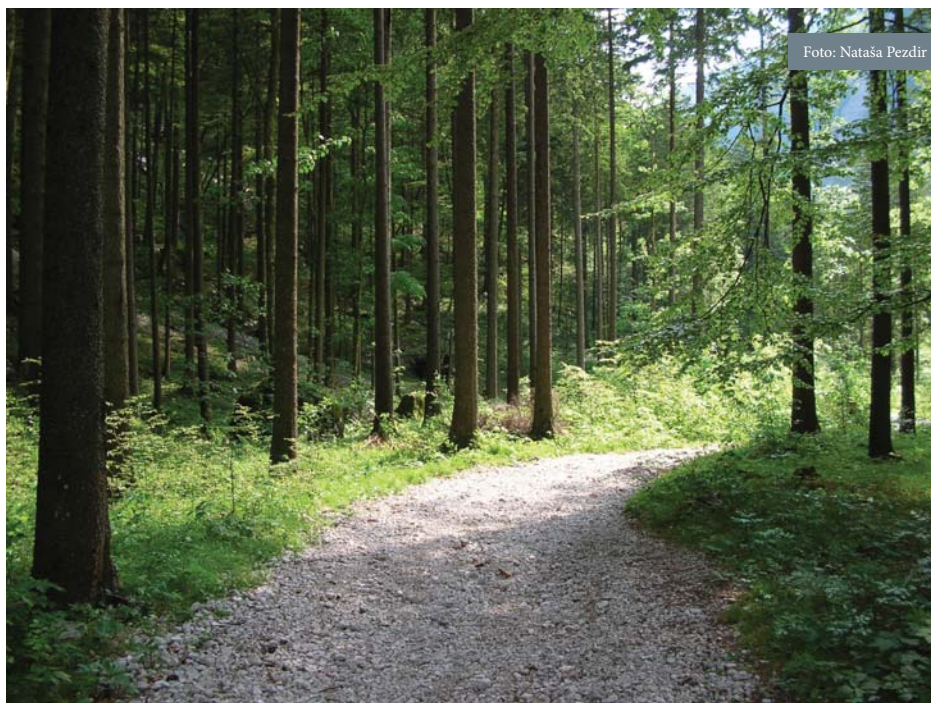
Lepe medčloveške vezi se tkejo z medsebojnim upoštevanjem, odgovornostjo in spoštovanjem. Nudijo pisano paleto možnosti, da dosežemo uspešnost na vseh področjih, ki jih želimo ali hočemo oblikovati in razviti. Ljudi povezuje tisoč malih dejanj, ki življenje zaznamujejo s srečo ali nesrečo. Nešteto drobnih besed, malih pozornosti ali nesramnosti, prijaznosti ali žalitev, od katerih so odvisni človekov odnos do sebe, drugih, sveta ter njegovo razmišljanje, besedovanje in ravnanje.

Obdati se z lepoto in vrednotami

Moja šola je preprosta. Enostavna, naravna, topla, vesela, prijazna, živa, prijetna, iskrena. Vsak dan ni nedelja ali praznik, zato je včasih preprosto žalostna, užaljena, jezna, prestrašena, tudi nespoštljiva, nesramna, nemarna, prenačljiva, sovražna, razvajena. Včasih se vtihotapita celo zahrbtnost in zloba. V megli, mraku in temi neprijetnega in nesprejemljivega ima postavljene svetle pomirjujoče lučke. Meje, za katerimi dobrohotno prežijo posledice, ki omogočajo občutenje varnosti in sprejetosti zaradi številnih, čeprav ne neskončnih možnosti popravljanja slabih ali napačnih odločitev, oproščanja in doživljanja prijetnih občutkov zadovoljstva s sabo in drugimi, ko stori mo kar koli dostojnega.

Ne, nikjer ne piše, da moramo biti vsi prijatelji. Niti se ne moremo vedno strinjati z vsemi in z vsem. Lahko pa nam je mar in negujemo spoštljiv ali vsaj upoštevajoč, če že ne razumevajoč medsebojni pogled.

Na poti iz šole sva srečali dečka. Ustavil se je, pozdravil in se prijazno nasmejal. Odzdravila sem. Pokramljala sva o tem in onem ter si zaželela lep dan. »Si slišala, kako se je pogovarjal?« je bila presenečena prijateljica. Meni se je otrokov odziv na srečanje z znano starejšo osebo zdel preprosto vsakdanji, čeprav tiste dni sredi na

šega mesta pravzaprav ni bil. Življenje je dobro napolniti z dobrimi stvarmi: mislimi, besedami in dejanji. Dobro se je obdati z dobrimi ljudmi in predmeti. Z lepoto in vrednotami. V zadnjem času so me ljudje po dolgih letih neverjetno prijetno presenetili s podobnim razmišljanjem. Bilo je kot dolgo pozabljena potrpežljiva sapica, ki končno zapihlja izza vogala v dušeč, moreč poletni zrak, ko je sploh ne pričakuješ več. Ko se že skoraj prepričaš, da si najverjetneje iz nekega drugega sveta, morda celo z oddaljenega planeta ali zgolj iz neke davne preteklosti, nekako čuden in poseben, tako drugačen.

'Čudežne' besede, ki so me tiste dni prav pretresle, zlasti zato, ker niso bile le besede,

je izrekel tudi oče nekega dečka: »Pa se moj dečko, povejte, obnaša ... tako, kot je treba?« Ta preprosti Človek, da, človek z veliko začetnico, je poznal najpreprostejšo, najpomembnejšo, a tako pogosto z besedami in dejanji zanikano resnico, da se bo otrok vsega akademskega lahko naučil, če bo le znal prisluhniti, upoštevati in primerno izražati 'prave' stvari ob 'pravem' času in na 'pravem' mestu. Da prav nič ne pomenijo idealne sposobnosti, talenti, znanje, če jih ne moreš, ne znaš ali nočeš koristno uporabiti. Da prav nič ne pomenita vse znanje in bogastvo tega sveta, če te ne zanimata in ubiraš poti, ki vodijo kar nekam drugam, zlasti če komur koli na kakršen koli način povzročas škodo.

Foto: Peter Prebil

Jasni cilji in poti

Moja šola je zares preprosta. Jasni cilji, pričakovanja, zahteve, začrtane poti, ki vodijo k uspešnosti, ker so označene nevarnosti, ki se jim je pametno izogniti. Jasno je izraženo povabilo k sodelovanju, izrekanju misli, idej, mnenj, tudi če se spreminjajo, tudi če so 'napačna', saj so pogosto le drugačna. Jasna je želja po spoznavanju in sprejemanju različnosti. Večkratne in stalne so možnosti dogovarjanja, oproščanja in popraviljanja napak. Celu ocenjevanje znanja je lahko včasih krasna priložnost za posvetovanje, sodelovanje učitelja z otroki, starši in otrok med sabo ter medsebojno pomoč. Nič ni nikoli tako slabo ali dobro, da ne bi moglo biti boljše. Nikoli nikomur nikjer ne bi smelo biti nerodno vprašati, če česa ne ve. Vsako priložnost je treba izkoristiti za učenje. Kar naprej ponavljam misli in nasvete o

*Všeč so mi preproste, jasne stvari.
Všeč so mi iskreni ljudje. Taki, ki jim je preprosto mar.
Zase in za druge.*

učenju in z veseljem spodbujam k spraševanju, iskanju odgovorov. Možnosti je res ogromno. In slabša ocena od pričakovane, če vložiš ves možen trud, ne sme postati merilo tvoje uspešnosti, sreče ali celo razlog za posmeh, poniževanje in nesprejemanje. »Veste, mojemu otroku je nerodno.« Tako

nekateri starši svojemu otroku vnaprej določajo pasivnost in občutenje sramu v situacijah, v katerih ni razloga za sram. Nerodno naj bo vsakemu, ki počne kar koli slabega, ali tistemu, ki dovoli, da drugi delajo namesto njega, četudi zmore sam, ne pa tistemu, ki po najboljših močeh opravlja svoje delo; in to je v šolskih dneh pač učenje. Občutenje sramu doseže svoj namen le, če mu sledi ustrežna, morda celo dokončna boljša sprememba. Trema, to je nekaj drugega. Te strahove se da odlično omejiti, če že ne čisto odpraviti. Sram, ko te nekdo celo otroštvo poskuša opravičevati z nerodnostjo, pa se vpije v zavest in podzavest, morda celo za vedno.

Rada imam vse tiste pare modrih, rjavih, sivih, zelenih in črnih oči. Najraje imam očke, ki se kar iskrijo od hotenja spoznati, izvedeti in znati. Njihova vedoželjnost je zdrav izziv za mojo sposobnost opazovanja, življenja in iznajdljivosti, prav tako ali še bolj pa očke, ki se hočejo skriti za veke ali proč obrnjeno glavo. Včasih zaradi strahu pred napako, drugič zaradi udobja nedejavnosti ali občutka varnosti, če se ne izpostavimo. »Če bom gledal proč, me ne bo videla.« Tako preprosto pa življenje običajno ni. Kaj vse se morajo še naučiti in kaj vse jim lahko ponudim, da bodo poiskali in sprostil prirojeno, morda uspavano radovednost. Pri desetih letih vendar še ne more biti ubita! Živahna, iskriva deklica je pogosto prinašala zanimive knjige, revije in razne predmete, ki jih je našla in se jih domislila ob obrav-

navani učni snovi ali ob ogledu raznovrstnih oddaj, ki so se kakor koli nanašale na šolsko delo. Izmišljala si je svoje naloge in pripravljala poskuse ter vedno z veseljem sodelovala pri vseh aktivnostih. Ostali so se včasih posmehovali. Nekateri so se čudili. Počasijim je postajalo všeč in so še sami začeli razmišljati, iskati, prinašati. Marsikdo je pričel omahovaje, a čedalje bolj pogumno izražati svoje, včasih skromne, včasih neverjetno bogate ideje in domisljice. Včasih se je kakšen načrt izjalovil, poskus ni uspel, se kakšna rima ni ujela. Tako smo se ob izkušnjah učili, da je šola, tako kot življenje zunaj nje, pravzaprav lahko preprosta reč, če ne zapletaš po nepotrebnem, se dobro organiziraš, se ozreš po pomoči, ko jo potrebuješ, se zjočeš, ko tako čutiš, skratka, ko ti je mar. In da odločaš sam, kaj boš o čemer koli mislil, rekel in storil oziroma česa ne boš.

Vsakdo lahko stori prav vse, kar res hoče, za kar si zares prizadeva. Trditev v hipu sproži številne 'ampak' in 'če'. Seveda ne moremo čarati. Zagotovo pa drži, da noben strah ni tako strašen, da se ga ne bi dalo pregnati in nadomestiti z dejavnostjo, celo pogumom. Obstaja kopica preprostih načinov, s katerimi si lahko pomagamo. Lahko si celo izmislimo številne nove. Nekaterim otrokom pomaga zgolj ubesedeno zavedanje, da so z učenjem naredili, kar se narediti da. Da so se potrudili. Drugim nudi uteho dihalna tehnika, tretjim pitje vode, četrtem čarobne pregnjalne besede ob odprtem oknu: »Ljubi dragi strah! Lepo te prosim, če greš mal stran, da jest lahko tole v miru spedenam. Pol pa lohki prideš nazaj, se bova skupi mal igrala in se skrivala pod pojstlo.« Prav gotovo vsem dobro dene preprost prisrčen smeh, ki zadoni po naši preprosto prijetni učilnici. Mi vemo, da je dan brez smeha izgubljen dan, in v preprosti šoli je tudi za smeh ogromno prostora in priložnosti. A zlasti ko je preveč vsebin, zadolžitev in hitenja, žal na to preprosto pozabimo.

Spoštovanje, odgovornost in trud

Moja šola je preprosta. Zahteva upoštevanje, spoštovanje, odgovornost in trud. Postavljena ima čvrsta pravila in določene jasne posledice. Delovna urejenost, mir in tišina so ljubi in pričakovani obiskovalci. Ne

dopušča posmehovanja, žalitev ali udarcev. Seveda se zgodijo tudi te reči. Takrat iščemo sprejemljive načine, kako drugemu povedati, kaj želimo, hočemo, pričakujemo in česa ne maramo ter ne dovolimo. Vse vedno lahko povemo preprosto, z besedami, ki ne zadajajo več bolečine, kot je nujno potrebno, a pojasnijo mišljenje ali situacijo. In smo zopet tam, pri starem dobrem preprostem pogovoru, ki je najhitrejši, najcenejši in najpreprostejši ključ do medsebojnega razumevanja, spoštovanja in upoštevanja, če že ne prijateljstva, ko se ga naučimo uporabljati. Ne, nikjer ne piše, da moramo biti vsi prijatelji. Niti se ne moremo vedno strinjati z vsemi in z vsem. Lahko pa nam je mar in negujemo spoštljiv ali vsaj upoštevač, če že ne razumevač medsebojni pogled. Nič ne stane, nikogar ne boli in ne vodi v praznino, obup ali sovraštvo. Ohranja preprosto človeško dostojanstvo.

Ko pride do spora

Dva otroka sta se stepla, si izrekla kup grdih besed in si poslala morje pogledov, ki bi ubijali, če bi živeli v risanki. Pošiljanje pogledov je še najmanjše zlo, a je pogosto razlog za obtoževanje, pritoževanje, jezo in

jok. Ko poskušam situacijo razčistiti, se razsodniški poskusi končajo z besedami: »Saj je že od vrtca tako. Že takrat ...« Ubogo malo bitje nosi v svojem mladem srcu že toliko zamer, da ne čudijo udarni odzivi v neobvladljivih situacijah. Ampak usmiljenje res ni čustvo, ki bi ga želela dobiti ali dati, saj ne pomaga. Z zamerami je treba opraviti in jih postaviti tja, kamor sodijo: proč, stran, v nič, od koder so prišle. Edina pot je pošten pogovor. Ker edino udeleženca vsak zase točno vesta, kaj sta storila, rekla, morda celo, kaj sta mislila, se najlažje sama, brez prič z različnimi nameni, pogovorita o dogajanju, občutkih, pričakovanjih, zahtevah. Če ne zmoreta sama, mi povesta, da želita mojo pomoč. V vsakem primeru želim, da se naloge lotita iskreno, in pričakujem, da mi v določenem času sporočita, kako je zadeva urejena in kakšen je njun skupen pozitivni sklep. Vedno znova poudarim: »Ni treba, da ostaneta ali postaneta prijatelja, zahtevam pa, da se drug do drugega vedeta dostojno, spoštljivo, človeka vredno.« Kadar je potrebna moja pomoč, bodisi da jo želita bodisi presodim sama, da bo tako bolje, zahtevam dvoje: govori o sebi, začni z besedo 'jaz', ne 'on' in povej njemu, ne meni, kaj želiš, zahtevaš, česa ne dovoliš. »Saj sem mu že

rekel ...« je najpogostejši odgovor. »Kaj pa si mu rekel?« Najpogosteje ugotovimo, da je povedal kar z zmerljivko, udarcem ali čim podobnim, kar je bilo tudi sprejeto in vrnjeno na podoben način. Ali pa začudenje: »Saj sem vprašal, če lahko.« Včasih je prav pretresljivo, ko zahtevam, da zdaj takoj nekdo komu reče, včasih mu moram besede polagati na jezik: »Ne maram, da mi vzameš mojo radirko, ne da ti dovolim.« Nikoli se še ni zgodilo, da se ob teh drobnih, preprostih sporazumevalnih razlikah v očeh ne bi zasvetile iskricice upoštevanja, razumevanja, odpuščanja, skratka pripravljenosti za prevzem odgovornosti za svoje besede in dejanja ter hkrati miroljubnega nadaljevanja sobivanja, največkrat v čisto prijateljskem vzdušju.

Besedam naj sledijo dejanja

Moja šola je preprosta. Všeč so mi preproste, jasne stvari. Všeč so mi iskreni ljudje. Taki, ki jim je preprosto mar. Zase in za druge. Všeč mi je, ko se ob drobnih besedah in dejanjih zaškrijo očke, kot da je bilo dano neprecenljivo darilo. Všeč mi je, ko mi srce začne hitreje biti in mi zastane dih ob besedah ali dejanjih otroka, ki mi sporoča, da je sprejel, kar sem dajala, in mi vrača na svoj domiselni način.

Zadnji teden pouka so dobili otroci zadnjo šolsko nalogo v tem šolskem letu: »Zapri oči. Predstavljaš si, da si učitelj/učiteljica. Kaj počneš, kako se počutiš? Zamisli si in napiši.« V nadobudnih glavah se je zavrtel pravi pravcati ples resničnosti in domišljije, roke so ga spremenile v imenitne zapise, ki so jih jezički radostno prebrali. Kot kaže, smo se lepo navadili gledati s srcem in prisluhniti drug drugemu.

Moja šola je preprosta. Andrej Rozman Roza je napisal pesem o zaupanju, razumevanju, poslušanju in pomenu pogovarjanja *Nekaj ti moram povedati*. Berem in razumem, da pogovarjanje pomeni bližino, toplino, zdravilo in prepletanje v resničnem življenju ljudi.

Besede same po sebi ne pomenijo prav nič, če jim ne sledijo ustrezna dejanja, včasih pa enostavno niso potrebne. Utrnila se mi je še ena pomembna misel: vsak konec je začetek nečesa novega. Zelo mi je všeč, slišala in prebrala sem jo že večkrat, ne morem pa se spomniti kje, kdaj in zakaj.

Foto: Matej Hozjan

Vaja kontemplacije

■ **Janez Poljanšek**, D. J., mag. teologije, deluje v *Ignacijevem domu duhovnosti* v Ljubljani. Je voditelj duhovnih vaj in podobnih programov, ki pomagajo udeležencem vstopati v lastno srce in odkrivati njegovo bogastvo.

V soboto je učil v neki shodnici. In glej, tam je bila tudi žena, ki je že osemnajst let imela duha bolezní. Bila je sključena in se sploh ni mogla vzravnati. Ko jo je Jezus videl, jo je poklical k sebi in ji rekel: »Žena, rešena si svoje bolezní.« Položil je nanjo roke in takoj se je vzravnala in slavila Boga. Oglasil pa se je predstojnik shodnice. Nejevoljen je bil, ker jo je Jezus ozdravil v soboto, in je govoril množici: »Šest dni je, v katerih je treba delati. Ob teh dneh torej prihajajte in se dajajte zdraviti, ne pa na sobotni dan.« Gospod pa mu je odgovoril: »Hinavci! Ali ne odveže vsak od vas v soboto svojega vola ali osla od jasli in ga žene napajat? Te pa, ki je Abrahamova hči in jo je satan zvezal za – poslušajte – osemnajst let, ni bilo potrebno rešiti te vezi na sobotni dan?« Ko je to govoril, je bilo vse njegove nasprotnike sram, vsa množica pa se je veselila vseh veličastnih reči, ki jih je delal (Lk 13,10–17).

Tokrat vas, drage bralke in bralci, vabim v kontemplacijo. Izraz kontemplacija morda komu zbudi pomislek, da je to nekaj previ-sokega, navadnim smrtnikom nedostopnega. Terezija Avilska, Janez od Križa, menihi in samotarji, ti so kontemplativci, za nas pa to ni. In vendar, pri tej kontemplaciji gre za preprosto molitev z uporabo naše sposobnosti domišljije in je primerna za vse. Tak način molitve je predlagal sv. Ignacij Lojolski v svoji knjižici duhovnih vaj. Kako poteka vaja kontemplacije?

Priprava

Najprej se na vajo pripravim. Določim si čas molitve, običajno si za kontemplacijo vzamemo eno uro. Prav je, da se potem v molitvi držim tega časa, ne glede na svoje počutje oz. doživljanje molitve. Molitev ima svoje vzpone in padce, okušanje in sušo, zato nam zelo koristi, če se držimo določene časa. Potem si izberem kraj molitve, kjer bom čim bolj varen pred zunanjim hrupom in stvarmi, ki raztresajo. Nato odprem evangelijski odlomek, ob katerem bom molil. Za to vajo predlagam odlomek o sključeni ženi, ki jo je Jezus ozdravil. Nekajkrat pozorno preberem besedilo, da mi postane bolj domače. Ob tem si oblikujem prošnjo, s katero bom stopil v molitev in ki odgovarja na vprašanje, kaj želim v tej vaji. Gre za »notranje čutenje in okušanje stvari«, kakor

pravi sv. Ignacij, saj to nasiti človeka, ne obilica znanja. Ob pričujočem odlomku lahko prosim za to, da bi začutil veselje, ki se je naselilo v ženi po ozdravitvi. Ali za dar globalnega spoznanja Jezusa, ki je ženo ozdravil, za milost, da bi ob tem Jezusa bolj vzljubil in se mu izročil. Ali pa prosim za to, da bi spoznal, kje sem jaz sključen, zvezan, nesvoboden, potreben osvoboditve. Končno lahko prosim za to, da bi se z množico veselil »vseh veličastnih reči, ki jih je Jezus delal«, kakor beremo na koncu odlomka. To je priprava. Naredim jo nekaj časa pred molitvijo, lahko tudi zvečer pred spanjem, če bom molil zjutraj.

Tudi jaz sem navzoč

V pripravi in med molitvijo je zelo pomembno sledeče. V prizoru, ki ga kontempliram, moram biti navzoč tudi jaz. Jezus me je povabil k hoji za seboj, torej želi, da sem tudi jaz osebno deležen dogodka. Jezus je ozdravil sključeno ženo »zame«, torej je v tem odlomku nekaj odrešenjskega tudi zame – zame v mojih sedanjih življenjskih razmerah. Če jaz ne bi bil navzoč, bi šlo le za spominjanje in gledanje nečesa, kar se je zgodilo pred dva tisoč leti nekje v Palestini. Toda Jezus želi, da sem v prizoru tudi jaz, povabil me je in se veseli moje prisotnosti. Medtem ko se v odlomku posveča drugim ljudem, se ves čas zaveda in veseli tudi moje

navzočnosti. To dejstvo je v kontemplaciji izrednega pomena.

Kontemplacija

Vaja kontemplacije ima naslednje korake: *Vstop v molitev.* Približam se kraju, kjer bom molil, v zavesti, da stopam na svet kraj, v navzočnost Navzočega. Lahko naredim kakšno krettno spoštovanja in ponižnosti (priklon, poklek), z mislijo, da me Gospod ljubeče gleda in sprejema. Potem zavzamem tisto telesno držo, ki mi bo bolj pomagala v molitvi. Kratko se umirim in prosim Svetega Duha, naj me vodi skozi molitev. Ker v kontemplaciji uporabljam domišljijo, pomaga, če jo opraviš z zaprtimi očmi.

Predstavitev kraja. Z očmi domišljije si kratko predstavim kraj, kjer se odvija evangelijski prizor. Tokrat si predstavljam shodnico, v kateri je Jezus ozdravil sključeno ženo. Ta predstavitev mi pomaga, da se zberem, hkrati pa tudi zameji mojo domišljijo, da ne bo tavela in se izgubljala.

Prošnja za milost. Zdaj izrazim prošnjo, ki sem jo izoblikoval v pripravi na kontemplacijo. Ta prošnja je izrednega pomena, saj me bo vodila skozi vajo molitve. Če se bom v molitvi izgubil (raztresenost, zaspanost, skušnjave ...), se lahko vrnem k prošnji in nadaljujem. Brez prošnje niti ne vem, kam grem. Prošnja bo pomembna tudi na kon-

Foto: Matej Hozjan

cu, ko bom opazoval sadove molitve. Kako je Gospod odgovoril na prošnjo, ki sem jo izrazil v začetku kontemplacije? Po prošnji se začne osrednji del kontemplacije, v katerem uporabim svoj notranji vid in sluh.

Gledam (zrem) osebe, ki nastopajo v prizoru. Kakšne so, kako so oblečene ... Pomembno je, da se ne izgubim v podrobnostih in da se ne trudim natančno videti Jezusovega obraza in obrazov drugih. Bolj sem pozoren na to, da začutim njihovo navzočnost, njihovo stanje in okoliščine, njihovo zgodbo ... Ko gledam osebe, sem pozoren, kaj se ob tem dogaja v meni, kakšni vzgibi se prebujajo.

Poslušam, kaj osebe govorijo. Pozoren sem na njihove besede in skušam zaznati ton, s katerim govorijo. Tu je treba zares potrpežljivo in vztrajno nastavljeti uho naše duše, da bi se me besede dotaknile in mi razodele bistveno. Paziti moram na svoje filtre, skozi

katero pogosto poslušam in zaradi katerih ne slišim dobro. Ti filtri so povezani z mojnimi preteklimi izkušnjami, moraliziranjem, predsodki, (pre)hitrimi zaključki in podobnim. Znova sem pozoren, kaj besede prebudijo v meni.

Opazujem, kaj osebe delajo. V tem odlomku gledam, kako je Jezus na sključeno ženo položil roke in kako se je ona takoj vzravnala in slavila Boga. Dolgo časa vztrajam ob tej gesti in pustim, da me nagovarja. Kako to odzvanja v meni, kaj mi pove o mojem življenju?

Tudi jaz sem navzoč. Med vso kontemplacijo sem pozoren na to, da sem tudi sam navzoč v prizoru. Ko tako gledam, poslušam, opazujem, lahko spontano tudi sam pristopim in kaj rečem Jezusu ali drugim osebam v odlomku, se zahvalim ali kaj prosim. Lahko tudi sam naredim kakšno gesto ali pa začutim, kaj mi Jezus reče, naj storim ... Gre

za to, da se srečam z Jezusom, z njegovo človeškostjo, z njim, ki mi z vsem svojim bitjem razodeva Očeta.

Pogovor. Vajo končam s pogovorom, z Jezusom in/ali s kako drugo osebo iz odlomka. Gre za to, da se poslovim, kakor se navadno poslavljajo prijatelji.

Refleksija

Ko sem vajo končal, je zelo pomembno, da 'oberem njene sadove'. Molitve ne smem ocenjevati, dobro pa je skrbno pogledati, kaj se je med njo zgodilo. Posebej sem pozoren na vzgibe, ki so se prebudili med molitvijo: tolažbo, veselje, mir, potrnost, strah, odpor ... Ti vzgibi so Božja govornica meni, so vsebina »notranjega čutenja in okušanja«, za katerega sem prosil na začetku molitve. Dobro je, da si svojo molitveno izkušnjo na kratko zapišem.

Etika skrbi in etična vzgoja

Skupaj se učimo, da skupaj živimo

- **Mateja Centa**, dr., je raziskovalka in asistentka na *Teološki fakulteti* v Ljubljani. Sodeluje na mednarodnih projektih *Ethika* in *Little* ter kot sotrenerka v programu izpopolnjevanja za geštalt pedagogiko.
- **Svenja Pokorny** je diplomirala iz komunikologije. S skupino italijanskih raziskovalcev je ustanovila organizacijo STEPS, katere cilj je spodbujanje formalnega in neformalnega učenja. V zadnjih petih letih je aktivna predvsem na področju evropskih projektov, v okviru katerih s partnerji razvijajo različna orodja in gradivo za pomoč vzgojiteljem in učiteljem pri spodbujanju kritičnega in ustvarjalnega mišljenja ter etične zavesti mladih.

Skrb je osnovna razsežnost (človeškega) življenja. Prvič jo doživimo v odnosu s starši ali skrbniki. Ta odnos predstavlja neke vrste osnovo za razumevanje vseh naših nadaljnjih izkušenj v odnosih. Etike skrbi ne povezujemo le z določenimi poklici ali področji, kot na primer z učiteljem ali vzgojiteljem v našem primeru, ampak jo razumemo kot ključno podlago za ustvarjanje dobrih in skrbečih odnosov na katerem koli področju.

Etika skrbi v okviru predšolske in šolske vzgoje

Filozofinja in pedagoginja Nel Noddings je razvila enega izmed prvih celovitejših prikazov teorije skrbi. Je ena izmed osrednjih osebnosti v sodobnih razpravah o etiki. V okviru svoje teorije razlikuje med naravno in etično skrbjo. Naravna skrb je povezana z vzgibom želje. Na primer: če vidimo prijatelja, ki je v težavah, mu bomo naravno želeli pomagati. Etična skrb pa je povezana z vzgibom, da nekaj 'moramo' narediti, ker je to moralno primerno. Naravna skrb od nas ne zahteva posebnega etičnega truda, vendar pa nas vodi k temu, da se naučimo etične skrbi. Nel Noddings trdi, da vsak skrben odnos sestavlja najmanj dva posameznika: eden, ki skrbi za drugega, in drugi, ki mu je ta skrb namenjena, pri čemer pa mora biti ta odnos skrbi vzajemen. Sposobnost za skrb se pri ljudeh pogosto zgolj predpostavlja, redkeje pa se neguje ali celo poučuje.

Vprašanje, ki se vam lahko zastavi, je, kaj tvori in oblikuje dobro skrb. Raziskovalka področja vzgoje Luigina Mortari z univerze v Veroni trdi, da je za prepričljivo pedagoško teorijo skrbi, ki bo koristna za vzgojitelje, potrebna ne le opredelitev ključnih vedenjskih pokazateljev skrbi, ampak je treba razumeti predvsem načine vedenja – ali drže v odnosih – ki nas lahko usposobijo za skrb (2015). V naslednjih korakih se bomo sprehodili skozi te drže v odnosih, da bi lažje razumeli, kako se nanašajo na različne vzgojno-izobra-

ževalne položaje. Te drže so: dostopnost, pozornost/čuječnost, nevsiljivost, gojenje pozitivnih in zdravih občutkov, empatija, varnost, potrpežljivost, razmišljanje. Ta sprehod bomo opravili s kratkim opisom drže in nato preko vaj, ki jih lahko uporabite tako vi sami kot v učilnici s svojimi učenci. Te vaje lahko izvedete na dva načina. Prvi način je, da vsako vajo, ki je namenjena eni drži, izvajate en dan, drugi način pa je, da posamezno vajo, ki je namenjena določeni drži, izvajate ves teden, naslednji teden pa nadaljujete z drugo itn. Priporočljivo je, da se po vsaki izvedeni dejavnosti z učenci tudi pogovorite in zapišete ugotovitve v poseben 'dnevnik', da boste lažje spremljali prehojeno pot.

Dostopnost

Prva odnosnostna drža je *dostopnost*. Biti dostopna oseba pomeni, da znate svojim učencem pokazati, da je vaša učilnica prostor, kjer ste vi sprejemajoča in dostopna oseba za vsakega izmed njih. Del učiteljeve vloge je, da mora biti dostopen in hkrati vzdrževati zdravo mejo med tem, da je na eni strani svojstvena odrasla oseba, hkrati

Biti dostopna oseba pomeni, da znate svojim učencem pokazati, da je vaša učilnica prostor, kjer ste vi sprejemajoča in dostopna oseba za vsakega izmed njih.

pa tudi skrbnik otrokom, katerih dobrobit mu je zelo pomembna. Da pa bi bili v tej držbi dobri in vedno boljši, je potrebno redno izvajanje in ozaveščanje.

Pozornost

Druga osebnostna drža, ki je del opredelitve skrbi, je *pozornost* oziroma čuječnost. To držo najlažje razložimo s pomočjo vprašanja, kako učencu pokažemo ali damo njegovo vrednost. Biti pozorna oziroma čuječa oseba pomeni, da damo učencu vedeti, da ga vidimo (»Vidim te.«), in da učencu damo vedeti, da ga slišimo (»Slišim te.«). S poslušanjem drugi osebi pokažemo, da jo (etično) sprejemamo. Skrb nastopi takrat, ko drug drugemu posvečamo pozornost in ko smo pripravljeni poslušati ter smo s tem čuječi. To, kako dobro znamo poslušati, močno vpliva na kakovost odnosov z učenci in tudi njihovimi starši.

Nevsiljivost

Tretja drža v odnosih je *nevsiljivost*. Biti nevsiljiva oseba pomeni, da znamo osebi obzirno in nevsiljivo pomagati, tako da sama pride do rešitve. Etika skrbi ne spodbuja odvisnosti med ljudmi, temveč govori o ohranjanju odnosa medsebojne soodvisnosti in medsebojnega prizadevanja ter koristi. To, da ste kot učitelj resnično pripravljeni zagotavljati vso potrebno pomoč, lahko po eni strani dobro vpliva na celoten razred, po drugi strani pa je lahko ta pomoč odveč, saj lahko s tem učencem odvzamete možnost,

Foto: Alenka Veber

da probleme razrešijo sami. Luigina Mortari (2016) trdi, da če prevzemamo mesto ali vlogo drugega, ga s tem izločimo z njegovega mesta in mu tako odvzamemo odgovornost, zato postane odvisen od nas. Verjetno vam niso tuji trenutki, ko pri otroku ni videti fizične ovire, ampak se bori s čustveno. Običajno je v takšnih trenutkih najboljša metoda, da mu pomagamo zavezati en čevelj, drugega pa poizkusi zavezati sam, mi pa le opazujemo – če se izrazimo metaforično. Učenci lahko v šoli doživljajo različne stopnje neuspeha in frustracij. Nekateri si zato radi izmišljajo različne tehnike, da se izogone nadaljnjemu stresu in neugodju.

Gojenje pozitivnih in zdravih občutkov

Četrta odnosnostna drža je *gojenje pozitivnih in zdravih občutkov*. Drža je povezana z občutji podpore, sprejemanja, zaupanja, pozornosti, samozavesti in spoštovanja. Kot smo že omenili in se s tem globlje spoznavali v prejšnjem prispevku, je v izobraževanju pomembno, da upoštevamo tudi občutke in čustva. Pri vzgoji gresta srce in razum z roko v roki. Skrbeča oseba se namreč sooča tako s prijetnimi čustvi, kot sta na primer veselje in ljubezen, kot tudi z manj prijetnimi čustvi, kot so na primer sovraštvo, strah, žalost, nestrpnost, nezadovoljstvo in tudi obup. Kot odrasli se takim čustvom ne smemo izogibati, ampak se moramo o njih poučiti, jih izkusiti in se jih naučiti obvladovati, še posebej pri delu z otroki.

Empatija

Peta drža v odnosih je *empatija*. Zavedati se moramo, da pravzaprav nikoli ne moremo biti z gotovostjo prepričani, kaj čuti druga oseba. Lahko pa se poizkusimo 'postaviti v čevlje drugega'. Dejstvo je, da če bodo otroci glede sebe izkusili empatijo, jo bodo tudi

sami lažje pokazali. Zato je pomembno, da kot učitelj najprej razumete, kaj pravzaprav je empatija, in to tudi prenesete v prakso. Nel Noddings (1984) glede empatije pravi, da kadar smo v empatičnem odnosu, to ne pomeni, da je naša odprtost v simbiotičnem zlitju ali da izgubimo meje med nami in drugo osebo, ampak gre za vzajemno poslušanje, ki varuje drugega v njegovi neponovljivi edinstvenosti.

Varnost

Šesta odnosnostna drža je *varnost*. Oseba, za katero nekdo skrbi, mora tej osebi, ki skrbi zanjo, zaupati in verjeti, da je zanesljiva (Mortari, 2016). Ustvarjanje učnega okolja, ki je prosto kakršnih koli oblik izključevanja in negativnega govora, je zato nujno potrebno. Učencem je treba zagotoviti, da imajo vsi enako oz. pravo mesto v učilnici. Za tiste, ki morda nikoli prej niso izkusili takšne vrste sprejemanja, bo to ključna izkušnja. Kako ustvariti primerno učno okolje, bomo predstavili v naslednjem prispevku. Pri zaupanju pogosto sodeluje tudi močno čustvo ljubezni, zato je za učitelja še toliko bolj pomembno, da se tega zaveda in razume, zakaj lahko pride do burnih odzivov, ko je ta prostor ali odnos ranjen.

Potrpežljivost in spoštovanje

Predzadnja odnosnostna drža, ki prispeva k vzdrževanju skrbi v učnem okolju, je *potrpežljivost*. Vprašanje, ki si ga lahko pogosto zastavljate, je, kako dopustiti čas. Posvetiti nekomu čas pomeni podariti mu čas, saj je to vse, kar sploh imamo v življenju (Mortari, 2015). Vidimo, da je v potrpežljivosti skrita še ena drža oz. sposobnost, in to je *spoštovanje* drugega. Spoštovanje drugih, tako da lahko oblikujejo in živijo svoj način življenja, zahteva od osebe, ki skrbi, da zna počakati, da je potrpežljiva, kar pomeni, da drugemu pusti dovolj časa, da ta dela, kakor želi in zmora sam, v svojem ritmu in pod svojimi pogoji. Nasprotje čakanja pa je pričakanje. S pričakanjem lahko prisilimo drugega, da gre v določeno smer in z ritmom, ki mu morda ni blizu. S čakanjem učencu ne odrekate učnega trenutka, marveč mu dajete prostor za njegova spoznanja in odločitve.

Razmislek

Zadnja in morda najpomembnejša drža v odnosih je *razmislek*. Biti razmišljujoča oseba pomeni, da se v vsakem trenutku zavedamo svojih misli in besed oziroma da gojimo našo notranjo budnost. Nekateri to držo imenujejo čuječnost. Sokrat je izpostavil, da je cilj našega učenja to, da »spoznavamo sami sebe«, kajti le s poznavanjem tega, kdo smo, lahko razumemo, kaj moramo sami pri sebi izboljšati ipd. (Platon, Alkibiad Prvi, 128e): »Če se ne poznamo, tudi nikoli ne bomo znali skrbeti zase in tudi ne za druge.« Da bi skrbeli za druge, moramo biti sposobni skrbeti zase.

Primer praktične dejavnosti (8 dni ali 8 tednov)

Vsaka naloga oziroma vaja je namenjena eni drži. Dejavnost lahko izvajate na dva načina: vsak dan eno nalogo (držo) ali pa posamezne vaje, ki so namenjene določeni drži, izvajate ves teden, naslednji teden pa nadaljujete z drugo itn. Priporočljivo je, da se po vsaki izvedeni dejavnosti z učenci tudi pogovorite in zapišete ugotovitve v poseben 'dnevnik', da boste lažje spremljali prehojeno pot.

1. naloga: Nalogo lahko izvedete, preden greste v učilnico ali pa že doma pri zajtrku. V mislih si odgovorite na naslednja tri vprašanja: *Ali sem dostopna oseba? Kako pokazem svojim učencem, da sem dostopna in sprejemajoča oseba? Ali sem vedno dosegljiva, dostopna in sprejemajoča oseba za učence, kadar potrebujejo mojo pomoč?*

2. naloga: Resnica je, da večina od nas v poslušanju ni tako dobra, kot bi morala biti. V nadaljevanju pozorno preberite zgodbo učiteljice.

Učila sem prvi razred. V šolo sem vedno prišla dovolj zgodaj, da sem lahko v razredu pričakala otroke, ki so prihajali s šolskim avtobusom. Med čakanjem sem si vedno našla kakšno delo. Tisto jutro sem bila zaposlena s pisanjem poročila. Otroci so prišli v razred in me veselo pozdravili. Alessandro, ki je bil najmanjši v skupini, se mi je približal in rekel: »Pozdravljena, učiteljica, nekaj pomembnega vam moram povedati!« »V redu, povej mi, poslušam,« sem odgovorila. Alessandro mi je začel pripovedovati svojo zgodbo, medtem pa sem nadaljevala s pisanjem poročila. »Učiteljica, poslušajte me!« »Ja ja, saj te poslušam,

povej naprej.« In v istem trenutku, ko sem to rekla, sem že nadaljevala s pisanjem svojega poročila. Alessandro se je sicer vrnil k svoji zgodbi, toda po nekaj trenutkih jo je prekinil in na svojem obrazu sem začutila njegove roke. Obrnil me je v svojo smer in rekel: »Če me ne gledate, to pomeni, da me v resnici ne poslušate. Ampak stvari, ki vam jih moram povedati, so pomembne.« Imel je prav. »Seveda, zdaj te poslušam.« Zaprla sem zvezek ter odložila pisalo iz rok. Ko sem Alessandra začela pozorno poslušati, je zopet začel pripovedovati svojo zgodbo. (Mortari, 2015)

Ko ste prebrali zgodbo, se poizkusite spomniti, ali ste že imeli podobne izkušnje s svojimi učenci. Naloga je sledeča. Odgovore na spodnja vprašanja zapišite in spremljajte, ali se čez dan (ali teden) vaši odgovori spreminjajo. Ključno pri odgovarjanju na ta vprašanja je, da si vzamete nekaj časa, da premislite o odgovoru in ga nato hitro zapišite, ne da bi pri tem razmišljali, kaj pišete. Vprašajte se: *Kako lahko kažem svojo pozornost drugim? Ali moji učenci znajo prepoznati mojo pozornost in mojo skrb zanje? Kako vem, da učenci to prepoznajo? Kaj ovira mojo pozornost do drugih?*

3. naloga: Bodite pozorni na svoje miselne

in telesne odzive v situaciji, ko učenec potrebuje vašo pomoč. Pri tem skušajte imeti v mislih vprašanje: *Kako naj pomagam učencu priti do odgovora, ne da bi mu pri tem preveč pomagal?* Zapišite svoje metode in o njih kasneje razmislite ter zapišite, kako bi lahko drugače ravnali v tej situaciji.

4. naloga: Bodite pozorni na svoja manj prijetna občutja ob učencih ali določenih neprijetnih situacijah ter jih zapišite in razmislite, kaj čutite v tisti situaciji in katera misel napaja to občutje oz. je v njegovem ozadju. Temu občutju poizkusite dati tudi barvo, obliko in vonj. Opazujte, kako se spreminja vaš odnos do tega občutja, medtem ko razmišljate o njem.

»Če me ne gledate, to pomeni, da me v resnici ne poslušate. Ampak stvari, ki vam jih moram povedati, so pomembne.« Imel je prav.

5. naloga: Na spletu poiščite videoposnetek, dokumentarec ali članek na temo empatije ter zapišite svojo opredelitev empatije. Nato na temo empatije poiščite ali si izmislite eno dejavnost, ki jo boste izvedli pri naslednji uri z vašimi učenci. Dejavnost je poljubno dolga.

6. naloga: Najdite pristop, s katerim boste svojim učencem pokazali, da je vaša skrb zanje pristna. Pomagate si lahko na sledeč način. Učencem dajte navodilo, naj zaprejo oči in si zamislijo osebo, ki ji zauzupajo. V mislih naj si dobro ogledajo, kakšna je ta oseba in kakšne so njene lastno-

sti. Nato naj odprejo oči, vzamejo list papirja in anonimno napišejo tri lastnosti te osebe, ki so si jo predstavljali. Nato naj napišejo še eno lastnost, po kateri bi prepoznali, da osebi ne smejo zaupati. Nato liste poberite, se posedite v krog in naključno izvlcite en list. Preberite lastnosti in o njih razpravljajte z učenci. Npr.: *Ali je še kdo napisal podobne lastnosti? Zakaj se zdijo te lastnosti tako pomembne? Ali bi lahko našli samo eno lastnost, ki je zagotovilo, da je oseba pristna in ji lahko zaupate?*

7. naloga: Potrpežljivost trenirajte na sledeče načine: s kolegi in učenci v šoli, doma ali s prijatelji poskušajte ostati malce dlje kot običajno. Potrenirajte tudi potrpežljivost do sebe, tako da nastavite odštevalnik na uri na pet minut in ta čas sedite pri miru z odprtimi očmi. Če ste še za dodaten izziv, povabite osebo, ki vam 'gre malce v nos', na pijačo in ji prepustite, da vodi pogovor.

8. naloga: Vaša naloga je, da v naslednjih nekaj dneh poizkušate opazovati in spremljati svoj um – kdaj in kako začne oblikovati sodbe oziroma misli o nečem. Na primer: ko opazujete svoje učence, ki zjutraj prihajajo v učilnico, opazite učenko, ki kaže utrujenost. Vaša prva misel je morda, da je znova pozno prišla domov. Na tej točki se ustavite ter samo opazujte, spremljajte svojo misel, ne poglobljajte se, le opazujte, kaj počne vaš um, in nato sodbo opustite. Namen te vaje je, da opazujete, kakšne misli se vam porajajo na podlagi tega, kar opazite na površini.

Dragi učitelji in vzgojitelji, hvala za vaš trud, ki ga vložite v svoje delo, in hvala, ker poskrbite tudi zase.

V tem prispevku v okviru projekta *Little* smo vam le na kratko predstavili najpomembnejše vsebine s področja etike skrbi v vzgoji. To bo sicer ena izmed tem spletnega tečaja, ki ga razvijamo ter h kateremu vas bomo povabili, ko bo v celoti pripravljen. ◀

Literatura

- Mortari, Luigina (2015): *Filosofia della cura*. Milano: Raffaello Cortina Editore.
- Mortari, Luigina (2016): For a pedagogy of care. *Journal papers, Philosophy Study*, 6(8), str. 455–463.
- Noddings, Nel (1984): *Caring: A Feminine Approach to Ethics and Moral Education*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Platon (2006): Alkibiad Prvi. V: *Zbrana dela* (prev. Gorazd Kocijančič). Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Scheepers, Stefan (2015): The Importance of Trust in Coaching, research paper. ICA. Pridobljeno 2. 3. 2017 s: <https://coachcampus.com/coach-portfolios/research-papers/stefan-scheepers-the-importance-of-trust-in-coaching/>.

Projekt *Learn together to live together – Skupaj se učimo, da skupaj živimo* (LITTLE*) je mednarodni projekt, v katerem sodelujemo: irsko združenje šol Educate Together, Teološka fakulteta Ljubljana, društvo *Mala filozofija* s Hrvaške in inštitut STEPS iz Italije. Glavni cilj projekta *Little* je okrepiti sposobnosti in veščine učiteljev za naslavljanje tem s področja etike in vrednot v okviru predšolske in šolske vzgoje. Pri tem sledimo usmeritvam EU, ki spodbuja aktivno državljanstvo in gojenje skupnih vrednot svobode, strpnosti in nediskriminacije, h krepitvi družbene kohezije in k nujenju pomoči mladim, da postanejo odgovorni, odprti in aktivni člani naše raznolike in vključujoče družbe. Več o projektu in morebitnem sodelovanju najdete na spletni strani <http://ethicaleducation.eu/>.

* Projekt je sofinanciran s strani Evropske komisije in irske nacionalne agencije za program Erasmus+. Vsebinska prispevka je izključna odgovornost avtoric ter v nobenem primeru ne predstavlja stališč ali odgovornosti Evropske komisije.

Samopoškodbe – pomoč mladostnikom

■ **Lidija Balažic**, univ. dipl. soc. ped., je zaposlena v *Vzgojnem domu Veržej*. Je tudi izvajalka DSP v OŠ *Miška Kranjca Velika Polana*, ima certifikat šolskega mediatorja, sodeluje na mednarodnih simpozijih, predava staršem, z mladostniki sodeluje na likovnih razstavah.

V prejšnji številki revije Vzgoja sem opredelila samopoškodbeno vedenje, predstavila sem najpogostejše oblike samopoškodbenega vedenja, opisala značilnosti mladostnikov, ki tako rešujejo svojo notranjo stisko, poskušala sem poiskati vzroke. V tem članku pa bom predstavila, kako si mladostnik lahko pomaga sam, kam se lahko obrnemo po nasvet in kam po pomoč strokovnjakov.

Pomoč mladostniku

Samopoškodbeno vedenje je običajno zapleten proces, ki ga mladostnik ne more razrešiti sam, ampak potrebuje ustrezno strokovno pomoč. Samopoškodovanje pri posamezniku ni ključni problem, čeprav se pogosto tako izrazi. Je predvsem simptom in simbol globljega trpljenja. Če spregledamo logiko posameznikovega ravnanja, spregledamo človeka in zamudimo priložnost, da bi se povezali z njim in razumeli njegove bolečine.

Kako se naj ne bi odzvali? Pogoste reakcije ob razkritju samopoškodbenega vedenja so zgražanje, zasmehovanje, poniževanje, zmanjševanje ali zanikanje problema. Včasih skušamo odrasli – ker smo v šoku – mladostniku takšno vedenje nemudoma preprečiti s prepovedjo. A težave se s tem ne rešijo, nasprotno, mladostniku tako sporočamo, naj ne čuti oziroma da je tisto, kar čuti, nesprejemljivo, nevzdržno, nepomembno, sramotno ... Tovrstni negativni odzivi na mladostnikovo samopoškodovanje zavirajo proces pomoči in predstavljajo močne zadržke v smeri iskanja dobrih rešitev. Predstavljajo pomembno oviro, ki mladostniku preprečuje, da bi ravnanje opustil, oziroma ga lahko le še spodbudijo, da se znova samopoškoduje.

Soočanje s težavami

Najpomembnejše je, da mladostniku prisluhnemo, da je slišan, da se počuti varnega in sprejetega – kljub poškodbam. Da ne ostane sam v svoji stiski, nemoči in zmedi.

Foto: Nataša Pezdir

Potem ga osveščamo o obstoječih oblikah pomoči (telefonsko svetovanje, krizni telefoni, skupine za samopomoč, krizni centri), ki jih lahko uporabijo posamezniki, ko se znajdejo v stiski; mladostniku pomagamo, da pride v neposreden stik z viri pomoči, ki so v sistemu na voljo; iščemo njegova močna področja, spretnosti, lastnosti, kjer bi se lahko pozitivno uveljavil; staršem svetujemo po telefonu, jih vabimo na predavanja in delavnice o omenjeni temi; mladostnike seznanjamo o strategijah, s katerimi bi si lahko pomagali sami, ko bi čutili 'potrebo', da se spet poškodujejo.

Cilj pomoči mladostniku ni samo v tem, da preneha s samopoškodbenim vedenjem, ampak da se sooči sam s sabo, s svojimi čustvi, stiskami, da dobi nadzor nad svojim čustvenim doživljanjem; da bo znal svoja

čustva primerno izraziti in z njimi ustrezno ravnati. Tukaj ni 'čarobne palčke' ali 'instant ukrepov'. Vsak posameznik mora na podlagi lastnih izkušenj ugotoviti, kako je preložil rezanje, kaj mu je pomagalo v danem trenutku, kaj je naredil drugače ...

Knuf in Tillyjeva (2008: 89–90) uporabljata termin 'Notfallkoffer', kar bi lahko prevedli kot 'kovček veščin za samopomoč v kriznih situacijah'. Gre za ideje in predmete, zbrane na določenem mestu, ki so lahko v akutnih kriznih situacijah v pomoč. Po njunem mnenju je strategije za samopomoč v kriznih situacijah mogoče razvrstiti v šest kategorij:

- *Stvari, ki jih je mogoče prijeti*: V kriznih situacijah je glava pogosto 'izklopljena'. V trenutku, ko smo v čustvenem kaosu, je koristno, če imamo ob sebi mehko blazino, mehak pulover, igračo iz pliša,

kamenček, obesek, verižico, h kateri se stisnemo, objamemo in se počutimo varne.

- *Stvari za pomiritev in odvratanje pozornosti:* Sem spadajo dejavnosti, ki zaposlijo razum in vsebujejo aktivnosti, kot so pisanje dnevnika, pletenje, igra s kartami, pomagajo lahko slike prijateljev, s pomočjo katerih se lahko mladostnik vsaj malo zoperstavi občutku, da je sam na svetu. Odvratanju pozornosti lahko služita tudi najljubši film ali knjiga. Lahko pomagajo kognitivne naloge, ki zahtevajo visoko koncentracijo in ne puščajo nikakršnega prostora, da bi mladostnik razmišljal o drugih stvareh (deljenje in množenje števil, vaje za koncentracijo).
- *Stvari, s pomočjo katerih se posameznik lahko občuti:* Za številne posameznike je pomembno, da ponovno dosežejo občutenje lastnega telesa in s tem hkrati preprečijo samopoškodbo. Preko močnih dražljajev vonja, okusa, sluha, dotika vnovič začutijo, da so 'tukaj in živi'. Npr.: ugrizneš v hren, pekoč feferon, v usta daš kocko ledu, na zapetju imaš elastiko, jo napneš in spustiš, greš pod hladen tuš, s flomastrom rišeš po koži, privoščiš si kopal, nalepiš začasen tatu, žvečiš usnje.
- *Obveze oziroma dolžnosti do samega sebe:* Dolžnost do samega sebe je lahko pismo, ki si ga je posameznik nekoč, ko mu je šlo dobro, napisal sam. V takšnem pismu so lahko zbrani življenjski cilji, ki jih je že dosegel, ali želje, ki jih posameznik še želi uresničiti. Pismu lahko priloži svojo fotografijo iz časov oziroma situacij, ko mu je šlo dobro, ali fotografijo osebe, ki je zanj zelo pomembna.
- *Tuja pomoč:* Dobro je imeti seznam telefonskih števil pomembnih svetovalnic ali prijateljev, na katere se lahko obrnemo v 'kritični situaciji'. Mladostnik bo namreč v čustveno obremenilni situaciji težko iskal številke za pomoč v imenikih.
- *V skrajnem primeru:* Mnogi posamezniki imajo za skrajn primer tudi določena zdravila. Zdravila mladostnikom predpisuje izključno pedopsihiater. Slednje jim omejeno dozirajo vzgojitelji oz. starši, ko so doma. Tablete morajo biti shranjene tako, da se prepreči predoziranje.

Foto: Benedikt Lavrih

Kaj lahko naredi vzgojitelj in kaj starši

Ker je naš dom del šolskega sistema, v njem veljajo enaki vzgojno-izobraževalni cilji kot v celotnem šolskem sistemu, s poudarkom na socialnopedagoškem delu. Zaradi čustvenih in vedenjskih težav v razvoju so nujni socialnovarstveni, kompenzacijski in korektivni cilji. Mladostniki so k nam napoteni zaradi najrazličnejših razlogov (neopravičeno izostajanje od pouka, potepanje, beganje, neprilagojeno vedenje, čustvene težave, konflikti s starši, z učitelji, vrstniki zaradi učnih, psihosomatskih težav, kraj, kaznivih dejanj, prvih ali tudi 'drugih' izkušenj s prepovedanimi psihoaktivnimi snovmi, avtoagresivnega vedenja, spolnih zlorab ...). Izrednega pomena je tesno in intenzivno delo s starši. Pomembno je, da ohranjamo čustveno vez s starši in domače okolje postopno pripravljamo na vrnitev otroka ali mladostnika. Delo s starši poteka na različne načine (telefonski pogovori, sestanki, predavanja za starše, delavnice, obiski na domu, celodnevni obiski ali vikendi staršev v zavodu). Starše osveščamo o pomenu dosledne vzgoje, o postavljanju meja in vztrajanju pri njih, o tem, kako prisluhniti mladostniku, kako ga usmerjati, voditi. Kako učinkovito je naše skupno delo, je odvisno od angažiranosti, pripravljenosti za spremembe vseh

treh udeležencev vzgojnega delovanja: mladostnika, staršev in vzgojitelja.

Vzgojitelj ima v zavodu več vlog. Izkazuje se v vlogi uslužbenca, strokovnjaka in kot osebnost. Pri izbiri svojih metod, načinov dela je lahko zelo ustvarjalen in domiseln. Sledi vzgojnim smernicam in individualiziranemu načrtu, ki ga pripravimo za vsakega otroka posebej. Zelo pomembno je, da z mladostnikom in starši vzpostavimo zaupen odnos, da nas sprejmejo in doživljajo kot podporo, kot človeka, ki jim želi pomagati. Ta odnos je pogosto težko vzpostaviti, saj mladostniki zavod doživljajo kot kazen, starši pa se počutijo ponižane in nesposobne skrbeti za lastne otroke. Tukaj pride zelo do izraza vzgojitelj s svojim psihološkim in socialnim znanjem ter veliko mero tenkočutnosti do sočloveka. Pri delu z mladostnikom je treba čim bolj dosledno uporabljati dogovorni vzgojni stil, demokratične odnose in delovni odnos. Koncept delovnega odnosa se je oblikoval za socialno delo. Gabi Čačinovič Vogrinčič govori o tem, da je prva naloga socialnega delavca, da z uporabnikom vzpostavi delovni odnos. Delovni odnos je odnos med socialnim delavcem in uporabnikom, ki je opora socialnemu delavcu, da vzpostavi pogovor, v katerem sta možna raziskovanje in sooblikovanje dobrih izidov. Delo vzgojitelja in socialnega delavca z mladostnikom v

vzgojnem zavodu temelji na osebnem odnosu. Strokovnjak ni več nekakšna objektivna, brezčutna trdnjava, ampak se na druge udeležence odziva z empatijo.

Strokovna pomoč

V Sloveniji lahko starši skupaj z mladostniki ali mladostnik sam poišče pomoč v svetovalnih centrih (Maribor, Ljubljana, Koper), dispanzerjih za psihohigieno otrok in mladostnikov v zdravstvenih domovih, na Slovenskem inštitutu za psihoterapijo in Psihiatrični kliniki v Ljubljani. Omenjene oblike pomoči se starši naših varovancev redkeje poslužujejo, ker jim vožnja v bolj oddaljeno mesto predstavlja oviro in stroške. Slabost tovrstnih pomoči je dolga čakalna vrsta, bojijo se tudi stigmatizacije.

Zaključek

Mladostniki, ki potrebujejo pomoč, vsak

dan znova opozarjajo nase. Preko telesa nam sporočajo, da so tukaj in rabijo pomoč. Veliko naredimo že s tem, da jih ne obsojamo, jih sprejmemo kot sočloveka, jim prisluhnemo in ponudimo roko za podporo. Pomembno je, da smo potrpežljivi, da v preveliki želji, da bi 'pomagali', ne odvrnemo mladostnika in si s tem zapravimo priložnosti za iskanje poti do pomoči posamezniku. Uspeh mladostnikovega soočanja s samopoškodbenim vedenjem je odvisen od sodelovanja vseh vzgojnih dejavnikov: od staršev, vzgojiteljev in otroka samega. Nesporno je dejstvo, da se otroci ne glede na vse dobre ali slabe izkušnje s starši vedno znova najprej obračajo k njim, ko doživljajo stisko. Toliko bolj pomembno je, da so starši o tej problematiki osveščeni, da se znajo primerno pogovarjati, odzvati, da imajo informacije, kje iskati pomoč, če opazijo, da se z njihovim mladostnikom nekaj dogaja. Vzgojiteljeva odgovornost je, da pri mladostniku išče njegova zanimanja, talente, mo-

tivacijo, vire moči, čustva, da bi dosegel svoje sanje in želje, pomaga mu iskati poti do cilja, da bi sčasoma imel bolj kvalitetno, bolj zadovoljivo življenje.

Literatura

- Bohinjec, Špelca (2012): *Delo s perspektive moči v vzgojnem zavodu Planina*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Čačinovič Vogrinčič, Gabi; Kopal, Leonida; Mešl, Nina; Možina, Miran (2008): *Vzpostavlanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Kaliman, Manca; Knez, Tadeja (2009): *Telo kot sredstvo sporocanja in premagovanja stisk mladostnikov*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Knuf, Andreas; Tilly, Christiane (2008): *Borderline: das Selbsthilfebuch*. Bonn: Balance buch + medien verlag.
- Nixon, Mary K.; Cloutier, Paula F.; Aggarwal, Sanjay (2002): Affect regulation and addictive aspects of repetitive self-injury in hospitalized adolescents. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry* 41, 11: 1333–1341.
- *Otroci in mladostniki s hudimi motnjami vedenja – analiza stanja*. Pridobljeno 13. 3. 2012 s http://www.mdds.gov.si/fileadmin/mdds.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/otrocihude_motnje_vedenje-porocilo-20-6-11.pdf.
- *Vzgojni zavod Planina*. Pridobljeno 24. 3. 2012 s <http://www.vz-planina.si/index.php>.
- Žorž, Bogdan (2002): *Razvajenost, rak sodobne vzgoje*. Celje: Mohorjeva družba.

Spoštovanje je edina prava pot

■ **Rihard Režek**, mag. ekonomskih in poslovnih ved, ima naziv svetovalca, zaposlen je na srednji šoli kot profesor strokovnih predmetov in predavatelj odraslim. Ima 15 let pedagoških izkušenj, večino časa je tudi razrednik. Delal je tudi z mladimi v prevzgojnem zavodu. V prostem času je z velikim veseljem sogovornik mladostnic in mladostnikov ter njihovih staršev na poti odrasčanja.

Opozoriti želim na pomen spoštovanja v vzgojno-izobraževalnem procesu; vprašajmo se, koliko spoštujemo sebe, svoje kolege, učence in njihove starše ter druge, ki jih srečujemo.

V prejšnji številki revije *Vzgoja* sem pisal o Martinu, ki sem ga pred časom srečal v svoji pedagoški praksi, in o Martinih, ki jih dnevno srečujem pri svojem delu. Skušal sem opozoriti na to, da je v učilnicah in na hodnikih, na ulicah, v trgovskih centrih, na vrtnih veselicah, ali kjer koli že srečujemo svoje dijakinje in dijake, učenke in učence, veliko takih, ki hodijo po svetu z bolečino in notranje prazni. To kažejo na različne načine. Skušal sem opozoriti, da pri mladostniku vse prevečkrat prezremo te znake, ker nas je strah in se ne želimo vpletati, ker mislimo, da ne zmoremo in ne znamo, ker se je najlažje obrniti stran in ne videti problemov, misleč, da to ni učiteljeva stvar. Ob

Martinovi zgodbi sem skušal povedati, da si najprej kot ljudje, nato pa kot učitelji tega ne bi smeli dovoliti, saj so Martin in njemu podobni mladostniki del naše družbe in čakajo, da jim nekdo ponudi roko v oporo na poti v samostojnost. Ko razmišljam dalje, se mi misli začnejo poigravati s spoštovanjem. Kar usujejo se mi vprašanja na individualni ravni in na ravni celotnega izobraževalnega sistema, celo na ravni družbe. Skupni imenovalec vseh vprašanj pa je jasen: Kako je s spoštovanjem med deležniki v izobraževalnem procesu?

V času študija sem veliko razmišljal o pedagoškem trikotniku – na vsakem oglišču je en deležnik: učenec, starši in učitelj. Pred-

stavljeno nam je bilo, da ima vsak enakovreden delež v izobraževalnem procesu, vsak mora odigrati svojo vlogo, da pridemo skupaj do cilja. S sošolci smo razpravljali, češ da nam trikotnik pravzaprav predstavlja neko varnost. Razmišljali smo celo v smeri, da bomo veliko lažje zvozili poklicno pot, ker se od nas pričakuje le tretjina vložka v pedagoški proces. A teorija je eno, praksa pa nekaj čisto drugega. V praksi se namreč vse prevečkrat izkaže, da eden izmed deležnikov ne zmore, ne zna sodelovati, včasih tudi noče ali ga preprosto ni. V takih situacijah je poleg izkušenj, strokovnega znanja in empatije potrebna zelo velika mera spoštovanja do v tistem trenutku šibkejšega de-

Kar usujejo se mi vprašanja na individualni ravni in na ravni celotnega izobraževalnega sistema, celo na ravni družbe. Skupni imenovalec vseh vprašanj pa je jasen: Kako je s spoštovanjem med deležniki v izobraževalnem procesu?

ležnika. To ni lahko. To je zelo težko. Kot učitelju se mi začnejo zastavljati nova vprašanja, ki pa so do neke mere povsem enaka kot pri prezrtem Martinu: Ali nas dijakinje in dijaki spoštujejo? Ali nas starši spoštujejo? Ali spoštujemo sami sebe in svoje delo? Ali nas vodstvo šole pri garanju za vzpostavitev spoštovanja v odnosih podpira ali ne? Če da, zakaj? In če ne, zakaj ne?

Pred časom mi je znanec pripovedoval zgodbo iz njihove zbornice. Njegovo pozornost je pritegnila sodelavka, ki dijakinji in dijakov ni nikoli pohvalila, še več, ničkoli-kokrat jih je primerjala z živalskim svetom in iskala povezave z njihovimi starši, ki jih je poznala. Neverjetno. Neka znanka mi je orisala obisk govorilnih ur za svojo hčer. Ker je imela deklica težave z enim predmetom, jo je razredničarka napotila h kolegu. Mati je želela poiskati učitelja, vendar se ni znašla pri iskanju kabineta, zato je prosila za pomoč v zbornici. V njej je sedelo osem učiteljev in niti eden se ni potrudil, da bi ji pokazal učilnico kolega, čeprav v tistem trenutku ni izgledalo, da bi bili pretirano zaposleni. Čast njihove šole je takrat rešila starejša učiteljica, ki je ravno nekaj kopirala za starša, ki jo je čakal pred zbornico. Tudi ka-

Moja naloga je delovati tako, da bo teh spodrseljavev čim manj, če pa se že pripetijo, je moja primarna naloga iskreno, srčno opravičilo prizadetemu, ne glede na starost in status, ter podaja vesla, s katerim bomo skupaj pluli v isto smer.

sneje se je ta gospa izkazala za izredno človeško in strokovno učiteljico. Znan mi je še en primer iz glasbene šole. Učiteljica nekega inštrumenta je bila v kraju znana kot nad vse nemotivacijska, velikokrat tudi žaljiva, nespoštljiva. Ko je ugotovila, da otroci niso

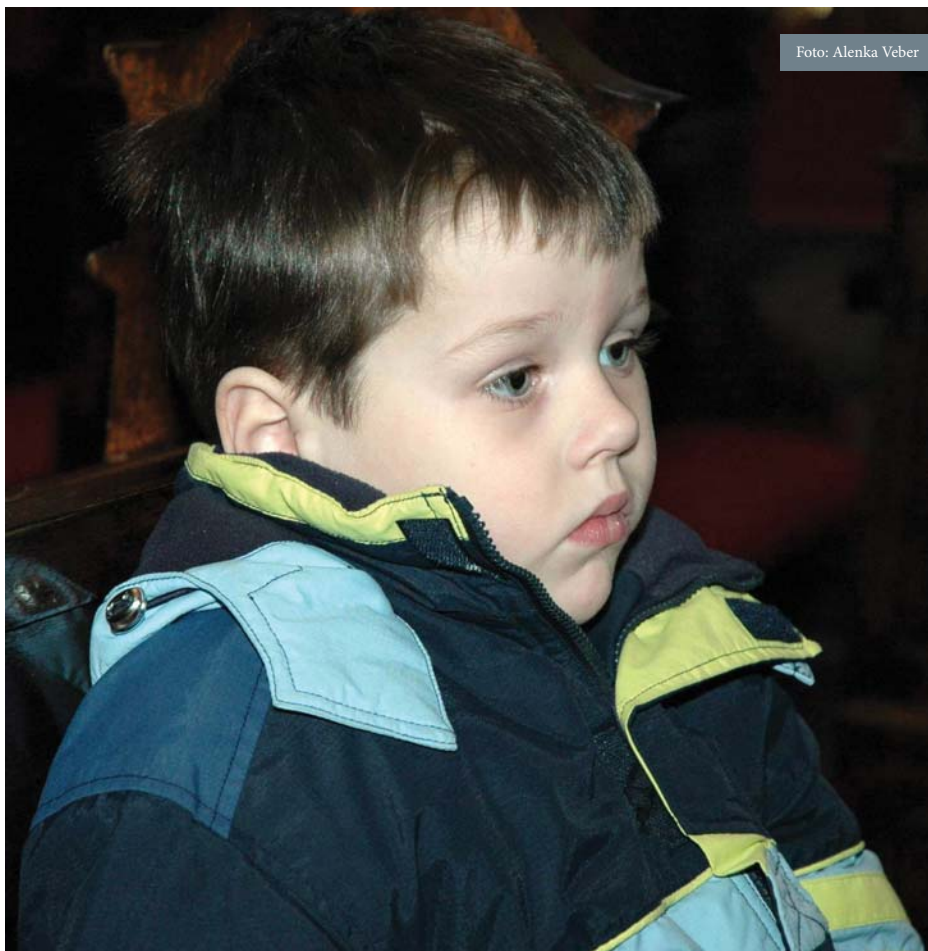

Foto: Alenka Veber

dovolj vadili oz. da niso vadili po njenih pričakovanjih, jih je ne glede na vremenske razmere pošiljala na tek okrog šole, jim zbijala samopodobo in grozila s takšnimi in drugačnimi ukrepi. Vidnejših rezultatov v primerjavi s svojimi kolegi v zadnjih letih ni dosegala. Mislim, da komentar, kaj je skupno vsem tem strokovnim delavcem, ni potreben. Pa vendar, kronično jim primanjkuje spoštovanja do njim zaupanih otrok, mladostnikov in spoštovanja do njih samih. Ob teh zgodbah se mi zastavljajo še dodatna vprašanja iz življenja starša in učitelja: Kje je spoštovanje do učenk in učencev, dijakinji in dijakov, če z njimi usvajamo neko učno snov, preverjamo znanje, jim ves čas izobraževalnega procesa dajemo občutek, da zelo dobro znajo, nato pa tako ocenjujemo, da je v razredu samo ena odlična ocena? Kje je spoštovanje do otrok s posebnimi potrebami? Predvsem do tistih, ki ne zmorejo rednega izobraževalnega programa, pa so zaradi ambicij staršev potisnjeni vanj. In kje je spoštovanje do otrok, ki si delijo šolske klopi z njimi in nimajo na razpolago

učitelja, zato ker se ta ukvarja z drugačnimi otroki, čeprav je tam tudi zaradi njih? Zavedam se, kaj sem napisal – predvsem zaradi spoštovanja do otrok, katerih posebne potrebe so zares prepoznane. Vprašam se tudi, kje je spoštovanje, ko učitelj ne odzdravi. Kje je spoštovanje, ko učitelj v določenih situacijah, ko je otroku neprijetno, prvi ne pozdravi? Kje je spoštovanje, ko si v razred prinesemo kavo, otroku pa med urami ne dovolimo spiti požirka vode? Kje je spoštovanje, ko se ne zavedamo, da smo najprej vzgojna (predvsem s svojim vzgledom!), šele nato izobraževalna ustanova?

V svoji učiteljski praksi sem tudi sam naredil (in gotovo še bom) kakšno napako. Vendar zase vem, da bom vzgojno-izobraževalno delo opravljal zgolj toliko časa, dokler se bom trudil za svojo osebnostno in strokovno rast. Moja naloga je delovati tako, da bo teh spodrseljavev čim manj, če pa se že pripetijo, je moja primarna naloga iskreno, srčno opravičilo prizadetemu, ne glede na starost in status, ter podaja vesla, s katerim bomo skupaj pluli v isto smer. ◀

Otrok po spolni zlorabi ni več enak

■ **Neža Miklič**, univ. dipl. soc. del., univ. dipl. sociologinja; dolgoletna kriminalistka, ki se je aktivno ukvarjala s preiskovanjem najrazličnejših oblik zlorab in nasilja v družini. Je avtorica preventivnega projekta *Policist Beno, kaj pa zdaj?*. Sedaj je predavateljica kriminalistike na *Višji policijski šoli na Policijski akademiji*.

V prejšnji številki revije Vzgoja smo pisali o tem, kakšne priložnosti izkoriščajo storilci spolnih zlorab preko spleta, da privabijo otroke. Pisali smo tudi o mladih storilcih takih kaznivih dejanj. Tokrat se posvečamo dejstvu, da je otrok pri spolnih zlorabah razumljen le kot sredstvo za doseg (največkrat) materialnih ciljev.

Zloraba nima meja

Tuje okolje je soočeno še z drugimi tipi storilcev, ki jih do sedaj nismo omenjali. Za trenutek se dotaknimo sadističnega storilca. Do otroka bo grob, tako psihično, fizično kot spolno. Otrok je za storilca zgolj sredstvo. Ne predstavlja človeškega bitja, zanj je otrok stvar, ki se je je treba kasneje čim prej znebiti. Ugrabitev in zloraba sta običajna v nizu dogodkov, ki se največkrat končajo s smrtjo otroka. Otroka, ki je odvržen kot navadna smet. Otrok je bil pred smrtjo mučen, storilcu pa bo okolje omogočilo, da čim prej 'ponikne'. To je okolje revščine in socialnega dna, okolje brez evidenc in slabe institucionalne obravnave. Institucionalna obravnava je namreč tista, ki evidentira rojstvo otroka, zdravstvena služba, ki bo želela otroka videti in ga spremljati med odraščanjem, šolsko okolje, ki zakonsko zavezuje obvezno brezplačno šolanje, ter socialna služba in končno okolica, državljanji, ki se odzovejo.

Otrok nikoli ni več tak kot prej

To je hkrati lahko tudi okolje, v katerem kot sosterilci sodelujejo celo starši ali skrbniki otrok, ki otroka 'žrtvujejo'. Razlogi so najrazličnejši, največkrat pa gre za razloge materialne narave. Pogosto gre za zelo revno okolje, kjer starši nimajo osnovnih sredstev za preživetje. Dodatno se zadolžujejo, ko se jim 'ponudijo' možnosti drugačne oblike odpisa dolga. Gre torej že za obliko t. i. organizirane kriminalitete. V lokalnem okolju poiščejo 'primerno družino in otroka', saj 'naročnika' že imajo. Tako nekajkrat na leto k njim iz tuje in 'bogate' dežele pride človek, ki je naj-

večkrat precej starejši. Z njim mora otrok preživeti nekaj dni, lahko tudi tednov. Starši pripovedujejo, da otrok nikoli več ni takšen, kot je bil pred tem. O tistih dnevih ali tednih ne govori, saj družina sedaj bolje živi, imajo nov televizor ali hladilnik, kar se zdi dovolj – do naslednjic, ko pride človek ponovno ali ko si ta isti človek zaželi drugega otroka iz te družine. Prvi je morda zanj že 'prestar' in 'uporabljen'. Storilci iz 'bogatega dela sveta' se zdijo povsem običajni ljudje; doma, v svoji okolici ne izstopajo. Zavedajo se, kaj počno, zelo dobro vedo, da bi bili v svoji državi strogo kaznovani in do konca življenja ožigosani. Ironično se zdi, da ožigosani postane-

Foto: Peter Prebil

Storilci se vse bolj poslužujejo spleta kot pripomočka za zlorabo otroka na daljavo. Za primerno denarno vsoto se storilec dogovori, da mu na drugi strani sveta priskrbijo 'otroka pravih mer in po njegovem okusu'.

nejo otroci – žrtve. Vaščani namreč vedo, drugi otroci vedo, vsi govorijo za njihovim hrbtom, a se z njimi ne družijo, od takšne družine se v nadaljevanju vsi distancirajo. Zlorabam otroka tako ni konca in kraja. Na drugi strani storilec občuti zadovoljstvo. Z minimalnimi finančnimi vložki in brez kazni že fantazira o naslednjem dopustu.

Tehnologija omogoča več

Sodobni trendi tehnologije omogočajo še več. Tak storilec ni nujno neaktiven do prihodnjega dopusta. Splet mu omogoča, da je ves čas v stiku z družino, z otrokom. Človeška domišljija nima meja, zaradi česar (če le hoče, saj sredstva ima) si lahko 'zaželi nekaj novega'. Storilci se vse bolj poslužujejo spleta kot pripomočka za zlorabo otroka na daljavo. Za primerno denarno vsoto se storilec dogovori, da mu na drugi strani sveta priskrbijo 'otroka pravih mer in po njegovem okusu'. Potem sledi neposredna komunikacija v živo. Storilec ni več sam, na drugi strani Zemlje z njim sodeluje še en storilec. Ta po njegovih navodilih neposredno, 'v živo' zlorablja otroka, ki si ga je storilec izbral. »Naredi to,« mu govori, »naj otrok naredi sedaj to, zdaj pa to ...« Zloraba otroka je mednarodni posel. Organizirani kriminalni

Foto: Matej Hozjan

zgolj trgovina z orožjem, drogo, prostitucijo odraslih, je tudi zlorabljanje otrok. Zlorabljanje otrok kriminalnim združbam prinaša izjemno visoka finančna sredstva.

Otrok kot sredstvo zaslužka

Zdi se šokantno, a zloraba otroka lahko prinaša finančna sredstva tudi staršem ali njihovim skrbnikom, ne nujno revnim, takšnim, ki so se znašli v stiki in brezupno iščejo izhod. Znani so primeri staršev iz tujine, ki so zelo zavestno, naklepno in načrtno zlorabljali svoje otroke, da bi pridobili finančna sredstva. Osnovni namen torej ni bila seksualna zadovoljitev, osnovni namen je bil tržni: kako čim prej in kar najhitreje do stalnih in visokih finančnih prilivov – tu, doma, za 'varnimi zidovi', kjer imamo otroka. Otrok je za njih zgolj tržno blago. Sredstvo pridobitve. So grabežljivi in pohlepni. Po mojem mnenju so ena izmed najhujših vrst storilcev spolnih zlorab otrok. Popolnoma brez empatije povzročajo grozote, ki so preprosto nedoumljive.

Se vam zdi, da splet obvladujete, da ga poznate? Splet, ki ga poznamo, je tisti del ledene gore, ki štrli iz morja. Storilci splet vse bolj uporabljajo za medsebojno komunikacijo. Uporabljajo t. i. *dark net*. Tisti del spleta, ki se skriva pod morsko gladino ledene gore. Tisti, ki je običajnim uporabnikom skrit in nedostopen. Splet, kjer veljajo posebna pravila, vstopne kode z namenom dodatne zaščite. Splet, kjer med seboj komunicirajo storilci zlorab otrok. V tem okolju se dobro počutijo. So med sebi enakimi in zloraba zanje ni več nekaj spornega, groznega, problematičnega, nasprotno – to je nekaj, kar počno oni, 'izbranci, ki si upajo', vsi, ki so v posebnih krogih. Previdni so, ne razkrijejo se kar tako, saj nikoli ne vedo. Zaščitijo

se še dodatno in v svoj krog previdno sprejemajo novince. Tisti z že 'preverjenim članstvom' med seboj trgujejo. S čim le? S posnetki zlorab otrok. Sporoči, kaj imaš, sporočim, kaj imam jaz. Ti meni, jaz tebi. Posnetek, ki ga še nihče nima. Posnetek, ki je povsem nov. Posnetki zlorab otrok so v njihovem svetu trofeje.

Tudi v Sloveniji

V slovenskem zaporu svojo kazen služita storilca, ki sta v posnetkih zlorab otrok videla tržno nišo. Sprva sta se ukvarjala s prodajo pornografskih DVD-jev. Ugotovila sta namreč, da so določeni predeli Slovenije slabše pokriti z internetno povezavo. Z osebnim avtomobilom sta se premikala po različnih delih brezplačnega dostopa do interneta in s spleta kopirala pornografske posnetke. DVD-je sta nato pošiljala končnim naslovnikom. Posel sta dobro vpeljala. Ko so se pojavile stranke, ki so na posnetkih želele otroke, sta jim tovrstne posnetke tudi priskrbela. Posel je tekkel, in ko so preiskovalci vstopili v njuno najemniško stanovanje, so vedeli, da sta 'prava'. Prostori so bili prepolti tehnične opreme. Popis in zaseg materiala je trajal cel dan. Po seznamih naslovnikov so preiskovalci hitro vedeli, kje so DVD-ji, ki jih iščejo. Če so imeli 'običajni' ceno 5 evrov, so imeli tisti, na katerih so bili zlorabljeni otroci, ceno 25 evrov.

Po policijskem pridržanju sta bila storilca privedena pred sodnika. Ta ju je izpustil na prostost, saj je menil, da dejanja ne bosta ponovila in zatorej družbi ne bosta nevarna. Redno sta hodila na sodišče in se branila 's prostosti', preiskovalci pa so čez čas ponovno potrkali na vrata njenega stanovanja. Stanovanje je bilo polno opreme. S poslom sta seveda nadaljevala. Drugič ju sodišče ni

več izpustilo na prostost. Kaznovana sta bila z zaporno kaznijo. Nista bila tipična storilca. Nobenega od otrok nista sama fizično spolno zlorabila. Tržno nišo pravih storilcev sta prepoznala in jo izkoristila. Sicer trajno brezposelna in prejemnika socialne pomoči sta v nekaj mesecih 'zaslužila' 90.000 evrov. Če nista neposredno fizično zlorabila otrok, sta jih 'zlorabila' s tem, da sta posnetek njihove zlorabe ponudila kupcu. Vedno znova, saj kupcev ni manjkalo.

Storilci: moški in ženske

Poglobimo se v spol teh storilcev. Sta zakonca, brez otrok. Sostorilka je bila ženska. S tem podatkom razbijamo stereotip, vezan na spol storilcev. Storilci niso zgolj moški, storilke so tudi ženske. Le nekaj vrstic nazaj smo opisovali primer staršev, ki so zlorabljali svoje otroke in posnetke nato preprodajali. V vlogi storilcev sta nastopala oče in mati otrok. Oče je otroke fizično spolno zlorabljal, mama je bila 'organizator'. Mama je skrbela za to, da so bile finance 'transparentne'.

V tujem okolju je znanih že več primerov žensk, storilk spolne zlorabe otroka. Največkrat gre za mame otrok. Poznamo primer ženske, ki je imela več sinov. Vse je spolno zlorabila. Enega za drugim. Hčerk ni imela.

Lahko prepoznamo in preprečimo

December je čas za pogled nazaj v leto in vpogled vase. V letu 2017 smo odprli zahtevno temo, ki jo bomo nadaljevali v letu 2018. Čeprav mi je težko pisati in vam verjetno še težje brati, so napisane vrstice naša realnost. Pišem jih zato, da bi kakšno zlorabo prepoznali in kakšno preprečili. V letu 2018 bomo nadaljevali tudi zato, ker je vredno in pomembno. Šteje otrok in mi odrasli, ki se svoje odraslosti zavedamo.

Preiskovalci se s tovrstnimi primeri težko soočamo/soočajo. In vendar, tudi zaradi vse grozote, ki jo dnevno srečujemo, toliko bolj cenimo malenkosti, ki delajo svet lep. Sama sem neizmerno hvaležna, da sem blagoslovljena s tem, da sem mama. Pri svojem delu sem spoznala še nekaj – da so lahko moji otroci hvaležni tudi zame, saj sem za njih vedno le mama, ki se po svojih najboljših močeh trudi za njihovo zaščito (in zaščito drugih).

Srečno in pogumno v leto 2018! ◀

Uničujoči vplivi elektronskih naprav II

■ **Nastja Praprotnik**, prof. nemškega jezika in književnosti, prof. zgodovine, mag. inkluzije v vzgoji in izobraževanju, je vzgojiteljica v *Mladinskem domu Maribor*. V preteklih šestindvajsetih letih je poučevala v različnih vzgojno-varstvenih ustanovah, in sicer tako otroke kot odrasle.

Zaradi odsotnosti medsebojnih pristnih človeških odnosov otroci in mladostniki dandanes sploh niso navajeni, ne znajo več preživljati prostega časa skupaj, s sorojenci, starši, prijatelji. Sploh nimajo več pristne izkušnje človeške topline, navezanosti, zaupnosti na štiri oči. Ne občutijo niti potrebe po pristni bližini, saj večina tega sploh ni imela priložnosti okusiti.

Družbena omrežja in njihov vpliv na duševno zdravje

Na vsakem koraku lahko opazujemo otroke, mlade in odrasle, zatopljene v njihove digitalne naprave. Osnovnošolci sedijo na klopci pred šolo in vsak brska po svojem mobilniku. Mladi sedijo v lokalih, zdi se jim, da se družijo. A v resnici le sedijo skupaj in se družijo s svojimi spletnimi prijatelji. V priznani restavraciji mlada družina sedi pri večerji, punčka, še ne stara dve leti, se igra z maminim telefonom, da se starša lahko posvetita drug drugemu. A takšno vedenje nas poneumlja, siromaši naše medčloveške odnose.

V septembrski številki revije Vzgoja smo pisali o negativnih psiholoških spremembah in zdravstvenih posledicah prekomerne uporabe elektronskih naprav.

Digitalni mediji onemogočajo razvijanje socialnih in komunikacijskih spretnosti. Ta pojav je Schmidt (2017: 186) poimenoval kar »digitalni avtizem«. Priljubljena družbena omrežja, kot so Facebook, Twitter in podobna, spodkopavajo socialne veščine in sposobnost prepoznavanja telesne govorice ter obrazne mimike, saj vsa zaslonska tehnologija ne omogoča fizičnega stika. A prav pozitiven fizični stik lahko pri ljudeh vzbudi dobro počutje; in kadar je fizični odnos pristen, takrat se izboljša delovanje izvršilnih funkcij. Kakovost življenja in počutja je boljša, kadar

se ljudje med seboj srečujejo v živo in si med seboj zaupajo. Interakcija prek družbenih omrežij pa vzbuja manjše zaupanje in neloagodno počutje. Na družbenih omrežjih drugim ljudem ni treba pogledati v oči, ni treba biti prijazen in strpen, lahko govoriš, pišeš, objavljaš, kar se ti zahoče. Zato sta na družbenih omrežjih sovražni govor in agresija prisotna pogosteje kot v resničnem življenju. Uporaba Facebooka negativno vpliva na razpoloženje uporabnikov, saj pri njih vzbuja splošno nezadovoljstvo. Pediatri opisujejo t. i. »Facebook depresijo«, ki naj bi jo sprožala intenzivnost uporabe tega družbenega omrežja. Prijateljstva na Facebooku se ne sklepajo in ne vzdržujejo na osebnih ravni, ampak na neosebni spletnih omrežjih. Ljudje se – sploh pa otroci in mladostniki kot najranljivejši uporabniki – premalo zavedajo, da se na družbenih omrežjih objavlja ogromno informacij, ki niso zanesljive in resnične. Bolj kot mladi občudujejo vrstnike, tem drznejša so njihova dejanja, objavljena na družbenih omrežjih. Mladi, ki vidijo fotografije svojih prijateljev, kako se zabavajo ob pitju alkohola, kajenju in morebiti ob uživanju drog, bodo bolj verjetno tudi sami posnemali takšno vedenje. Raziskave kažejo, da Facebook lahko kratkoročno izboljša samopodobo uporabnikov, dolgoročno pa prinaša hude negativne posledice: povzroča stres, slabo počutje, tesnobo, depresijo, nezadovoljstvo z lastnim življenjem. Pozitivni učinki se pri uporabniku ustvarjajo ob občudovanju lastnih fotografij in ob spremljanju odzivov prijateljev na objave. Po drugi strani pa ima Facebook veliko

več negativnih posledic. Na Facebooku vsak sebe in svoje življenje predstavi v najboljši luči, tako da bi ga drugi videli in občudovali. Zato se pri posamezniku ob gledanju tujih srečnih profilov povečuje občutek lastne ne vrednosti, tesnobe, pobitosti, pa tudi sovražstva, zavisti, ljubosumnosti ter drugih negativnih čustev in občutij. Ljudje se največ zadržujejo na Facebooku, ko se počutijo osamljene, ne pa, ko so sami.

S povečevanjem naše virtualne socialne mreže se krog naših resničnih prijateljev krči. Bolj ko se nam zdi, da smo socialno povezani, bolj smo osamljeni. Ko se na družbenih omrežjih povezujemo z geografsko zelo oddaljenimi ljudmi, ki jih sploh ne poznamo, se manj povezujemo in družimo z ljudmi iz realnega življenja, ki so nam resnično blizu. Temu pojavu sociologi pravijo »internetni paradoks«. Med nami je vse manj čustvenih vezi, te so šibkejšje in zveze so kratkotrajnejše. Vse manj se pogovarjamo v živo, manj si zaupamo, in ko se najdemo v stiski, raje poiščemo pomoč pri psihiatru kot pa v iskrenem pogovoru s prijateljem. Počutimo se osamljene, brezvoljne, manj se smejimo, prej zapademo v depresijo, ponoči slabo spimo, kognitivno propadamo ...

Pasti svetovnega spleta

Uporaba spleta nam je v zadnjih desetletjih zares olajšala komunikacijo. Prav gotovo se otrok ob ustrezni uporabi informacij s spleta lahko uči, postane bolj radoveden, tudi ustvarjalen in razmišljujoč. A da bi dosegli tak odnos do uporabe spleta, moramo otroka

Foto: Peter Prebil

poučiti o številnih pasteh uporabe interneta. Učitelji od učencev pričakujejo, da za domačo nalogo poiščejo podatke na spletu ali naredijo domačo nalogo v spletni učilnici. Res je, da se tako otroci učijo dela z računalnikom, ampak po drugi strani mislijo, da je s pomočjo informacij na spletu mogoče napisati čisto vsako domačo nalogo in branje domačega čtiva nadomestiti s kratko obnovo z interneta. Otroci se ne potrudijo več, da bi nalogo napisali samostojno, z lastnim vložkom časa, truda in razmišljanja. Zato niso več ne ustvarjalni, ne radovedni, ne razmišljajo s svojo glavo, ne raziskujejo in tudi nočejo in ne znajo več kje druge iskati informacij, na primer v knjigah, revijah, časopisih, pri starših ali starih starših, sorodnikih, prijateljih ... Otroci se ne trudijo več, da bi zahtevane informacije prebrali iz učbenika, podčrtali ključne izraze, si izpisali pomembne podatke.

Pri otrocih in mladostnikih se je pokazala velika sprememba v načinu mišljenja in pomnjenja. Pri iskanju informacij v brskalniku sploh ni več nujno, da iskano besedo ali geslo odtipkaš popolnoma pravilno. Lahko napišeš samo pol gesla, pa se ti že izpišejo vse mogoče variante iskanih in neiskanih gesel. Tako so se otroci naučili, da jim ni treba pravilno črkovati besed, lahko si zapomnijo samo en del te besede ali gesla; splet jim bo kljub pomanjkljivemu znanju poma-

gal do želene informacije.

Otroke je treba nenehno opozarjati na to, da niso vse informacije na spletu resnične in verodostojne; da jih morajo jemati z veliko mero previdnosti in ob uporabi le-teh razmišljati z zdravo pametjo ali pa za mnenje vprašati odrasle.

Posameznik je zasvojen, ko vsak dan brezciljno brska po spletu, nenehno pregleduje elektronsko pošto in preverja sporočila ter statuse na svojih priljubljenih družbenih omrežjih, bere in piše na raznih forumih ... in pri tem ne zna in ne more pojasniti koristnosti svoje aktivnosti.

Ko vzgajamo, postavljamo meje in pravila. Mediji pa delujejo ravno nasprotno; od otroka ne zahtevajo ničesar, česar sam ne bi hotel. Med deskanjem po spletu je svoboden, dela, govori in piše, kar hoče. Sam odloča, kaj bo posnel, fotografiral, kje in kako bo kaj objavil, s kom se bo družil, koga bo sprejel kot prijatelja, na koga se bo spravil kot na sovražnika ... Facebook, Twitter ali Instagram mu ne gledajo pod prste, nihče ga ne preverja, mu ne 'teži', ne postavlja mej in ne zahteva od njega neprijetnih stvari,

kot to npr. zahtevajo starši ali učitelji.

Zasvojenost z uporabo zaslonske tehnologije

Od težave do motnje

Zasvojenost z uporabo zaslonske tehnologije in vsebinami na spletu postaja vse večji javnozdravstveni problem tudi v Sloveniji. Zasvojeni so tako otroci kot odrasli. Posameznik je zasvojen, ko vsak dan brezciljno brska po spletu, nenehno pregleduje elektronsko pošto in preverja sporočila ter statuse na svojih priljubljenih družbenih omrežjih, bere in piše na raznih forumih ... in pri tem ne zna in ne more pojasniti koristnosti svoje aktivnosti. A kriterij za potrditev stanja zasvojenosti ni

čas, ki ga posameznik preživi pred zasloni, temveč posledice pri posamezniku v socialnem, vedenjskem in čustvenem smislu na vseh področjih življenja, to je v odnosih v družini, s prijatelji, na delu, v obiskovanju priložnostnih dejavnosti ...

Kdaj težave prerastejo v motnjo?

Uporaba računalnika in spleta se iz koristne ali nujne aktivnosti lahko sprevrže tudi v zasvojenost. Največkrat se uporabnik tega sploh ne zaveda; če pa se, svojo obsedenost poskusi prikrivati, kot se to dogaja pri drugih oblikah zasvojenosti. Zasvojenost kot motnjo prepoznamo, ko uporabnik meni, da se zaslonkim medijem ne more več odpovedati, pa čeprav se zaveda, da zaradi tega ne bo imel časa opraviti nujnih obveznosti, in jih začne zanemarjati. Drugi opozorilni znak je, da kljub temu, da uporabnik trdno sklene, da bo omejil svoj čas ob digitalnih napravah, te obljube ne more držati, in vsak trenutek izkoristi za 'pobeg' na splet. Obsedenost s spletom in digitalnimi aparati mu začne zapletati življenje in s tem zmanjševati delovno učinkovitost v šoli ali službi. Medsebojni odnosi v družini in s prijatelji se skrhalo. Uporabnik posledično dobi občutek, da sta računalnik ali telefon njegovo edino pribežališče v stanju krize, žalosti ali osamljenosti.

Starši smo prvi zgled svojim otrokom in

otroci se od nas učijo. Ker pa večina sodobnih staršev tudi po prihodu iz službe porablja čas, ki bi ga sicer lahko namenili zdravemu druženju z otroki, za preverjanje sporočil, statusa, novic, pisanje blogov na družbenih omrežjih in nesmiselno tavanje po spletu, tudi njihovi otroci vse bolj uporabljajo svoje digitalne naprave in nezavedno postajajo odvisni od njih.

Znaki, ki nas kot starše, vzgojitelje in učitelje opozarjajo, da gre pri otroku ali mladostniku za težave ali celo motnje zaradi pretirane rabe zaslonske tehnologije, so socialna izoliranost, osamljenost, umikanje v navidezno življenje, zanemarjanje šolskih obveznosti, čustvena otopelost, zaspanost ali spremenjen spalni ritem, apatičnost, zavračanje prostočasnih dejavnosti, pomanjkanje ustvarjalnosti, dolgočasenje, izguba občutka za čas, nihanje razpoloženja, prehranjevanje pred računalnikom, neupoštevanje dogovorov, razdražljivost, nenadzorovani izpadi jeze, agresivnost, panični napadi, tesnoba, depresija ... Vse to lahko vodi v razvoj psihotičnih potez osebnosti, pri čemer posameznik izgubi stik z realnostjo.

Kaj lahko storimo? Odgovor je: osveščanje in digitalno razstrupljanje

Sigman (2010) se v Evropskem parlamentu v svoji predstavitvi vplivov zaslonske tehnologije na otroke javno sprašuje, zakaj alarmantni rezultati in ugotovitve številnih študij in raziskav raznih strokovnjakov o škodljivem vplivu in potencialni škodi ne dosežejo tistih, ki odločajo. Meni, da manjka politične volje, da bi se vladajoči vplivneži uprli ogromni in vplivni industriji medijske tehnologije. Zato apelira na starše z nekaj preprostimi nasveti:

- Starši naj otrokom do tretjega leta starosti odložijo ali pa skrajno zmanjšajo gledanje vsebin na napravah z zasloni.
- Starši ne smejo dovoliti otrokom, da imajo v svojih sobah naprave z zaslonsko tehnologijo.
- Starši naj nadzorujejo, koliko časa njihovi otroci preživijo v družbi zaslonov. Predlaga časovne omejitve: 3–7 let starosti: največ 0,5–1 ura na dan; 7–12 let starosti: 1 ura na dan; 12–15 let starosti:

1,5 ure na dan; nad 16 let starosti: največ 2 uri na dan. Če otrok dela domačo nalogo s pomočjo računalnika, naj količina časa prilagodijo temu primerno.

- Starši morajo biti seznanjeni s potencialnimi vplivi zaslonske tehnologije.
- Že ob rojstvu otroka bi morali matere poučiti o gledanju zaslonske tehnologije.
- Patronažne sestre, ki obiskujejo mlade mamice na domu, bi morale govoriti tudi o tem problemu.
- V vrtcih in šolah bi morali starše o tej temi ozaveščati in jim svetovati, če že imajo težave z zasvojenostjo.

Ker smo večinoma že prav vsi prekomerno obremenjeni z uporabo elektronskih naprav, si moramo vsake toliko časa privoščiti 'odklop', pa čeprav se nam sprva to zdi nemogoča ideja. Takoj najdemo tisoč in en izgovor, zakaj ne smemo izklopiti mobitela, zakaj moramo biti vedno vsem na razpolago in zakaj moramo biti vsak trenutek prisotni na vsaj enem družbenem omrežju. Ampak psihologi kljub temu priporočajo digitalno detoksikacijo, dobesedno razstrupitev od zaslonov vseh vrst. Če se zdi, da je to med tednom nemogoče, to storimo ob koncu tedna ali med počitnicami. S tem preizkusom lahko ugotovimo, ali smo že digitalno zasvojeni ali ne. To bomo lahko potrdili, če bomo občutili nelagodno občutek odtegnitve, a ob koncu razstrupljanja bomo nedvomno občutili olajšanje – kot občutek miru in sproščenosti. A da naš pristanek v realnost ne bi bil pretrd, razmislimo o prioritetah, preden se priključimo nazaj na splet. Odločimo se, na katera od tisoč najnujnejših sporočil bomo najprej odgovorili in kateri prijatelji si zaslužijo našo pozornost – spletni ali tisti pravi.

Literatura

- Schmidt, Ignac (2017): *Drama je biti starš vesolja: drugačnost ni dolgočasna, je univerzalna*. Maribor: Pivec.
- Sigman, Aric (2010): *Vpliv zaslonske tehnologije na otroke*. Pridobljeno 17. 3. 2017 s <http://www.svitanje.si/2013/01/vpliv-zaslonske-tehnologije-na-otroke>.

Foto: Peter Prebil

Upajoča svetloba v temini življenja

France Slana: Deček, 1980

■ **Milček Komelj**, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve leta 2011 predaval na Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov. Je redni član *Slovenske akademije znanosti in umetnosti*, redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* v Salzburgu, predsednik *Slovenske matice* in častni občan Novega mesta.

Slanova slika samotnega dečka ob oknu je podoba otrokovega psihičnega stanja, saj nas samotni deček na njej spodbuja predvsem k spraševanju, kaj se dogaja v njegovi notranjosti, ko strmi izpred temačnega ozadja predse, v nenastikani svet pred sabo.

Fantek je ugledan kot pred zaslonom neka-kšnega odra za ročne lutke, tik za ravno okensko polico, ki jo ob straneh obdajata pokončna robova beline. Levi je videti kot nabran zastor, enako izoblikovan desni pa je zgoraj perspektivno upognjen, kot bi nakazoval plitko prostornino vertikalno razdeljene zapore v ozadju, pa naj gre za dvodelna vrata ali morda za omaro, če ne celo za aluzijo na temno odprto knjigo. A vsako tako motivno razbiranje je v resnici docela nesmiselno, saj upodobitev ni zamišljena realistično in je temno in svetleje rjava geometrijsko razčlenjena ploskev za dečkom v bistvu le v sliko vključen derivat geometrijskega abstraktnega slikarstva; tudi ta ploskovna zamejitev pa je, ker ne sega povsem do vrha slike, videti postavljena pred še eno prav takó rjavo tonirano ploskev.

Iz tega prostorsko neprepustnega plitvega okvira strmi deček v dogajanje pred sabo, ki gledalcu slike ni vidno, kolikor ne postane v očesnem stiku z dečkovim pogledom opazovanec gledalec sam. O pomenu njegove zazrtosti pa se lahko prepričamo le iz dečkovega izraza. Njegov obraz je vključen v kovinsko čvrsto stilizacijo in v svoji shematičnosti ekspresivno usmerjen. V osnovi je tudi sam rjavo teman in le na robovih osvetljen z linijskimi poudarki, ki skušajo njegovo sploščenost kontrastno prevesti v plastično telesnost, enako kot poudarjeni sijaj pričeške, ki je nad temačnim pasom dečkovega namrščenega čela prav iluzionistično 'otipljiva'. Tako zasnovana otrokova podoba je v svoji shematičnosti glede na siceršnjo

otroško ljubkost celo nekoliko groteskno pretirana. Dečkova otroško polna lica so videti v svoji drastični napihnenosti malone starčevsko povešena in se zde ob gubastih zarezah otrokove mimične grimase nepremično otrdela; a vendar je slika prav s tako likovno napetostjo notranje dinamična in prodorno živa.

Otrdelost takega modeliranja, ki prevaja telesno zaobljenost v popolno shematičnost, v načelu kaže celo na izročilo starodavnega bizantinskega slikarstva, ki je nekdanji antični iluzionizem prevedlo v togo odrevenelost, skozi katero izstopa brezčasnostna poudarjenost duha. Še mnogo bolj pa slika izhaja iz prijemov modernega slikarstva, kakršno sega pri nas v petdeseta leta 20. stoletja, ko je ob zgledu ekspresionističnega Rouaulta med prvimi slikal sorodno groteskne stilizirane otroške obraze Marijan Tršar in spet drugače zasnovane samotne otroke Gabriel Stupica; predhodnika pa mu lahko razpoznavamo v ekspresionističnem slikarstvu Vena Piona, ki je naslikal na primer celopostavno temačno ekspresivno Siroto Pavlo in z duhovno ekspresijo prežeh telesno plastičnost njene figure, kar ga je usmerjalo iz ekspresionizma v novo stvarnost. Slanovi ustvarjalni vrstniki so po vojni cenili tudi egiptovske fajumske portrete, ki so s svojimi poudarjeno strmečimi pogledi predhodniki bizantinskih ikon (umetnika so ustvarjalno pritegovali tudi živi pogledi magičnih, največkrat frontalno statičnih in čuječe koncentriranih mačk); pogosto pa so tedanji umetniki, tudi France Slana, človeška hrepenenja projicirali s celotnimi posta-

vami v mestnih okenskih 'izložbah', tako kot na primer magično temačni slikar Izidor Urbančič.

France Slana je pri tako zasnovanem slikanju zajemal iz izročila moderne evropske umetnosti, ki si ga je osebno prilagodil in z njim nadaljeval v skladu z zase in za svoj čas značilno tematiko, pa naj je upodabljal samotne otroke v praznih prostorih ali brezupno osamljene starce, pa tudi mračne, neobljudene ambiente ter zapuščene in propadajoče mline, preperle kozolce ali temačno opustele zimske pokrajine, dokler ni svojih poznejših otroških obličij prepustil tudi nekoliko igrivejšim, a enigmatičnim in še bolj abstrahirano geometriziranim ustvarjalnim prijemom, kot bi se skušal s slikarsko sproščenostjo vrniti v lastno otroštvo in se naseliti med šopke rož, ki jih je nazadnje prepesnil že v prave abstraktne muzikalne harmonije; v starčevskih letih pa je izjavljal, da »bi rad risal in slikal kot otrok«.

Iz takih del je jasno razvidna umetnikova sočutna dojemljivost za človeške stiske in tegobe, ki jih je opažal okrog sebe in jih najbrž tudi sam občutil, saj lahko v dečkovi podobi zaslutimo tudi slikarjeve avtobiografske poteze, kakršne pred tem razberemo že iz Slanovih podob skromne kuhinje s samotnim otrokom pred omaro, ki se je, naslonjen na mizo s karirastim prtom in trebušasto keramično posodo, utrujen potopil v trpek sen z odprtimi očmi, ali iz poznejše slike drobnega otroka, odtujeno izgubljenega ob robu izpraznjenega in prostranega kulisastega prostora. Vsekakor pa je nasli-

kane ljudi pogosto vklepal tudi v poudarjeno utesnjenost, tako kot pričujočega dečka, ki je spričo svoje mladosti v čuječni prebujenosti sicer poln tesnobnega pričakovanja. To je najbolj razvidno iz otrokovega široko strmečega 'ikonskega' pogleda in njegove spominčičaste sinjine, ki je enaka kot v očeh na slikarjevih avtoportretih. Tej sinjini odpeva kompaktnjša ploskev sinje draperije na portretnem 'podstavku' otrokovih zaobljenih ramen. Dečkov pogled, ki je zrcalo otrokove duše, pa presega vso temino rjavega nelagodja in intenzivno, čeravno morda preplašeno, hlepi po svobodnem življenju, ki ga je Slani (ki je otroštvo preživel v Splitu) simboliziralo sinje morje.

Samo ugibamo lahko, ali se naslikani deček želi iz svoje varne osamelosti vključiti med igrive vrstnike ali življenje samo nezaupljivo srepro opazuje, v njegovem pogledu pa zlahka zaslutimo tudi umetnikovo lastno motrenje sveta in morda tudi željo, da bi bil med ljudmi sprejet, kajti ustvarjalec je bil ob vsem sčasoma naraščajočem vitalizmu predvsem poln nostalgije ter hkrati predan željam po življenjskih doživetjih in proslavljanju lepote, ki mu jo je najpogosteje simboliziralo cvetje, tako cvetlični šopki kot nostalgične rožne poslikave s starih okrašenih skrinj. Zato osvetljene obrise dečkovega okroglega obraza oblivajo tudi svetlo rožnati cvetovi v sijoče modelirani, perspektivno razvidni stekleni vazi. Z razčlenjenostjo rožnatih poganjkov ga obdajajo kot rožni prsti naklonjene dlani, kot bi mu hoteli vlivati tolažbo ali bi se zanj odprli v znamenju upanja in lepote; hkrati pa svetle rože v ritmiziranem kontrastu poživljajo osnovno temino slike.

Desno pod rdečkasto rjavim okenskim odrom okroglolično plastičnost dečkovega obraza kot

Samo ugibamo lahko, ali se naslikani deček želi iz svoje varne osamelosti vključiti med igrive vrstnike ali življenje samo nezaupljivo srepro opazuje, v njegovem pogledu pa zlahka zaslutimo tudi umetnikovo lastno motrenje sveta.

umetnikov značilen motivni rekvizit oblikovno povzema in podoba svetlobno uravnoteža bujno trebušasta posoda, njen ročaj pa ritmično odzvanja mehko upognjeni obliki dečkovega poudarjenega prisluskujočega ušesa. S takó izpostavljenim plastično modeliranim kuhinjskim predmetom sega prizor iz ploskovne zasnove v zunanji tridimenzionalni prostor, kar vdihuje njegovi lapi-

darnosti dodatno kontrastno likovno napetost in sugestivnost. Jedro take izraznosti pa je v nemi osredotočenosti, če že ne protislovnosti dečkovega obličja, ki je bolj kot pristrčno ljubko nezaupljivo resnobno, prav s tem pa predvsem močno skrivnostno.

Temačni obraz pred gluhoto brezprostorja, poživiljeno s svetlobo cvetja, je zamračen tako v svoji čustveni tesnobnosti kot v okoliški temini, ki zaznamuje dečkov življenjski in doživljajski prostor, tako kot temačnost označuje malone celotno, še posebej zgodnejšo Slanovo umetnost. A umetnikov življenja željni deček ostaja vsaj s sinjino živahnega pogleda otroško svetel in ob vseh morebitnih nelagodjih, težavah in ujetosti v neveselo temo v svojem radovednem duhu ni nepopravljivo zamorjen, kaj šele da bi zaprl oči, se pogreznil vase in v svoji samoti nemočno obupal.

Služenje tujcem v centru za tujce

■ **Robin Schweiger**, dr., je od leta 2006 odgovoren za *Jezuitsko združenje za begunce Slovenije*. Napisal je več strokovnih člankov ter vrsto aktualnih komentarjev za *Radio Ognjišče*.

Jezuitsko združenje za begunce Slovenije že vrsto let obiskuje tujce v centru za tujce, ki je institucija zaprtega tipa. To institucijo vodi slovenska policija. Nahaja se v vasi Veliki Otok pri Postojni, ki se nahaja blizu Postojnske jame.

Na začetku smo s prostovoljci v center za tujce hodili dvakrat tedensko, sedaj pa jih že nekaj let obiskujemo enkrat tedensko, in sicer ob sredah zvečer. Namen obiskov je predvsem druženje, saj so tujci sami in osamljeni v svoji stiski. Za marsikoga je življenje v tem centru velik stres, saj so nastanjeni v sobah in imajo na razpolago le nekaj kvadratnih metrov za skupne prostore. Tujci se različno odzovejo na bivanje v centru. Nekateri so agresivni, češ zakaj so nastanjeni tam, nekateri zapadejo tudi v depresijo. Naša nevladna organizacija je edina organizacija, ki že vrsto let redno vsak teden obiskuje te tujce. Smo edini stik z zunanjim svetom, zato so nas tujci vedno veseli.

Zakaj so tujci v tem centru?

Tujci so v centru nastanjeni, če nimajo osebnih dokumentov oz. če nimajo veljavnih dokumentov za bivanje v naši državi. Predvsem je pomembno, da se dokaže njihova identiteta ter od kod prihajajo. Zato je pomemben stik z njihovo ambasado, da po-

trdi njihovo identiteto. Za tujce iz evropskih držav je relativno lahko dobiti podatke, zato je njihovo bivanje v centru krajše. Včasih pa je težko pridobiti dokumente iz države izvora, saj le-te države nimajo podatkov. To velja predvsem za tujce iz Afganistana in Iraka, zato oni v centru ostajajo dlje časa.

Kaj delamo v centru?

Tujci so vsakega obiska veseli. Včasih se je sicer težko pogovarjati, saj ne znamo jezikov, ki jih govorijo npr. v Afganistanu. Nekateri med njimi znajo angleško in so pripravljene prevajati. Tako premostimo problem s komunikacijo. Zelo so veseli, ko lahko povedo svojo zgodbo o tem, kako so zapustili svojo državo in prišli v Evropo. Na poti so marsikaj doživeli. Vsak ima svojo zgodbo. Najbolj nevaren del poti je prečkanje morja iz Turčije v Grčijo. Vsi so žalostni, da so sedaj zaprti v centru za tujce, ko pa so bili že tako blizu ciljne države, ki je ponavadi Nemčija. Marsikdo ne razume, zakaj je zaprt, saj ni kriminallec, ampak le ni imel

(veljavnih) dokumentov.

S prostovoljci in prostovoljkami skušamo razložiti, zakaj so nastanjeni v centru za tujce in koliko časa so lahko po Zakonu o tujcih nastanjeni tam. Čeprav jim to razložijo že inšpektorji, so zadovoljni, da to še enkrat slišijo. Po takem pogovoru so ponavadi pomirjeni, čeprav je za marsikoga še vedno težko sprejeti bivanje tu. Opogumljamo jih, naj vztrajajo in da bodo kmalu odšli naprej. Vedno pravimo, da nihče ni ostal dlje, kot je potrebno.

Nekatere tujce vidimo le nekajkrat, drugi pa so v centru dlje časa in se lahko spletejo prijateljske vezi. Prostovoljci naj bi se skušali živeti v življenje teh tujcev. Pomembna je empatija. Le-ta pomaga, da se s tujci tudi lažje sporazumevamo. Polega druženja in pogovorov, ki so najbolj pomembni, imamo za tujce tudi kakšno ustvarjalno delavnico, včasih pa igramo namizni tenis za rekreacijo, tako da čas obiska hitro mine.

Skupaj s prostovoljci in prostovoljkami organiziramo tudi posebne skupne dogodke. Pred božičem imamo t. i. božično-novoletni koncert, da popestrimo ta čas, ki je za marsikoga težak, saj so daleč od doma in njim dragih ljudi. Po koncertu se vedno družimo ob domačih pečenih dobrotah. Za dan kulture imamo večer kulture v medkulturnem vzdušju. Na takem večeru skušamo s prostovoljci predstaviti nekaj slovenskega, največkrat slovenske pesmi. Tujci so povabljeni, da tudi oni predstavijo svojo točko. To je lahko pesem ali ples iz njihove države. Na začetku je vedno nekaj zadrege, a potem se tujci sprostijo in pokažejo, kaj znajo. Ta dan kulture je vedno lep. Za dan begunca, ki ga praznujemo 20. junija, pripravimo t. i. igre brez

Igre brez meja (foto: arhiv Jezuitskega združenja za begunce Slovenije)

meja. Z njimi se želimo srečati tudi preko športnih iger. Ponavadi je toplo, tako da so igre na notranjem dvorišču centra zelo prijetne. Vedno pa jih zaključimo z druženjem in prigrizkom slovenskih dobrot, ki jih pripravijo prostovoljci in prostovoljke.

Še nekaj zaključnih misli o centru za tujce

Jezuitsko združenje za begunce Slovenije že od leta 2004 sodeluje s slovensko policijo. To sodelovanje je zelo dobro in se tudi nadgrajuje. Leta 2007 smo izvedli evropsko raziskavo o centrih za tujce po Evropi. Partner za Slovenijo je bilo prav Jezuitsko združenje za begunce Slovenije. Sad te raziskave je bila tudi prošnja mnogih tujcev, predvsem muslimanov, da bi lahko kje v centru molili. To sem izpostavil tudi vodstvu centra, ki je bilo tej ideji naklonjeno in nastala je t. i. soba za tišino. V tej sobi lahko tujci različnih veroiz-

povedi molijo, se umirijo in se srečajo z bogom. Soba za tišino je bila odprta 8. septembra 2008. Otvoritve so se udeležili vodstvo centra za tujce, predstavniki uniformirane policije iz Ljubljane, predstavniki Islamske skupnosti v Sloveniji, Pravoslavne cerkve in tudi Katoliške cerkve. Sobo za tišino je odprla takratna varuhinja človekovih pravic dr. Zdenka Čebašek Travnik.

Pri našem delu je pomemben prispevek prostovoljcev in prostovoljk, ki so 'podaljšana roka' poslanstva Jezuitskega združenja za begunce Slovenije, ki služi ljudem na poti, jih spremlja in zagovarja njihove pravice. Prostovoljec ali prostovoljka si lahko ob stikih s tujci pridobi bogate izkušnje. Je v medkulturnem okolju

in to ga/jo tudi obogati. Po svojih močeh pomaga tudi pri premagovanju raznovrstnih stisk, s katerimi se soočajo tujci, za kar so slednji hvaležni.

Jezuitsko združenje za begunce Slovenije bo s prostovoljci in prostovoljkami še naprej hodilo v center za tujce, saj je to del njegovega poslanstva. To je tudi skrb in služenje najbolj ubogim, ki so v naši državi in so velikokrat pozabljeni. ◀

Soba za tišino (foto: arhiv Jezuitskega združenja za begunce Slovenije)

Prvi dan prakse

■ **Janja Vovko**, dipl. medicinska sestra, poučuje strokovno-teoretične predmete in praktični pouk na *Srednji zdravstveni in kemijski šoli* v Novem mestu. Svojo poklicno pot je začela leta 2000 v novomeški porodnišnici. Izdala je dve pesniški zbirki, ukvarja se s prostovoljnim delom v *Domu starejših občanov Trebnje* in organizira lutkovne predstave za otroke.

■ **Vas je kdaj strah? Če želite opravljati sanjski poklic, morate strah premagati. Dijak lahko obupa, obtiči ali pa premaga strah in napreduje.**

Že enajsto leto sem v šolsko leto vstopila kot profesorica strokovno-teoretičnih predmetov in praktičnega pouka na srednji zdravstveni šoli in kot marsikaterega starša, šolarja ali dijaka tudi mene navdajajo občutki tesnobe in neopredeljenega pričakovanja.

Na naši šoli izobražujemo dijake v dveh programih: štiriletni program za naziv srednja medicinska sestra/srednji zdravstvenik ter triletni program za poklic bolničar-negovalca/bolničarka-negovalka (BN), ki ga dijak po treh letih konča z zaključnim izpitom. Poučujem v obeh programih, v vseh letnikih, letos pa sem razredničarka 3. letniku BN. Vsi poznamo poklic srednje medicinske sestre in nekateri otroci že od vrtca dalje sanjajo o njem. Z velikimi zvedavimi očki opazujejo medicinske sestre na siste-

matskih pregledih, ko jih cepijo in jim hkrati prigovarjajo: »Samo malo bo zbolelo ... Hitro bo konec ...« Taki otroci, polni pričakovanj, prihajajo pozneje na našo šolo in se veselijo 3. letnika, ko bodo pričeli s prakso v kliničnem okolju. Vpišejo se tudi dijaki, ki niso vedeli, kam po osnovni šoli, a se zavedajo, da bodo imeli po štirih letih šolanja poklic. Nekaterim pa je štiriletna šola samo odskočna deska za vpis na fakulteto.

Za dijaka je nastop prakse v bolnišnici ali v domu za starejše občane posebna prelopnica. V programu BN začnejo s prakso že v 2. letniku. Prvi dan prakse zelo pomembno vpliva na dijaka, celo na vso njegovo prihodnost. Na prakso pridejo v novih polikanih uniformah, z vsemi pripomočki, ki jih morajo imeti v žepih, od pisal, beležk, škar-

jic ... – tako kot smo jim naročile profesorice praktičnega pouka. Nekateri dan poprej celo ponovijo strokovno-teoretične vsebine minulega šolskega leta, a prvi stik s pacientom ni opisan nikjer niti se ga dan pred prakso niso mogli 'naučiti'. V učbeniku piše: »Pridemo do pacienta, se mu predstavimo, povemo, kaj bomo delali, in pridobimo njegovo privoljenje ...« Vendar tisti stik, ko dijak vstopi v bolniško sobo, ki mu jo je mentor določil v smislu *skoči in plavaj*, ni opisan tako, da bi na dijake deloval pomirjujoče.

Prvi dan praktičnega pouka imamo vedno ogled ustanove, da se dijaki vsaj za silo orientirajo. Podrobno jim razkažemo tudi oddelek, omare, pripomočke, jih predstavimo medicinskim sestram in nato počasi začnemo z delom. Z medicinskimi sestrami se

dogovorimo, kaj bomo delali. Ob prvem stiku s pacienti najprej govorim jaz, jim razložim, da pridejo v njihovo sobo dijaki srednje šole, in prosim za dovoljenje ter sodelovanje. Z dijaki na voziček pripravimo pripomočke, skoraj tako, kot piše v učbeniku; prilagajamo se zalogam na oddelku. Opremljeni vstopimo v bolniško sobo, zapremo okna in ... začnemo z delom. V očeh dijakov zagledam strah. Kako pristopiti k pacientu, kako se ga dotakniti, kako ga ogovoriti. Vse, kar piše v učbeniku, je ostalo na pripravljenem vozičku. V očeh jim berem, da želijo mojo pomoč, da postanem njihova zaveznica, njihov angel varuh. »Kaj, če naredim kaj narobe?« tiho sprašujejo njihovi obrazi. V

tem trenutku nisem več njihova učiteljica ... Stopim do dijaka, se nasmehnem, se ga dotaknem za rame in priklimam: »Do zdaj ni

Želim, da se zaveda, da se lahko zanese name. Res je, na koncu mu bom morala dati oceno, ampak pot do tja naj bo usmerjena v predanost delu in željo po učenju.

šlo še nič narobe. Globoko vdihni in se spomni, kako smo se pogovarjali z lutko v šolskem kabinetu.« Dijak s tresočimi rokami stopi do pacienta, ga pozdravi, se mu predstavi in prične z delom. Občutek, ko avtoriteta ni več avtoriteta, temveč rešilna bilka, mu da novih moči. Nočem, da se me boji. Želim, da se zaveda, da se lahko zanese name. Res je, na koncu mu bom morala dati oceno, ampak pot do tja naj bo usmerjena v predanost delu in v željo po učenju. Ko vidim, da se dijak sprosti, vem, da zaupa meni in svojemu znanju.

Trenutek prvega stika, ki sem ga opisala, močno vpliva na nadaljnje dijakove odločitve. Lahko obupa in obtiči ali pa premaga strah in napreduje.

Vsak september se s prihodom novih generacij dijakov na praktični pouk spustim na raven človeka, ki v sebi nosi strah. V teh situacijah strah ni negativno čustvo, ampak je začetek čudovite poklicne poti in zavedanje, kako ranljivi smo, kako smo z lastnimi strahovi enakovredni v odnosu zdravstveni delavec – pacient, učitelj – dijak. Medicinske sestre in ostali zaposleni na oddelku nam naročijo, kaj naj naredimo, nam svetujejo, podajo informacije glede posebnosti pri pacientu in nas bežno opazujejo, kajti naše delo je včasih opravljeno pomanjkljivo, slabo, prepočasi, včasih pa brezhrebno, natančno, urno in še z veliko mero empatije, kar prepoznamo na obrazih pacientov. Medicinskimi sestram in ostalim zaposlenim v bolnišnici sem hvaležna za sodelovanje, saj si velikokrat izmenjamo mnenja in primere dobre prakse. Tudi v mojih očeh lahko zasledijo strah, ker vedo, da sem odgovorna

za znanje in delo dijaka; vidim, da mi ne zavidajo te naloge.

In kako bo dijak premagal svoj strah? Zgolj z učbenikom ne. Z medicinskimi sestrami, učiteljem, s pacienti? Edino, kar pomaga pri premagovanju strahu, je sodelovanje. Na koncu bo dijak sam opravil s strahom, če mu pri tem pomagajo vsi naštetih. Znanje + motivacija + razumevanje, podpora = pogum in uspeh.

Rada opravljam to delo. Rada delam z dijaki. Saj so le otroci, preveliki za otroke, premalo izkušeni za odrasle. Če se lahko vživimo v bolečino pacienta, se lahko tudi v občutke mladih, ki negotovo vstopajo v življenje. Želijo biti samostojni in želijo si občutek varnosti. Vsa ta leta sem se trudila, da sem jim ga dala. »Vse si naredil/-a prav, samo nadaljuj.«

Kakšna profesorica sem? Kakšna medicinska sestra sem? Ne vem. Marsikaj znam, a se še vedno učim od drugih medicinskih sester, od pacientov in zelo veliko od mladih dijakov. Takrat sem samo jaz, brez zazivov. ◀

Iz roda v rod

■ **Barbara Bednjički Rošer** je vzgojiteljica v Vrtcu Ivana Glinška Maribor. Izsledke iz prakse objavlja v strokovnih časopisih in pedagoških revijah.

Ob aktivnem raziskovanju in branju slovenskih pripovedk, ki oživljajo slovstveno folkloro in otrokom približajo dogodke naših prednikov, se v vrtcu seznanjamo z nastankom našega mesta, dežele in s koreninami slovenstva. Dediščina nam ponuja bogato izhodišče, da otroke z večdisciplinarnim pristopom seznanjamo s specifičnimi oblikami in elementi našega življenja in kulture, zaradi katere se imenujemo Slovenci, smo zaradi nje zanimivi in se razlikujemo od drugih, obenem pa z vključevanjem sestavin naravne in kulturne dediščine prispevamo k njenemu ohranjanju.

Slovenska etnologija že več kot stoletje znanstveno najtemeljiteje in najbolj načrtno raziskuje kulturo in način življenja našega naroda, z elementi našega kulturnega izročila pa smo se seznanjali tudi v Vrtcu Ivana Glinška Maribor, kjer se zavedamo, da je za obstoj dediščine bistvenega pomena prav njeno posredovanje iz roda v rod in poustvarjanje, s čimer otroci pridobivajo in razvijajo identiteto, spoštovanje kulturne raznovrstnosti in ustvarjalnosti.

Dediščina našega mesta

Štajerska je regija bogate naravne in kulturne dediščine. Središče Podravja in prestolnica Štajerske ob reki Dravi je Maribor – drugo največje slovensko mesto. Posebnost našega mesta je *najstarejša vinska trta*¹ na

svetu, ki raste v osrednjem delu starega mestnega jedra na Lentu. Bližina vrtca nam omogoča, da smo jo lahko obiskovali v vseh letnih časih, vse leto opazovali rast in spremembe, se sprehajali ob reki Dravi in na dravskem nabrežju prebrali *Pravljico o Dravi*, ki govori o poslušnem in dobrem ribiču, ter bajko *Vodni mož Gestrin*, ki z vodnimi deklicami prebiva v vodnih vrtincih Drave. Izvedli smo pohod na Piramido, v Mestnem parku prebrali urbano legendo Čevljarček, nato pa si v Pokrajinskem muzeju Maribor ogledali razstavo modernih figuric o pogumnem čevljarčku, ki je leta 1532 rešil mesto pred Turki.

Dediščina šeg in navad

»S šegami in navadami označujemo najra-

zličnejše praznične oblike človekovega delovanja, verovanja in vedenja. /.../ Povezane so s človekovim pogledom na svet, v katerem živi, hkrati pa s sestavinami, ki jih je kot dediščino podedoval od prednikov« (Bogataj, 2005). Pustna dediščina je svojevrsten jezik skupnosti in odličen primer stalnega spreminjanja in težnje po ohranjanju. Zakladnica etnografskih pustnih likov, ki so nas magično prevzeli in očarali tudi v vrtcu, je najbogatejša v okolici Ptuja (Bednjički Rošer, 2015). Z otroki smo v sodelovanju z Muzejem NOB spoznali tradicionalne like² in izvedli veliko zanimivega o njihovem izvoru in pomenu v preteklosti. Največje veselje pa so otroci pokazali ob obisku skupine *Koranti Poetovio Ptuj* v vrtcu. Ti mogočni, zimo preganjajoči demoni so z vihtenjem ježevk in glasnim udarjanjem zvoncev prebudili tudi kanček strahu, ki pa je izpuhtel, ko so otroci pernatega kurenta potipali in si ogledali kapo, na kateri so najprej opazili dolg nos in jezik. Deklicam so bile všeč rdeče gamaše in mehke ovčje kožuh, fantje pa so občudovali ježevke in glasne kravje zvonce. Kurentovo skrivnostno življenje, njegovo preteklost in izročilo smo odkrivali tudi ob branju slikanic. Prebrali smo *Staro pravljico o kurentu* Mire Mihelič, *Kurenta* Liljane Klemenčič in *Malega kurenta* Metke Stergar. Zgodbe so otroke spodbudile k likovnemu poustvarjanju in izdelovanju mask.

Dediščina znanja o živalskem svetu – čebelarstvo in lovstvo

»Ljudsko znanje o živalskem svetu je del znanja in verovanja o živi naravi. /.../ Ljud-

Priloga: Priprava naravne zeliščne kreme iz cvetov sivke, ognjiča in kamilice (foto: arhiv Barbare Bednjički Rošer)

ska medicina pozna bogato zdravilnost medu, čebela pa je ena najbolj spoštovanih živali na Slovenskem« (Mlakar, 2005). Bogataj (1992) piše, da »za vsemi sodobnimi dognanji o čebelarstvu stojijo stoletja dediščine, ki so jo pomembno sooblikovali naši čebelarji in kranjska čebela«. Uvod v spoznavanje čebelarstva, pomen in koristnost čebel je pripravila vzgojiteljica in čebelarka Danica Krčo. Otrokom je predstavila delo čebelarja v čebelnjaku na Pohorju. Skupaj smo si ogledali njen izobraževalni film in otroci so tako spoznali čebelarjeva opravila in življenje čebel. Predstavila jim je zaščitno opremo čebelarja, ki so jo otroci z veseljem preizkusili, nato pa smo si ogledali film ČZS *Kranjska sivka*, pripravili 'čebeljo' razstavo ter brali pesmi in zgodbe o čebelah.

»Dediščina sodobnega lovstva pa sega v drugo polovico 19. stoletja, ko smo dobili prve lovske organizacije ...« (Bogataj, 1992: 134). V sodelovanju z *Lovsko zvezo Maribor* nas je v oddelku obiskal lovec g. Drago Vešner iz Lovske družine Rače. Predstavil nam je delo lovcev in njihov odnos do narave. Veliko smo se naučili o divjadi v naših gozdovih in dodobra spoznali medveda. Rjavi medved je največji predstavnik zveri v Sloveniji in je pomemben element naravne in kulturne dediščine v Sloveniji. Izhajali smo iz literarnih zgodb, pesmi in basni, ki ubesedujejo medveda in jih je v našem prostoru veliko, kar potrjuje nenehno sobivanje človeka in medveda. Iz ljudske zakladnice smo prebrali: *Hvaležni medved, Medved in miška, Trije medvedi, Tista od Katre, Gozdna pojedina* ... Brane zgodbe so nas tako navdušile, da smo medvede tudi likovno upodabljali z različnimi tehnikami (slikanje, grafika) in naredili plakat o medvedih.

Dediščina znanja o rastlinskem svetu – nabiralništvo in dediščina prehranske kulture

»Znanje o rastlinskem svetu je del ljudskega naravoslovnega znanja. Pomeni izkustveno pridobljeno znanje ... od starejših rodov« (Mlakar, 2005). Bogataj (1992) pravi, da 'nabiralniška dediščina' sodi med najprvo-tnejše oblike pridobivanja živeža, nekatere oblike nabiralništva (zeliščarstvo, gobe, borovnice, kostanj) pa v današnjem času pri-

dobivajo vse večji pomen in se povezujejo z rekreacijo in aktivnim preživljanjem prostega časa, zato nas je prav to področje dediščine še posebej pritegnilo. Z otroki smo zeliščne rastline raziskovali z *Malo čarovnico*², jih opazovali, vonjali in zanje skrbeli v zeliščnem vrtu ter jih spoznali v naravni zeliščni kremi, ki smo si jo izdelali iz cvetov sivke, ognjiča in kamilic. Obiskala nas je tudi zeliščarica Danica, s katero smo nabirali in 'božali' koprive ter se poučili o različnih vrstah pripravljanja čajev: poparek, zavretek in prevretek. Janez Bogataj (1992: 178–203) pravi, »da človek jè, kar jé«, in prav skozi načine prehranjevanja lahko spoznavamo navade družin, naselij, naroda, saj je »prehrambna kultura odličen pokazatelj družbenih razsežnosti, dediščina kulinarčne kulture pa pomembna sooblikovalka naše narodne istovetnosti«. Kulinarika se je v zgodovini zelo spreminjala, zato imamo danes pestro paletto dediščine. Med značilne slovenske jedi prištevamo žgance, kaše, kruh, skuto, buče, fižol, kumare ... V vrtcu smo pričeli s pravljичno uro – Škrat *Brokolino*, si izdelali prehransko piramido, spoznali različne vrste čajev, jih okušali z limono, medom, opisovali po barvi, vonjali ... Pripravili smo si tudi masleni in skutni zeliščni namaz, skušali okusno bučno juho, pekli kostanje ... Za otroke so predstave o zdravi prehrani, ki si jih ustvarijo v zgodnjem otroštvu, odločilnega pomena, saj vplivajo na njihovo kasnejše razumevanje prehrane in odnos do nje.

Sodobne šege in navade na Slovenskem – državni praznik kulture

8. februar je slovenski kulturni praznik – Prešernov dan, ki obeležuje spomin na smrt našega največjega pesnika Franceta Prešerna in ga kot praznik slovenske kulture praznujemo že od leta 1945 (Bogataj, 2011). Skozi igro smo spoznavali dr. Franceta Prešerna in njegova dela. Življenje našega poeta smo otrokom predstavili s slikanico *O dečku, ki je pisal pesmi*, med njegovimi deli pa izbrali *Povodnega moža*, prepesnitev starodavne ljudske balade *Pesem od Lepe Vide in Zdravljico*. Raziskovali smo državne simbole in se naučili deklamacijo *Zvezdane*

Majhen *Pesnik*. Otroci so v dejavnostih razvijali temeljni cilj – razumevanje jezika kot temelja lastne identitete.

Dediščina slovenskega prostora

Dediščina slovenskega kulturnega in etničnega prostora je nedvomno zelo obsežna in bogata. Ljudje še vedno iz roda v rod prenašamo znanje, ki tudi sodobnemu Slovencu, ki vse pre pogosto kopira tuje znanje, predstavlja izziv. V vrtcu si prizadevamo, da bi postala kultura del našega vsakdanjega življenja, predvsem pa s spoznavanjem ožjega in širšega družbenega in kulturnega okolja ter s spoznavanjem medkulturnih razlik spodbujamo razvoj osebne kulture posameznikov. Vzgojiteljice načrtujemo spoznavanje in raziskovanje naše kulturne dediščine že pri najmlajših, da se bo tudi v sodobnem času kljub hitremu načinu življenja ohranjala in si utirala nove poti samobitnosti. ◀

Opombe

- ¹ Žametna črnina oz. modra kavčina je stara več kot 400 let in vpisana v Guinnessovo knjigo rekordov kot najstarejša trta na svetu, ki še vedno rodi žlahtne sadove. Posajena je bila ob koncu srednjega veka, ko so Maribor oblegali Turki. Je tudi edina rastlina, ki ima svojo himno (<http://maribor-pohorje.si/files/himna.mp3>, pridobljeno 6. 6. 2017) in lasten muzej v Hiši Stare trte.
- ² Baba nosi deda, Jürek in Rabolj, vile, picčki.
- ³ Kovač, P. (2012). *Zelišča male čarovnice*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Literatura

- Bahovec, E. D. idr. (2010): *Kurikulum za vrtec*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Bednjički Rošer, Barbara (2015): *Odkrivamo preteklost. Šolski razgledi*, letnik LXVI (št. 6), str. 11.
- Bogataj, Janez (2011): *Slovenija praznuje: sodobne šege in navade na Slovenskem*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Bogataj, Janez (2005): *Šege in navade*. V: Damjana Prešeren, Nataša Gorenc: *Nesnovna kulturna dediščina*. Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, str. 15–27.
- Bogataj, Janez (1992): *Sto srečanj z dediščino na Slovenskem*. Ljubljana: Prešernova družba.
- Mlakar, Vlasta (2005): *Znanje o rastlinskem svetu. Znanje o živalskem svetu*. V: Damjana Prešeren, Nataša Gorenc: *Nesnovna kulturna dediščina*. Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, str. 145–151.

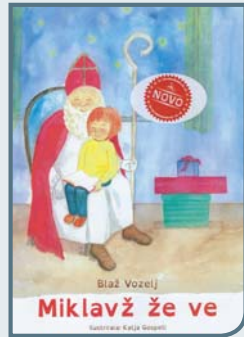
Blaž Voželj

Miklavž že ve

Koper: Ognjišče, 2016

48 strani, cena: 14,90 €

Zgodba pripoveduje o Maši, ki čaka Miklavža. Knjiga je oblikovno, jezikovno in vsebinsko prilagojena in upošteva kriterije oblikovanja gradiv za bralce, ki težko in neradi berejo, tudi za bralce z disleksijo. Avtor je v knjigo vpletel napotke za sproščanje med branjem, razlago težkih in neznanih besed, domiselno je oblikoval naloge za preverjanje bralnega razumevanja. Črke b, d in p so barvno označene, kar pritegne pozornost mladega bralca in ga usmeri k aktivnemu branju.

Barry Hymer, Roger Sutcliffe

Filozofija za otroke

Ljubljana: Krtina, 2017

112 strani, cena: 14 €

Filozofijo za otroke je zasnoval ameriški filozof Matthew Lipman. Temelji na prepričanju, da je treba otroke podpreti pri spontani radovednosti in jim pomagati, da razmišljajo o svetu, v katerem živijo, da postanejo bolj premišljeni, obzirni in racionalni posamezniki. Avtorja predstavita filozofske osnove tega pristopa. Opišeta, kako ustanoviti in spodbujati razvoj skupnosti raziskovanja, in na konkretnih primerih pokažeta, kako lahko učitelj zasnuje in vodi filozofsko raziskovanje otrok.

Ania Gołędzinowska, br. Renzo Gobbi

Odpuščam ti

Ljubljana: Salve, 2017

112 strani, cena: 9 €

Knjiga govori o spovedi, avtorja sta jo napisala na podlagi svojih izkušenj. Brat Renzo Gobbi je duhovnik, ki je velik del svojega življenja spovedoval od jutra do večera. Knjiga sporoča, da je resničen smisel spovedi veselje nad odpuščanjem; ponižnost, s katero priznamo grehe, in bolečina, ker smo jih storili, sta samo druga plat medalje, čeprav sta potrebni. Podane so jasne smernice za razmislek o življenju in opravljanje spovedi.

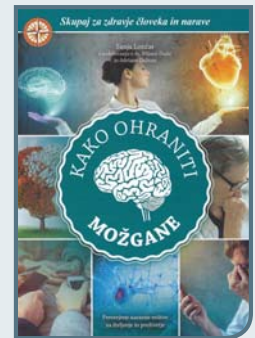
Sanja Lončar idr.

Kako ohraniti možgane

Ljubljana: Jasno in glasno, 2017

200 strani, cena: 24,80 €

Avtorji predstavljajo celosten pregled preprostih ukrepov, s katerimi lahko izboljšamo delovanje svojih možganov in si zagotovimo, da bo tako ostalo tudi v prihodnje. Posvečajo se tako vzrokom kot odpravljanju simptomov. Ko spremenimo svoj odnos do sebe, imamo na voljo vsaj 100 načinov za pomoč možganom, za preprečevanje in izogibanje demenci, Alzheimerjevi ali Parkinsonovi bolezni in drugim degenerativnim spremembam možganov in živčevja.

Daniel Pittet

Odpustil sem vam

Resnična zgodba o ranjenem otroštvu

Ljubljana: Družina, 2017

168 strani, cena: 22 €

Avtor opisuje svojo dolgo pot okrevanja po štiriletnem trpljenju zaradi spolne zlorabe v otroških letih. Po dvajsetih letih se je s pomočjo psihoterapevtov pričel soočati z zlorabo, pozneje je o tem javno spregovoril. Pot okrevanja je bila dolga, na njej so mu pomagali družina, zavetje samostana, v katerega se je umaknil, in osebna vera. Danes je poročen, ima šest otrok in opravlja poklic knjižničarja. Knjiga bralce ozavešča o trpljenju žrtev pedofilije ter kliče po resnicoljubnem in iskrenem pogovoru o tem zločinu.

Marko Pavliha

Pritisni na tipko človek

Ljubljana: IUS Software, GV Založba, 2017

340 strani, cena: 42 €

Avtor v svojih esejih dobronamereno opozarja na številne probleme in nekrotičnost sodobne družbe ter na digitalno ustvarjeno apatijo. Tematika esejev je različna, v marsikaterem pa najdemo tudi rešitve. Branje nas na koncu pripelje do bistva avtorjevega dožemanja sveta, ki je najjasneje izraženo v esaju *Per aspera ad astra*: Gnothi seauton – Spoznaj samega sebe (zapisano v Apolonovem hramu v Delfih). Največja skrivnost ni veselje, odrešilna skrivnost je v nas samih.

Žlahten Slomškov dan

V soboto, 23. septembra 2017, smo na Slomu in Ponikvi praznovali že 14. Slomškov dan.

»Berite, in kar ste brali, dobro (pre)udarite,« je svojim ljudem položil na srce bl. Slomšek že v času, ko je pisal Blažeta in Nežico v nedeljski šoli. Od prve izdaje tega učbenika za vse čase je minilo 175 let. V uvodni predstavitvi Blažeta in Nežice iz OŠ Ponikva smo se uglasili na dobro voljo in modrost, ki žarita iz nauk te knjige, o kateri je vredno preudarjati.

Uvodni Krst pri Savici, recital g. Anatola Šterna, nas je uglasil na lepoto Prešernove besede. Nagovor g. Lojzeta Peterleta letošnjim nagrajencem, besede Slomškovih nagrajenc in dobitnice naziva častna članica DKPS so izžarivale preprosto predanost delu; s. Darjana Toman je predana delu za katehezo, ga. Marija Glinšek delu za otroke v vrtcu in župniji, ga. Ana Nahtigal svetovanju, ga. Slavica Navinšek pa je bila prava borka za ohranitev in nadgradnjo šol. Program je bil pretkan z zvokom pesmi uglašene mozirskega družinskega zbora. Vrh praznovanja je bila sveta maša, v kateri nas je ljubljanski škof Franc Šuštar nagovoril z jasnim vprašanjem: kaj bremo mi, kaj naši mladi, čemu verjamemo in ob katerih besedah preudarjamo in zorimo? Slomškov dan je vsako leto posebno doživetje, ki si ga žal ne privoščijo veliko učiteljev, vzgojiteljev, katehetov ali staršev. Vsi, ki uživamo v njegovi žlahtnosti, pa vedno znova čutimo, da bl. Slomšek deluje med nami v tem dnevu, da deluje v življenju mnogih predanih pedagogov, predvsem in zagotovo tudi v življenju vsakoletnih Slomškovih nagrajencev.

Helena Kregar

Ob prejemu priznanja

V soboto, 23. 9. 2017, smo na Ponikvi trem prejemnicam podelili Slomškovo priznanje. Za vse nas so zapisale nekaj spodbudnih besed.

Marija Glinšek: Hvala za prejeto priznanje. Zahvaljujem se tudi v imenu tistih, ki ste vsa ta leta živeli polno krščansko življenje in zmogli biti dejavni kristjani tudi v tistih 'svinčenih časih', ko so vam grozili z izgubo službe in rekli, da ne morete vzgajati in počevati otrok, ker ste »moralno-politično oporečni«, vam, ki ste z ljubeznijo opravljali svoj poklic in ostali zvesti.

Papež Benedikt XVI. v okrožnici *Bog je ljubezen* pravi takole: »'Bog je ljubezen, zato tisti, ki živi v ljubezni, živi v Bogu in Bog živi v njem' (1 Jn 4,16). Te besede Prvega Janezovega pisma izredno jasno izražajo bistvo krščanske vere: krščansko podobo Boga, pa tudi podobo človeka in njegove poti, ki iz tega izhajata. Hkrati nam Janez v isti vrstici predstavi obrazec krščanske eksistence: 'Mi smo spoznali ljubezen, ki jo ima Bog do nas, in verujemo vanjo.' *Mi smo verovali v Božjo ljubezen.* Tako more kristjan izraziti temeljno odločitev svojega življenja.«

Kako biti odprt za Božjo ljubezen, kako ljubiti Boga v sočloveku in biti drug drugemu znamenje Božje navzočnosti?

Biti zvest v malem. Male reči pa so lahko velike: nasmeh, spodbudna beseda, objem, zaupanje, hvaležnost, čudenje, odpustanje, blagoslavljanje ... tako živi Bog v meni in jaz živim v Bogu.

Upravnemu odboru DKPS se zahvaljujem za podelitev Slomškovega priznanja.

Ana Nahtigal: Ob tej priložnosti bi z vami rada delila nekaj misli o delu, ki ga opravljam. Osredotočila bi se rada na tri ključne besede: hvaležnost, čuječnost in opolnomočenje, ki se danes pogosto uporabljajo v strokovni terminologiji.

Hvaležna sem staršem, ki so mi dali življenje kot osmemu otroku, kar je bilo takrat verjetno težko, vendar so me sprejeli kot znamenje vere in ljubezni. Hvaležna sem svojim sestram in bratom, da smo pilili medsebojne odnose. Hvaležna sem družini, da je razumela moje delo, saj sem bila pogosto v službi drugih in premalo doma. Hvaležna sem tudi številnim duhovnikom in redovnicam, ki so bili del moje življenjske zgodbe. Največja hvala pa velja Njemu, ki nas obsipava z obiljem milosti.

Čuječnost. Vsak zase je odgovoren za dejanja v svojem življenju. Pogovor omogoča zavedanje situacije, v kateri si, širši pogled na problem, omogoča opazovanje lastnih čustev in telesnega, duševnega in duhovnega odzivanja. Čuječnost (»Bodite čuječi« (Lk 22, 40)) omogoča zavedanje sedanjega trenutka brez presojanja ali obsojanja, da se lahko spopademo s svojim problemom.

Opolnomočenje. Biti sopotnik otrokom in staršem, ki so v stiski, je izredna milost. To pomeni, da vstopamo v življenjsko zgodbo človeka, ki je ranjen in potrebuje pomoč,

oziroma podpiramo posameznike, da ponovno prebudijo potenciale osebne moči in ljubezni ter poiščejo nove možnosti in rešitve v svojem življenju.

Zaključila bi z mislimi iz Svetega pisma: »Vse premorem v njem, ki mi daje moč« (Filip, 4,14) in »Bodite usmiljeni, kakor je usmiljen naš nebeški oče« (Lk 6,36).

S. Darjana Toman: Smo se že kdaj poglobili v pozorno opazovanje kvašenega testa? Smo že kdaj motrili delovanje kvasa v testu? Smo se že kdaj čudili neverjetni moči kvasa, ki testo spremeni tako v volumnu kot v strukturi in kakovosti? Šele uporaba vseh čutov – tipanja, gledanja, vonjanja – nam omogoči odkrivanje neverjetnega delovanja kvasa.

Sprašujem se, zakaj je Jezus uporabljal prilike, prisposodbe in znamenja, ko nam je želel približati skrivnosti Božjega kraljestva, vse presegajočo Božjo ljubezen, svojo navzočnost v nas in med nami ter našo udeleženo v skrivnosti svojega telesa, v skrivnosti svoje smrti in vstajenja. Mar ne zato, da nam pomaga in nas korak za korakom vodi v globino resničnosti? Dolgo in pozorno opazovanje znamenja ali dogajanja v priliki nam odpira vrata v raziskovanje nedoumljivih Božjih skrivnosti. Vsako spoznanje nas vodi globlje in k novim notranjim povezovanjem predhodno odkritih izrazov Božje ljubezni.

»Berite, in kar ste brali, (dobro) preudarite« je vodilna misel letošnjega Slomškovega dne na Ponikvi. Dobro je, da se glagola »brati« in »preudariti« povezujeta in dopolnjujeta. Nakazujeta, da sta vključeni dve osebi: prva, ki je nekaj napisala, in druga, ki ta zapis bere in preudarja sporočilo, ki je v zapisu. Zapisana beseda, ki je resnično vredna, da jo bremo, je Božja beseda. »Božja beseda je namreč živa in dejavna« (Heb 4,12). Prodiranje v njeno sporočilo in uravnavanje življenja v skladu z njo je spoznavanje in utrjevanje zaveze, ki jo Bog sklepa z vsakim človekom in nas v Kristusu, po Kristusu in s Kristusom povezuje med seboj v občestvo svetih. Življenjska udeleženo v tej skrivnosti pa ima vesoljno razsežnost, ker vodi v »novo nebo in novo zemljo« (Raz 21,1). Sveto pismo, zapisana Božja beseda, nam pove, kdo je Bog in kdo smo mi, a ne z definicijo, ampak kot vzgojiteljica. Postopno nam odkriva skrivnostno moč Božjega kraljestva, ki nas more preobraziti, tako kot kvas preobrazi testo v novo kvaliteto.

Kateheza Dobrega pastirja, ki smo jo v Slo-

veniji spoznali pred 15 leti, je kateheza, ki že majhnim otrokom pomaga, da poslušajo in berejo Božjo besedo, se seznanjajo z besedili in znamenji v liturgiji ter s pomočjo vseh svojih čutov prihajajo vedno bliže k Bogu, se veselijo njegove ljubezni in nanjo odgovarjajo z ljubeznijo.

O, romar moj

Od 2. do 4. novembra 2017 smo romarji z vseh koncev Slovenije v organizaciji DKPS in pod duhovnim vodstvom p. dr. Silva Šinkovca potovali v Lanciano, kraj evharističnega čudeža, k p. Piju v San Giovanni Rondo in v Loreto, kjer smo vstopili v nazareško zgodbo.

Bili smo na grobu p. Pija, v stari cerkvi, kjer je svetnik maševal, in v bolnišnici z imenom Hiša lajšanja trpljenja, ki jo je ustanovil p. Pij. Marsikdo, posebej pa medicinske sestre, si je zaželel takšno ustanovo tudi za Slovence. Ponosni smo bili na mozaike našega sonarodnjaka p. Rupnika, ki so v novi cerkvi v čast p. Piju. V Nazareški hišici smo se poglobili v življenje svete nazareške družine od angelovega oznanjenja do zbiranja prvih učencev ob Mariji po vstajenju našega Gospoda.

Med nami so se stkale prijateljske vezi, veliko smo molili za vse potrebe in prepevali, da je bilo veselje. V poznih večernih urah smo se vrnili na svoje domove z napolnjenimi baterijami za nov polet na delovnih mestih, za veselo življenje odrešenih Božjih otrok.

Magda Jarc

Srečali smo se z Dragom Jančarjem

Gost pogovornega večera 19. oktobra 2017 pri Sv. Jožefu v Ljubljani je bil pisatelj, esejist in dramatik Drago Jančar.

V uvodu je moderator na kratko predstavil njegovo življenjsko pot ter omenil nekatere nagrade, ki jih je prejel za dela, katerih naslovnice so se ves večer vrstile na platnu v ozadju. Pisatelj je spregovoril o svojem pogledu na literaturo. Zelo zgodaj je začel brati domačo in tujo literaturo, in sicer vse, kar mu je prišlo pod roke. V nadaljevanju je spregovoril o svojem delu, pri katerem skuša ugotoviti, kako človek ravna v določenih okoliščinah in kaj se z njim dogaja.

Pisatelj je povedal, da literatura ne želi dajati dokončnih odgovorov niti ni nadomestek za filozofijo ali vero, je pa v vsakem literarnem delu nekaj moralnega in etičnega, s čimer skuša odgovarjati na vprašanja o smislu življenja. Bralcu pa je prepuščeno, da v napisanih življenjskih zgodbah pride sam do novih spoznanj.

Na vprašanje poslušalca, ali se mu ne zdi, da je Slovenija v bolj slabem stanju, je pisatelj odgovoril, da je res marsikaj slabo in da tudi tisti, ki so sodelovali pri spremembah, niso najbolj zadovoljni, nikoli pa ne bi zamenjal s tem, kar je bilo pred samostojnostjo. Ob vseh napakah in slabostih vendarle živimo v nekem drugačnem času. Lahko sicer kritiziramo, od nas pa je odvisno, koliko in kdaj se bo spremenilo.

Dolg aplavz in skromna knjižica sta bili zahvala pisatelju Dragu Jančarju za bogat in enkratni večer.

Janko Jarc

Dejavnosti v OS Kranj

Kranjska območna skupnost DKPS je v soboto, 21. 10. 2017, organizirala že drugo peš romanje svojih članov in simpatizerjev po Rožnovenski poti.

Krožna pot v obliki rožnega venca se vije po starih romarskih poteh od Brezij na Gorenjskem preko vasi Hudo in Kovor do vasi Brezje pri Trziču, nato pa zavije proti vasem Vadiče, Leše in Peračica nazaj na Brezje k Mariji Pomagaj. Na 12 km dolgi poti smo premišljevali o skrivnosti vseh štirih delov rožnega venca ter izrekli svoje prošnje in zahvale.

Katoliški pedagogi OS Kranj v tem šolskem letu sooblikujemo kateheze za starše veroučencev. Vsak zadnji četrtek v mesecu so starši in drugi odrasli povabljeni na enurno srečanje, kjer obravnavamo različne verske in vzgojne teme.

Uvodoma nas nagovori g. župnik, nato pa člani društva izpostavimo katerega od problemov sodobne vzgoje. Na septembrskem srečanju je Vlasta Sagadin namenila staršem nekaj napotkov ob začetku novega šolskega leta, oktobra pa je Ula Hribar Babinski spregovorila o spolni vzgoji in medosebnih odnosih. Novembrska kateheza se bo dotaknila zasvojenosti z internetom in ostalimi družbenimi omrežji.

OS Kranj

Učitelj, kako delaš, da (pre)živiš?

V DKPS se že nekaj let pridružujemo dogodkom Socialnega tedna. Aktualizacija naslova tedna z vidika učiteljev je bila tudi letos izziv za OS Ljubljana.

Naslov večera je bilo vprašanje: »Učitelj, kako delaš, da (pre)živiš?« Z njim so obogatili tudi svetovni dan učiteljev, to je 5. oktober.

Kot ključno smo izpostavili kakovost komunikacije, ki osrečuje ali greni življenje in delo v šoli. Današnje generacije mladih učiteljev pridejo v šolo boljše usposobljene, kot so bile nekoč, vsekakor pa si s prakso pridobimo večino izkušenj. Starši in otroci so do učiteljev veliko zahtevnejši kot v preteklosti, zato je nujno, da učitelj sam skrbi za osebno držo, pogosto tudi za ustrezno distanco in strokovnost. Poudarili smo pomen lepih odnosov s sodelavci, pomen moči, ki jo dobimo iz molitve, od Boga in s stalno skrbjo za svojo duhovno rast. Izpostavili smo tudi organizacijski vidik podpore učitelju, ki jo nudijo urejeno šolsko okolje, vzgojni načrt ali pa kodeks vedenja na šoli.

Drug drugega smo obogatili z lastnimi zgodbami in bogatimi izkušnjami. Pripravili smo si društveni večer, kakršnega potrebujemo, da lažje delamo in uspešneje (pre)živimo vsi: kot učitelji, učenci ali v kaki drugi življenjski vlogi.

Helena Kregar

V spomin na dr. Janka Čara

V Slovenski Bistrici smo se s sveto mašo, ki jo je daroval p. Silvo Šinkovec, poslovili od našega častnega člana, slomškoslovca, politika, pisatelja, pesnika, velikega kristjana ... Poleg članov njegove družine smo se zbrali predstavniki društva, predstavniki NSi in drugi. Po maši so spomini na Janka Čara zaživel v sproščenem pogovoru v Ksaverjevi dvorani. Zaželeli smo si, da bi njegov duh še naprej navdihoval našo ustvarjalnost v cerkvenem in svetnem življenju, da bi tako kot on ljubili življenje in ga dobro izkoristili za dobro!

Magda Jarc

Marjanca Kužnik

Sodelovanje podružnične šole in lokalne skupnosti Magistrsko delo

**Univerza v Ljubljani, Filozofska
fakulteta, Oddelek za pedagogiko
in andragogiko, 2017**

Podružnične šole so zaradi geografskih in drugih značilnosti močno vpete v lokalno okolje. Raziskovanje sodelovanja med šolo in skupnostjo je pokazalo, da v lokalni skupnosti prepoznajo materialne (skupni prostori, finančni viri) in duhovne vire (znanje, izkušnje, moč skupnosti). Medsebojno sodelovanje spodbuja razvoj kulturnega in človeškega kapitala. K bolj kakovostnemu sodelovanju bi prispevalo izvajanje (samo) evalvacije in skupno načrtovanje, ki bi med drugim zajemalo določitev ciljev sodelovanja. Pri sodelovanju je ovira samozadostnost šole in društev v skupnosti. Zadovoljstvo z lastnim delom zavira potrebo po pogostejšem in bolj kakovostnem sodelovanju. Sodelovanje med podružnično šolo in lokalno skupnostjo označuje proces, ki se nenehno razvija. Raziskovanje sodelovanja odpira vprašanja o pripadnosti in odgovornosti krajanov do lokalnega okolja, samozadostnosti in individualizma v družbi. Ta vprašanja bi bilo v bodoče še smiselno raziskovati, saj lahko zavirajo ali spodbujajo sodelovanje.

Foto: Benedikt Lavrih

Molitev za domovino

Vsako drugo soboto v mesecu je na grobu Alojzija Šuštarja v ljubljanski stolnici molitev za domovino. Sv. maša ob 16.00 daruje p. Silvo Šinkovec. Prihodnji datumi: **13. januar, 10. februar, 10. marec 2018.**

OS Kranj

- **Vikend konec januarja 2018:** ponovitev Nikodemovih večerov
- **8. 2. 2017:** sv. maša za pokojne kulturnike
- **Februar 2018:** predavanje za starše o videoigrah
- **Marec 2018:** obisk župnije Predvor

OS Ljubljana

- **18. 1. 2018:** predavanje dr. Barbare Horvat Rauter: *Navezanost – kako nas zaznamuje in vodi skozi življenje*
- **15. 2. 2018:** pedagoška sv. maša
- **1. 3. 2018:** skupščina OS Ljubljana

OS Mozirje

- Vsako tretjo sredo v mesecu ob 18.00: predavanje dr. Karla Gržana v Slomškovi dvorani v Mozirju
- Vsak tretji ponedeljek v mesecu ob 20.00 v župnišču: skupina za duhovno rast, vodi župnik Sandi Koren
- **10. in 27. 12. 2017 ob 18.00, 13. 1. 2018 ob 19.00 in 14. 1. 2018 ob 18.00:** gledališka predstava KD Jurij *Za stanovanje gre* v kulturnem domu Mozirje

Kako organizirati prostovoljno delo v svojem okolju

Če v vašem okolju (kraju ali šoli) opazate potrebo po prostovoljnem delu, za vas pripravljamo enodnevno izobraževanje o organizaciji prostovoljnega dela. Izvedba: **3. februar 2018** v Ljubljani. Izvajalci: mentorji programa *Človek za druge*. Prijave: do 22. 1. 2018; tel. 01/43 83 987; clovekazdruge@gmail.com.

Letna skupščina DKPS

Letna skupščina *Društva katoliških pedagogov Slovenije* bo v soboto, **17. marca 2018**, v Ljubljani. Dodatne informacije <http://www.dkps.si>.

Seminarji 2017/18 za osebno in strokovno rast

Programi za pedagoške kolektive in druge zaključene skupine

Programi so dolgi 2, 4, 6, 8, 12 ali 24 pedagoških ur. O lokaciji, terminu in ceni se dogovorimo.

Moteči, nevidni in travmatizirani učenci

Začetni seminar: Odgovornost za odnos je na strani odraslega, s tem pa tudi iskane načine, ki bodo otroka opolnomočili, da bo kljub slabim izkušnjam napredoval v bolj zadovoljnega posameznika.

Nadaljevalni seminar: Preprečiti želimo občutek nemoči za soočanje z zahtevnejšimi problemi v šolskih situacijah ter izgorelost. Pedagoške delavce želimo opolnomočiti za bolj učinkovito delo v odnosu s starši, učenci in sodelavci ter spodbuditi reflektivno razmišljanje.

Izvajalka: Julija Pelc

Reflektiranje, ključna kompetenca strokovnega delavca

Osredotočenost na ovire in izzive, neprijetna čustva, dileme in konflikte pomaga prepoznavati primanjkljaje ter polje še nezadovoljenih potreb in interesov. Pri tem nam pomagajo spretnost postavljanja vprašanj, zavedanje, pogum in volja.

Izvajalka: Julija Pelc

Supervizija za pedagoške delavce

Udeleženci v majhni skupini osvetlujejo različne situacije in vprašanja, povezana z vzgojnim, pedagoškim in drugim strokovnim delom, ter iščejo odgovore nanje, kar omogoča strokovno in osebno rast.

Obseg: 10 srečanj po tri šolske ure, na dva ali tri tedne

Izvajalka: Julija Pelc

Spodbujanje razvoja samozavesti in samospoštovanja

Pomen in znaki visokega in nizkega samospoštovanja, razvoj samospoštovanja, obrambno vedenje kot posledica nizkega samospoštovanja ter vedenje, ki vzdržuje

nizko samospoštovanje. Učimo se spodbujati razvoj samospoštovanja ter vključevati te večšine v vzgojni načrt.

Izvajalec: dr. Silvo Šinkovec

Čustvena pismenost in kakovost sporazumevanja

Kaj so čustva, njihov pomen in težave, ki jih imamo s čustvi. Obravnavamo osnovna čustva, vsako spoznavamo postopoma: kaj izraža, kako ga doživljamo, kakšen je krog doživljanja posameznega čustva, kako ob njem rastemo. Glede na dolžino seminarja izberemo teme, ki jih obravnavamo.

Izvajalec: dr. Silvo Šinkovec

Učinkovito in prepričljivo govorno nastopanje

Za pedagoške delavce, ki nastopajo na srečanjih s starši, konferencah, različnih prireditvah. Spoznamo osnovna načela govornega nastopanja, osredotočamo se na smiselno izražanje in učinkovito predstavljanje svojih misli, skušamo oblikovati živ in učinkovit slog govorjenja.

Izvajalka: mag. Hedvika Dermol Hvala

Delavnice ali predavanja

Izvajamo jih v obsegu 2, 4 ali 6 pedagoških ur. O lokaciji, terminu in ceni se dogovorimo.

- **Biologija nasilja:** Učence moramo vzgajati h krotentju in ne k sproščanju napetosti in jeze, ki se lahko sprevržeta v nasilje. Nasilja v nobenem primeru ne moremo opravičiti z naravno danostjo človeka. **Vodi:** Jože Mlakar
- **Logos – lepota besede in moč argumenta:** Razmišljali bomo o lepoti, nujnosti in tudi odsotnosti razuma v človeškem delovanju. Preko preprostih logičnih in tudi življenjskih izzivov bomo opazovali našo prirojeno strast po razumevanju. **Vodi:** dr. Damjan Kobal
- **Poganjki projektov:** Učitelj spozna učni pripomoček 'Poganjki projektov', ki vsebuje celovit skupek metod in orodij za izpeljavo projektov z učenci. Gre za korake od oblikovanja ideje do načrtovanja, spremljanja in zaključka projekta. **Vodi:** certificirani projektni menedžer iz Združenja PMI Slovenija
- **Z otroki varno po internetu:** Kaj bi starši in učitelji morali vedeti in kaj lahko naredijo za varno uporabo in-

Naročam letno naročnino na revijo Vzgoja:

Ime in priimek oz. naziv ustanove: _____

Naslov (ulica in hišna št.): _____

Poštna številka: _____ Pošta: _____

E-naslov: _____

ID za DDV (za davčne zavezance): _____

Datum in podpis: _____

Revija VZGOJA izhaja štirikrat letno. Naročnina za leto 2018 je samo 19,80 €.

*Naročilnico pošljite na naslov:
Revija VZGOJA
Ul. Janeza Pavla II. 13
1000 Ljubljana.*

terneta? Česa si ne upajo oz. ne znajo vprašati o družbenih omrežjih? Ali veste, da otroci splet nosijo ves čas seboj? **Vodi:** Klemen Jevnikar

- **S čim videoigre 'zgrabijo' otroka?** Za lažje razumevanje sveta videoiger bodo predstavljeni razvoj igralca in prakse igranja videoiger. Pogledamo tudi, s čim videoigre 'zgrabijo' igralca in kako ta načela uporabiti pri učenju. **Vodi:** Barbara Kavčnik
- **Pedagogika igre:** Udeleženci dobijo globlji vpogled v igro, njene značilnosti, kako jo najbolje uporabljati kot vzgojno, motivacijsko in učno orodje. **Vodi:** Barbara Kavčnik
- **Slomšek in naravoslovje:** Anton Martin Slomšek se je zavedal, da je teoretično poznavanje fizikalnih zakonitosti pomembno za oblikovanje človeka. To je spodbuda, da mladim približamo naravoslovje in jih vzgajamo za razmišljanje z lastno glavo. **Vodi:** Boris Kham
- **Vesolje – uganka ali skrivnost?** Predstavljeno bo, kako lahko pri poučevanju naravoslovja spodbujamo k odkri-

vanju presežnega, kar pri učencih spodbuja opazovanje, čudenje in razmišljanje o Življenju. **Vodi:** Boris Kham

Informacije in prijave:

DKPS
Ulica Janeza Pavla II. 13
1000 Ljubljana
01/43 83 987
dkps.seminarji@gmail.com
<http://www.dkps.si>

Pedagoški delavci lahko udeležbo na seminarjih uveljavljajo pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju.

Cene seminarjev za posameznike so objavljene na naši spletni strani. 10% popust imajo člani DKPS (Društvo katoliških pedagogov Slovenije) in tisti, ki pridobijo dodatnega udeleženca. Posebni popusti veljajo za študente.

priimek in ime	naslov članka	rubrika	št.	stran
	V spomin: dr. Peter Vencelj	Biti vzgojitelj	73	28-29
Balažic, Lidija	Samopoškodbe pri mladostnikih	Razredništvo in vzgojni načrt	75	25-26
Balažic, Lidija	Samopoškodbe – pomoč mladostnikom	Razredništvo in vzgojni načrt	76	31-33
Bednjički Rošer, Barbara	Iz roda v rod	Izkušnje	76	45-46
Bervar, Mitja	Prepoznavanje plemenitih vrednot	V žarišču: Rasti s knjigo	74	8-9
Brodnik, Vilma	Spodbujanje pripadnosti slovenski državi v šolah	V žarišču: Iz ljubezni do domovine	75	8-9
Centa, Mateja	Skupaj se učimo, da skupaj živimo	Etika v šoli	75	28-30
Centa, Mateja in Svenja Pokorny	Etika skrbi in etična vzgoja	Etika v šoli	76	28-30
Dermastja, Janja	Nasilje v šolah	Razredništvo in vzgojni načrt	74	31-32
Dragman, Marjetka	Rastoča knjiga in vrednote	V žarišču: Rasti s knjigo	74	16-17
Drljić, Karmen	Izgrajevanje inkluzivnih kompetenc	V žarišču: Inkluzija – v dobro vseh	76	11
France Pavlin, Karmen	Otrok s čustvenimi in vedenjskimi težavami v vrtcu	V žarišču: Inkluzija – v dobro vseh	76	18-19
Furjan, Tatjana	Preprosto	Biti vzgojitelj	76	23-25
Gabrijelčič, Janez	Vznik Rastoče knjige	V žarišču: Rasti s knjigo	74	5
Gajski, Barbara	Rastoča knjiga kot vzgojni projekt	V žarišču: Rasti s knjigo	74	12-13
Gerjolj, Stanko	Potreba po novi 'filozofiji vzgoje'	V žarišču: Na poti k celostnosti	73	8-9
Golc, Lidija	Razvijanje osebnosti v odnosih	Razredništvo in vzgojni načrt	73	32-33
Golc, Lidija	Še veš, da si sol zemlje	Prostovoljno delo	73	46
Golob, Berta	Branje kot nabiranje	V žarišču: Rasti s knjigo	74	18-19
Golob, Milena	Advent na OŠ Korena	Izkušnje	75	46
Gregorčič, Mateja	Inkluzivni pedagog in izboljšanje učenja	V žarišču: Inkluzija – v dobro vseh	76	13-14
Janša, Marija	Bilo je na trgatvi	Duhovna izkušnja	73	31
Jarh, Vesna	Kotički v naravi	Izkušnje	74	46-47
Jeriček Klanšček, Helena; Krajnc, Jasmina; Britovšek, Karmen	Družim se, torej sem – toda s kom in kako?	Starši	73	41-42
Kelhar, Sanja	Inkluzivni pedagog	V žarišču: Inkluzija – v dobro vseh	76	9-10
Kiswarday, Vanja	Dvojna izjemnost	V žarišču: Inkluzija – v dobro vseh	76	5-8
Klinkon, Tina	Biti čuječ prostovoljec	Prostovoljno delo	73	45-46
Kolenko, Marijana	Vzgojni načrt: osnova za spodbujanje celostnega razvoja	V žarišču: Na poti k celostnosti	73	10-11
Komelj, Milček	Otroci in njihovi skrivnostni usmerjevalci	Vzgojna področja	73	43-44
Komelj, Milček	Življenjska zavezanost knjigi	Vzgojna področja	74	40-41
Komelj, Milček	Trpka posvečenost domovinske ljubezni	Vzgojna področja	75	37-38
Komelj, Milček	Upajoča svetloba v temini življenja	Vzgojna področja	76	40-41
Kosirnik, Andreja; Mal, Bernarda	Lepopis. Pozabljen?	V žarišču: Na poti k celostnosti	73	22-23
Kovačič Cimperman, Majda	200 let javne šole v Sodražici	Izkušnje	75	46-47
Krakar Vogel, Boža	Branje leposlovja je (še zmeraj) potrebno	V žarišču: Rasti s knjigo	74	20-21
Kralj, Marica	Delovne navade so dobra popotnica	Starši	74	37-38
Kralj, Marica	Razporejanje časa	Starši	75	31-32
Krulc, Petra	Čustvena inteligenca učiteljev	Biti vzgojitelj	74	27-28
Kulovec, Nevenka	Rastoča knjiga kot pedagoško gibanje	V žarišču: Rasti s knjigo	74	14-15
Kuntner, Monika	Inkluzivno izvajanje dodatne strokovne pomoči	V žarišču: Inkluzija – v dobro vseh	76	15-17
Lampe, Jana	Z delom do dostojnega življenja	Vzgojna področja	75	39-40
Lovišček, Patricija	Inkluzija otrok z avtizmom	V žarišču: Inkluzija – v dobro vseh	76	20
Marentič Požarnik, Barica	Pristen dialoški pouk	V žarišču: Na poti k celostnosti	73	15-17
Miklič, Neža	Internet v našem življenju	Starši	73	36-37
Miklič, Neža	Splet obvladuje otroka	Starši	74	35-36
Miklič, Neža	Storilci nasilja nad otroki s pomočjo spleta	Starši	75	35-36

Miklič, Neža	Otrok po spolni zlorabi ni več enak	Starši	76	35-36
Motik, Dragica	Domovina daje moč in razpoznavnost	V žarišču: Iz ljubezni do domovine	75	16-17
Novak, Bogomir	Vzgoja osebnosti za vzdržni razvoj	Razredništvo in vzgojni načrt	73	34-35
Novak, Bogomir	Klic k mirovni vzgoji	Razredništvo in vzgojni načrt	74	33-34
Pahor, Borut	Ljubezen, ne sovraštvo	V žarišču: Iz ljubezni do domovine	75	5
Pahor, Špela	Samopoškodbeno in samomorilno vedenje	Starši	73	38-40
Paldauf, Klavdija	Na poti k odgovornosti	Biti vzgojitelj	74	25-26
Pečarič, Ester	Delo krepi telo in značaj	Izkušnje	73	47-48
Pečarič, Ester	Jaz – mali filozof	Vzgojna področja	74	42-43
Pediček, Franc	De profundis	V žarišču: Iz ljubezni do domovine	75	6-7
Podlipnik, Bernarda	Pomen mednarodnih izmenjav pri celostni vzgoji dijakov	Vzgojna področja	75	41-42
Poljanšek, Janez	Videti preko, videti onkraj	Duhovna izkušnja	73	30-31
Poljanšek, Janez	Udomačiti zveri	Duhovna izkušnja	74	29-30
Poljanšek, Janez	Naša resnična in lažna podoba	Duhovna izkušnja	75	23-24
Poljanšek, Janez	Vaja kontemplacije	Duhovna izkušnja	76	26-27
Praprotnik, Nastja	Uničujoči vplivi elektronskih naprav	Starši	75	33-35
Praprotnik, Nastja	Uničujoči vplivi elektronskih naprav II	Starši	76	37-39
Ramovš, Jože	Skupinsko socialno učenje	V žarišču: Na poti k celostnosti	73	12-14
Režek, Rihard	Vaš dijak sem – me poznate?	Razredništvo in vzgojni načrt	75	27
Režek, Rihard	Spoštovanje je edina pot	Razredništvo in vzgojni načrt	76	33-34
Roškar, Branka	Ljubezen do domovine	V žarišču: Iz ljubezni do domovine	75	14-15
Rožman, Urška	Domovinska vzgoja v vrtcu	V žarišču: Iz ljubezni do domovine	75	10-11
Schweiger, Robin	Služenje tujcem v centru za tujce	Prostovoljno delo	76	42-43
Sirk, Karina	Sproščen odnos	Prostovoljno delo	74	44-45
Starič, Tatjana	Živ žav	Izkušnje	74	49-50
Šinkovec, Silvo	Na poti v drugačnost	Uvodnik	73	3
Šinkovec, Silvo	Odločitev za celostni pristop	V žarišču: Na poti k celostnosti	73	5-7
Šinkovec, Silvo	Spremljanje športnikov; pogovor z dr. Matejem Tušakom	Naš pogovor	73	24-26
Šinkovec, Silvo	Domovina	Uvodnik	74	3
Šinkovec, Silvo	Vodilo so visoka etična načela; pogovor z mag. Marijano Kolenko	Naš pogovor	74	22-24
Šinkovec, Silvo	Ljubezen	Uvodnik	75	3
Šinkovec, Silvo	Demokratsko kulturo ustvarjamo vsi; pogovor z go. Ljudmilo Novak	Naš pogovor	75	18-20
Šinkovec, Silvo	Nadarjeni	Uvodnik	76	3
Škrubej, Alenka	Socialni razvoj otroka	V žarišču: Na poti k celostnosti	73	18-19
Šteh, Dragica	Bogat ali srečen?	Starši	74	39
Šteh, Dragica	Spoštovanje ni dovolj	V žarišču: Iz ljubezni do domovine	75	12-13
Štrucl, Vladka	Ličkanje koruze v vrtcu	Izkušnje	75	45
Teršek, Blaž	Biti študent inkluzivne pedagogike	V žarišču: Inkluzija – v dobro vseh	76	12-13
Trope, Irena	Projektni pouk v programu ekonomski tehnik	Izkušnje	74	48-49
Vovko, Janja	Prvi dan prakse	Izkušnje	76	43-44
Weilguny Marko	Naš specifičen pedagoški pristop; pogovor z dr. Romanom Globokarjem	Naš pogovor	76	21-22
Zore, Stanislav	Molitev odpuščanja	V žarišču: Iz ljubezni do domovine	75	6
Zupan, Jože	Rastoča knjiga v Trebnjem	V žarišču: Rasti s knjigo	74	10-11
Zupančič, Irena	Čustva in gibanje	V žarišču: Na poti k celostnosti	73	20-21
Žekš, Boštjan	Kaj mi pomeni Rastoča knjiga?	V žarišču: Rasti s knjigo	74	6-7
Željko, Iva	Prostovoljno delo – bogato z izkušnjami	Prostovoljno delo	75	43-44
Žnidaršič, Jerneja	Vzgoja za vrednote v javni šoli	Biti vzgojitelj	75	21-22
Žontar, Vida	Etika in vrednote v Vrtcu Litija	Etika v šoli	73	27

The *Focus Theme* of the 76th issue of the *Vzgoja* magazine is *Inclusion – for the benefit of all*. This is an approach which helps people with special needs integrate in the lives of others as best as possible. Thus both sides benefit considerably. In the introductory article Vanja Kiswarday presents people whom she calls double exceptional. These are children who are extremely successful in a particular field, but have considerable deficits in another area. Thus they need extra attention in both areas. Sanja Kelhar writes about who an inclusive pedagogue is and what their role and job are. Karmen Drlić writes about how a group of students, besides building inclusive competences, also devotes to the development of personal perseverance, proactivity, autonomy and experience that every individual can be, along with others, an agent of changes. As a student of inclusive pedagogy, Blaž Teršek writes about his experience of this role and the vision of the future, work of an inclusive pedagogue. Mateja Gregorčič presents some means which in cooperation with the elementary school teacher can lead to the improvement of learning and knowledge of an individual child. Monika Kuntner presents the importance of inclusive supervision, the implementation of additional professional assistance, to a child with autism. Karmen France Pavlin describes her experience of helping a child with emotional and behavioural problems in kindergarten. In the end, Patricija Lovišček writes about the system of assistance and the actual monitoring of children with autism.

In the rubric *Our conversation* Marko Weilguny conversed with dr. Roman Globokar, the director of St. Stanislav Institute. On the occasion of its 25th anniversary, the Silver Order for Service was awarded to St. Stanislav Institute by President of the

Republic Borut Pahor. In the discussion, they present a specific pedagogical approach followed by the Institute.

In the *Teachers* section, Tatjana Furjan writes about her teaching – she claims that it is simple, when it is based on respect towards oneself and others and follows the basic values and rules.

In *Spiritual Experience* Janez Poljanšek SJ presents a contemplation exercise and thus helps the reader to listen to and understand God's Word better.

The section *Ethics in School* brings new work materials for school and kindergarten teachers and parents. It was prepared by Mateja Centa in cooperation with a colleague from Italy, Svenja Pokornj. This time, readers are introduced into the ethics of care and ethical upbringing.

In *Class Teachers and the Educational Plan* Lidija Balažic is again dealing with self-abuse with adolescents; however, the current contribution is aimed at helping young people with such problems. Rihard Režek talks about respect as the only way for both, children and parents, and of course teachers as well.

In the *Parents* section, Neža Miklič writes about the great dimensions of child sexual abuse, which often begins online. She emphasizes that this intrusion into their dignity completely changes children, they are never the same again. Nastja Praprotnik

continues the topic she started in the previous issue, when she writes about the devastating effects of electronic devices on our bodies, mental health and social contacts. This time, she points out some ways to act and restrict children's access to these devices.

In the section *Fields of Education* Milčec Komelj writes about the life and work of France Slana. This time, he presents his artwork *Boy*, created in 1980.

In the section *Volunteering*, Robin Schweiger presents the work of Jesuit Association for Refugees of Slovenia, especially the work of volunteers – serving people in the Refugees Centre in Postojna.

In the *Experience* section, Janja Vovko emphasizes the importance of the first day of practice experienced by students. She writes about her experience and her method of monitoring future medical personnel in practice. Barbara Bednjički Rošer describes the project *From Generation to Generation*, which presents life in the past and some customs that have survived till the present day to kindergarten children in an interesting way.

The rubric *New Insights* traditionally brings an abstract from the final, this time bachelor theses.

Written by: Erika Ašič

Translated by: Tanja Volk

Prejeli smo

Ania Gołędzinowska

Rešena iz pekla

Ljubljana: Salve, 2016

220 strani, cena: 14,90 €

Sanja Lončar idr.

Naravne rešitve za radiacijo

Ljubljana: Jasno in glasno, 2016

184 strani, cena: 24,80 €

Bojan Zadavec

Vladekova pot v neznano

Kronika židovske družine iz Murske Sobote

Ljubljana: Salve in samozaložba, 2017

216 strani, cena: 25 €

Inteligentna čustva, začetni seminar

Čustva, njihov pomen in kakšne težave imamo s čustvi. Čustvena pismenost je osnova za čustveno inteligenco.

Obseg: 16 ur

Izvedba: Ljubljana, 19.–21. 1. 2018, prijave: do 10. 1. 2018

Vodi: dr. Silvo Šinkovec

Spodbujanje razvoja samozavesti in samospoštovanja, začetni seminar

Pomen in znaki visokega in nizkega samospoštovanja, razvoj samospoštovanja, možnosti za pridobivanje novih pozitivnih izkušenj. Seminar daje nova znanja in vključuje vaje za osebni razvoj.

Obseg: 16 ur

Izvedba: Ljubljana, 16.–18. 2. 2018, prijave: do 7. 2. 2018

Vodi: dr. Silvo Šinkovec

Programa bosta v Ljubljani, po dogovoru ju pripravimo tudi drugje.

Klub Vzgoja

Klub Vzgoja je namenjen finančni podpori delovanja revije *Vzgoja*, programa prostovoljnega dela *Človek za druge*, izobraževalnih programov in drugih dejavnosti *Društva katoliških pedagogov Slovenije* (DKPS), ki deluje po vsej Sloveniji.

Vsak dar nam bo v pomoč.

Več:

www.dkps.si ali revija.vzgoja@gmail.com.

Vabljeni, da se nam pridružite in nas podprete.

PRIPRAVA NA ZAKON

Postaviti trdne temelje najini zvezi

8 srečanj (21. jan.–20. apr. 2018)

Študentski dom Vincencij (Tabor) in Župnija Sv. Križ (Žale), Ljubljana

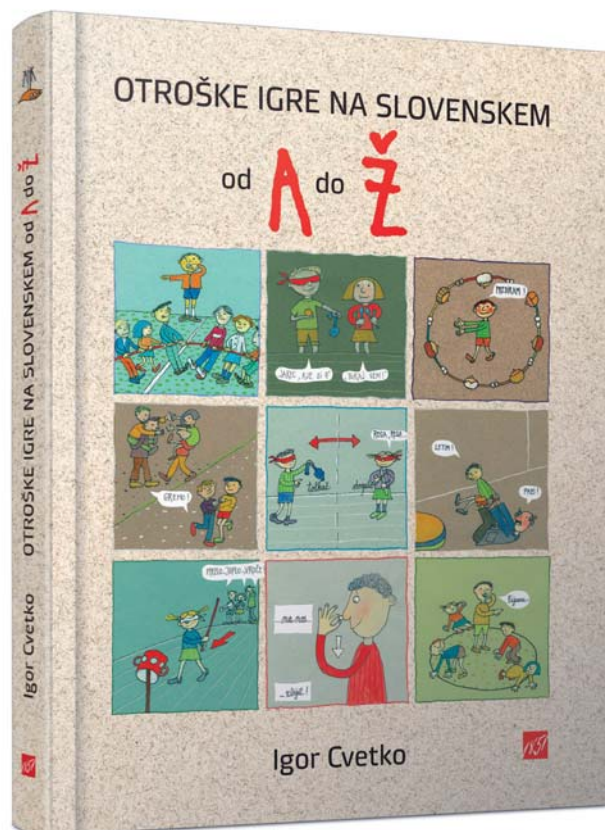
pripravlja SKUPNOST EMANUEL

KJE in KDAJ?

Župnija Sv. Križ (Žale) in
Študentski dom Vincencij (Tabor), Ljubljana
8 srečanj (21. jan.–20. apr. 2018)

PRIJAVE in INFORMACIJE

Mihaela in Tomaž: 041 85 95 31
priprava.na.zakon@gmail.com

www.mohorjeva.org

Otroške igre na Slovenskem od A do Ž
*Izbor 131 iger za praktično rabo,
kot so se jih nekoč igrali po naših krajih
in so se prenašale iz roda v rod.*

V dragoceno pomoč staršem,
vzgojiteljem,
voditeljem različnih dejavnosti,
seveda pa tudi otrokom samim.

23 različnih tipov otroških iger -
žlahtno izročilo,
opremljeno z nazornimi opisi,
ilustracijami in notnimi zapisi.

(176 strani, 23 €)

1851

France Slana: Deček
Olje na platnu, 1980, 50 x 55 cm